

พระเศรษฐีนวโกฏี (พระเก้าหน้า) ปรากฏการณ์ใหม่ของความเชื่อและพุทธพาณิชย์

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ

ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2558

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

พระเศรษฐีนาวโกฏฐ (พระเก้าหน้า) ปรากฏการณฐีใหม่ของความเช้าและพุทธพาดฐชฐ

การค้ันคว้าอฐระนฐีเป็นส่วนหน้ึงของการศฐษาตามหลั้กสฐูตรพฤษฐญาศฐลปะศาสตรมหาบัณฐิต

สาขาวิชาประวัตศาสตรฐีศฐลปะ

ภาควิชษาประวัตศาสตรฐีศฐลปะ

บัณฐิตวฐิทยาลั้ย มหาวิทยาลัยศฐลปะการ

ปีการศฐษา 2558

ลฐลฐฐีของบัณฐิตวฐิทยาลั้ย มหาวิทยาลัยศฐลปะการ

**NAVAKOTI (9-FACED IMAGE) MODERN PHENOMENON IN ICONOGRAPHY OF
MILLIONAIRE FIGURE AND BUDDHIST BUSINESS**

By
MISS SAROCHIN BUTNAMPETCH

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

Master of Arts Program in Art History

Department of Art History

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2015

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้การค้นคว้าอิสระเรื่อง “พระเศรษฐี
นวโกฏี (พระเก้าหน้า) ปราบกฏการณใหม่ของวามเชือและพุทธพณชย” เสนอโดย นางสาวสโรชิน
บุตรนำเพ็ชร เป็นส่วนหนึ่ของการศีกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ประวัติศาสตร์ศิลปะ

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ ธารทัศนวงศ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย สายสิงห์

คณะกรรมการตรวจสอบการค้นคว้าอิสระ

.....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง)

...../...../.....

.....กรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย สายสิงห์)

...../...../.....

54107313: สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ

คำสำคัญ: พระเศรษฐีนวโกฏิ / พระเกี้ยวหน้า / ปรางค์การณใหม่ / พุทธพาณิชย์

สโรชิน บุตรน้ำเพชร : พระเศรษฐีนวโกฏิ (พระเกี้ยวหน้า) ปรางค์การณใหม่ของความเชื่อและพุทธพาณิชย์. อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ : ศ.ดร.ศักดิ์ชัย สายสิงห์. 93 หน้า.

สารนิพนธ์นี้ มีจุดประสงค์เพื่อที่จะทราบถึงประวัติความเป็นมาของปรางค์การณใหม่ของความเชื่อและพุทธพาณิชย์ โดยมีพระเศรษฐีนวโกฏิ (พระเกี้ยวหน้า) เป็นกรณีศึกษา ตลอดจนทราบถึงค่านิยมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปรางค์การณใหม่ของวัดอุดมคง ในช่วง พ.ศ.2540 เป็นต้นมา โดยศึกษาจากข้อมูลทางเอกสาร และเก็บข้อมูลจากการสอบถามสัมภาษณ์ประชาชนในย่านตลาดพระถนนพระจันทร์ กรุงเทพมหานคร ศูนย์วิจัยข้อมูลประกอบดัชนีเศรษฐกิจ นักวิเคราะห์การตลาด และจากการศึกษา ได้พบว่า การจัดสร้างวัดอุดมคงในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ มีรูปแบบที่ทันสมัย ใช้หลักกลยุทธ์การตลาด และวางแผนการตลาด พร้อมทั้งจัดสรรงบประมาณในการประชาสัมพันธ์สื่อโฆษณา มีการศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภค อย่างเป็นขั้นตอน และมีการปรับแผนธุรกิจอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ วัดอุดมคง เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลและสะท้อนความเชื่อส่วนบุคคลในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์และอิทธิปาฏิหาริย์ สืบเนื่องมาจากความผูกพันกับความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติอันเกิดจากสัญชาตญาณของมนุษย์โดยมีพื้นฐานมาจากค่านิยมทางสังคมและศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ

ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ปีการศึกษา 2558

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ.....

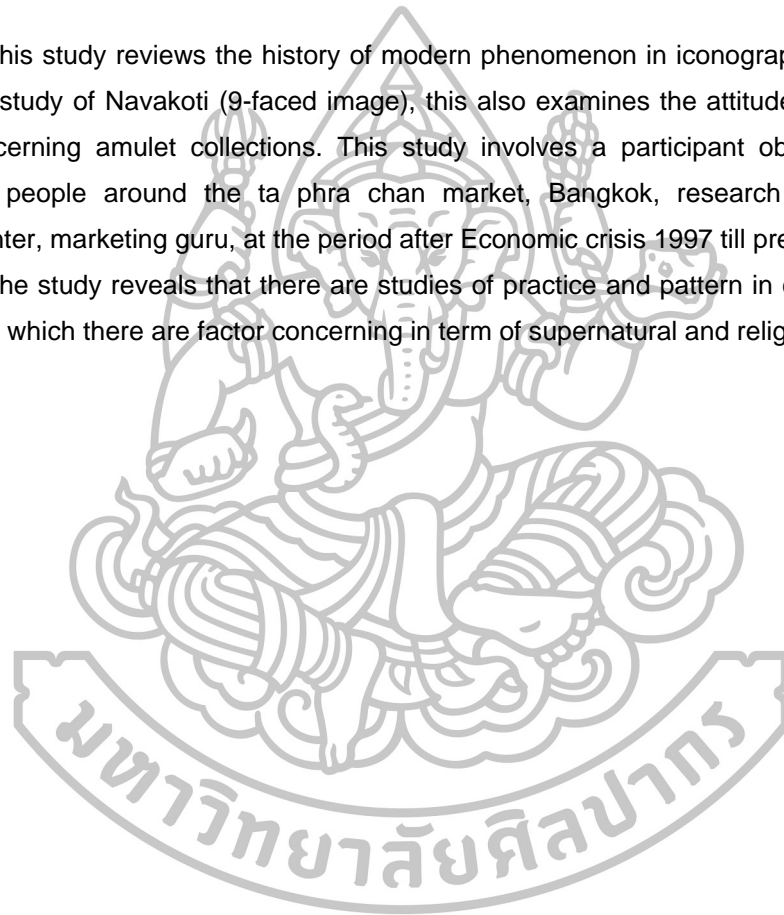
54107313: MAJOR: ART HISTORY

KEYWORD: NAVAKORI / 9-FACED IMAGE / MODERN PHENOMENON / ICONOGRAPHY /
MILLIONAIRE FIGURE / BUDDHIST BUSINESS

SAROCHIN BUTNAMPETCH: NAVAKOTI (9 - FACED IMAGE) MODERN
PHENOMENON IN ICONOGRAPHY OF MILLIONAIRE FIGURE AND BUDDHIST
BUSINESS. INDEPENDENT STUDY ADVISOR: PROF. SAKCHAI SAISINGHA, Ph.D.
93 pp.

This study reviews the history of modern phenomenon in iconography of amulets by the case study of Navakoti (9-faced image), this also examines the attitudes, values and factors, concerning amulet collections. This study involves a participant observation and interviewing people around the ta phra chan market, Bangkok, research and analysis business center, marketing guru, at the period after Economic crisis 1997 till present.

The study reveals that there are studies of practice and pattern in casting amulet for business, which there are factor concerning in term of supernatural and religions belief.

Department of Art History

Graduate School, Silpakorn University

Student's signature .....

Academic Year 2015

Independent Study Advisor's signature .....

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้สืบเนื่องมาจากความศรัทธาของผู้คนในสังคมที่มีต่อพุทธศาสนาอย่างไม่เสื่อมคลาย

ขอขอบพระคุณในความกรุณาของ ศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย สายสิงห์ อาจารย์ที่ปรึกษาที่ได้ชี้แนะแนวทางการทำงานและแนวคิดต่าง ๆ คำแนะนำในการปรับปรุงสารนิพนธ์เพื่อให้มีความสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง รองศาสตราจารย์ ดร.เชษฐดิตส์ถัญญ์ และอาจารย์ทุกท่านในภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี และบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร สำหรับวิชาการงานเขียน ความรู้ความสามารถ ความทุ่มเทในการสอนและให้ความเข้าใจมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณ อาจารย์วิทยา จารุพงศ์โสภณ อาจารย์ประจำภาควิชาการตลาด คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สำหรับข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในส่วนงานวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลและฝ่ายให้คำปรึกษาทางด้านการตลาด “หมวดการตลาดพระเครื่องฯ” ในสารนิพนธ์นี้

ขอขอบคุณ กระทรวงการต่างประเทศ นายสุรศักดิ์ เจือสุคนธ์ทิพย์ เอกอัครราชทูต ณ กรุงเม็กซิโก นายบุญญฤทธิ วิเชียรพันธ์ อัครราชทูตที่ปรึกษา ณ กรุงมอสโก แบบอย่างนักการทูตที่อุทิศตนและความมุ่งมั่นในการทำงานและตั้งใจทำความดีเพื่อประเทศชาติและประชาชนในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ขอขอบคุณ บุคคลต่าง ๆ ที่สนับสนุนและเปิดใจให้กับการศึกษางานโบราณคดี ศิลปะ วัฒนธรรมอย่างทุ่มเท สิ่งเหล่านี้ช่วยสร้างประโยชน์และตอบแทนกลับคืนสู่สังคมมากมายอย่างหาที่สุดมิได้ เพราะนอกจากจะบอกถึงที่มาแห่งประวัติศาสตร์ของความเป็นประเทศไทยแล้วยังเป็นการทำนุบำรุงรักษาและส่งต่อสิ่งดีงามและสิ่งทรงคุณค่าทั้งหลาย ที่องค์พระมหากษัตริย์เจ้านายและบรรพบุรุษได้ทรงสร้างขึ้นสืบต่อกันมาหลายยุคหลายสมัย ให้คนไทยได้รับรู้ถึงความภาคภูมิใจสืบต่อไป

ประโยชน์อันใดที่เกิดขึ้นจากงานสารนิพนธ์เล่มนี้ ข้าพเจ้าของอุทิศกุศลเป็นเครื่องบูชาสนองพระคุณแก่ประเทศชาติ ศาสนา องค์พระมหากษัตริย์ บิดามารดา อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
ขอบเขตของการศึกษา	4
สมมติฐานการศึกษา.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
ข้อตกลงเบื้องต้น	5
ขั้นตอนของการศึกษา	5
2 ปรากฏการณ์ใหม่ของความเชื่อและพุทธพาณิชย์ของพระเศรษฐีนวโกฏิ ตั้งแต่แรกเริ่มถึงปัจจุบัน	7
ความเชื่อในยุคปัจจุบัน	8
พัฒนาการความเชื่อในยุคปัจจุบัน	12
ความหมายและที่มาของพระเศรษฐีนวโกฏิ	13
เรื่องราวของเศรษฐีทั้ง 9 ผู้เป็นอัจฉริยะบุคคล	14
การสืบทอดตำราการจัดสร้างและปรากฏการณ์ในปัจจุบัน	19
รูปแบบการจัดสร้างประติมากรรม “นวโกฏิ” อันเป็นผลมาจาก	
ปรากฏการณ์ใหม่.....	27
วัตถุมงคลสำหรับการสร้าง	27
พระเศรษฐีนวโกฏิ ภูมิภาคต่าง ๆ ในประเทศไทยและกิจกรรม	
ที่เกิดขึ้น	31
การจัดสร้างพระบูชาและพระเครื่องมหาเศรษฐีนวโกฏิของสำนัก	
ต่าง ๆ ในรุ่นต่อ ๆ มา	34
สรุปพัฒนาการในปรากฏการณ์ใหม่ของความเชื่อและพุทธพาณิชย์.....	35

บทที่		หน้า
3	วิเคราะห์ที่มาและความหมายของรูปแบบศิลปกรรม.....	37
	ลักษณะรูปแบบ.....	39
	การจัดเรียงพระพักตร์.....	42
	การแสดงปาง.....	42
	พระเศียรและพระเกศา.....	45
	องค์ประกอบบนใบหน้า.....	46
	ลักษณะพิเศษร่วมสมัย (ที่ไม่เคยมีปรากฏ).....	47
	ส่วนประกอบพระวรกาย.....	48
	ส่วนฐาน.....	49
4	ปรากฏการณ์ใหม่ของความเชื่อและพุทธพาณิชย์กระบวนกร (แนวใหม่).....	53
	เทคนิควิธีการจัดสร้าง.....	56
	ส่วนการประชาสัมพันธ์.....	62
	กลยุทธ์ทางการตลาดที่ทำให้เกิดกระแสนิยม.....	67
	สิ่งสะท้อนแนวความคิดเรื่องกฎแห่งกรรม.....	72
5	สรุป.....	76
	รายการอ้างอิง.....	82
	ประวัติผู้วิจัย.....	93

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 พิธีไหว้ครูครอบครูโขน ละคร ดนตรีไทย ศิลปะและครุช่าง 29-30 ตุลาคม 2557 ณ อาคารบริการวิชาการฯ (ตึกดินสอ) มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี	9
2 งานครอบครูช่อง 3 ปี 2558	10
3 พอดีคำ จัดพิธีไหว้ครู 2558 ดาราช่อง 7	10
4 คฤหาสน์มหาเศรษฐี	16
5 แม่น้ำอจิรวดี (อจิรวดีต้นที่) มีต้นกำเนิดที่เทือกเขาหิมาลัย ไหลผ่าน แคว้นโกศล สมัยพุทธกาล ปัจจุบันคือจังหวัดสวตถี รัฐอุตต ประเทศอินเดีย	17
6 อนุสาวรีย์เจ้าราชครูหลวงโพนสะเม็ก วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม	20
7 สำเร็จลุน วัดบ้านวินไซ	22
8 อนุสาวรีย์พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ภายในมณฑปริมทุ่งศรีเมืองฝั่งทิศใต้ (ข้างศาลหลักเมือง) อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี	24
9 อนุสาวรีย์พระครูอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจันทิ จันทร์)	26
10 พระสมเด็จพระเจด็จิตรลดา (พระพิมพ์ที่ฐานพระพุทธรูปราชูปถัมภ์)	28
11 พระกริ่งเศรษฐีนวโกฏิ และพระอุบาเก็ง (เนื้อนวะฯ เต็มสูตร) ญาท่านสวน ฉนุทโร สร้าง ๑๐๘ ชุด ท่านราชครูตีวจารย์ (สำนักพระราชวัง) สร้างถวาย	31
12 พระเศรษฐีนวโกฏิ องค์ปฐม ณ ภูเขาทอง วัดสระเกศ	32
13 ไหโรพุทธพร ทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรม วงศานุวงศ์ทุกพระองค์	33
14 พระธาตุฉิมพลีพระเศรษฐีนวโกฏิ พุทธสถานศิลป์ หนึ่งเดียวในโลก ณ วัดช้อย จังหวัดเพชรบุรี	34
15 เปิดรวบรวมชนวนมวลสารสร้าง พระมหาเศรษฐีนวโกฏิ องค์ที่ ๒	40
16 หลอมชนวนมวลสารสร้าง บูชาผ้ายันต์เกราะเพชรและพระเศรษฐีนวโกฏิเสาร์ 5 ถวายหลวงปู่เงิน วัดเกาะแก้ว จ.พิจิตร	41
17 คุณลุงสมร รัชชนะธรรม นายช่างประวัติศาสตร์แห่งการสร้างพระกริ่ง ผู้แต่ง ต้นพิมพ์พระกริ่งญาณวิทยาคม และต้นพิมพ์พระกริ่งพุทธภาวนา	41
18 พระเศรษฐีนวโกฏิ เปรียบเทียบการจัดวางรูปหน้าเรียงกัน 1 เศียร 1 แฉว และแบบ 3 แฉวในแนวตั้งหรือแนวตั้ง	43

ภาพที่		หน้า
19	พระเศรษฐีนวโกฏิ ในปางที่มีลักษณะพิเศษร่วมสมัยคือปางสมาธิพนมพระหัตถ์.	44
20	พระเศรษฐีนวโกฏิ ในปางที่มีลักษณะพิเศษร่วมสมัย คือ ปางสมาธิโดยมีอุ้งเงิน ไว้ด้านบนพระหัตถ์ บางครั้งปรากฏเป็นปางพนมพระหัตถ์.....	44
21	พระเศรษฐีนวโกฏิ	45
22	พระเศรษฐีนวโกฏิ ณ ภูเขาทอง วัดสระเกศ วิเคราะห์ความแตกต่างว่าไม่มี การสร้างพระกรรมให้กับศิลปกรรม.....	47
23	องค์ปฐม ภูเขาทอง วัดสระเกศ	47
24	องค์ประดิษฐาน ณ วัดแค จ.สุพรรณบุรี	48
25	ลักษณะฐานบัวคว่ำบัวหงายของพระกัจจึ เปรียบเทียบกับฐานบัวคว่ำบัวหงาย ของพระเศรษฐีนวโกฏิ.....	49
26	ลักษณะฐานบัวคว่ำบัวหงายของพระเศรษฐีนวโกฏิ	50
27	สสส.ปลุกกระแส'สวดมนต์ข้ามปี' กลุ่มเกลาจิตใจคุณธรรม-จริยธรรม หน้าห้างแมจลองปีใหม่ ร่วมกับ 'รัฐสภา-ชมรมช่างภาพ'จัดประกวด ถ่ายภาพชิง 13 รางวัลใหญ่.....	53
28	ในพิธีพุทธาภิเษกพระฯ และวัดดุมงคลมกมมี มีเจ้าอาวาสฯ เจ้าคณะวัดฯ พระเกจิชื่อดังร่วมนั่งอธิษฐาน และประธานบริษัทเอกชนที่มีชื่อเสียงร่วม พิธีการ	55
29	พระเศรษฐีนวโกฏิฯ วัดดุมงคลวัดเสมียนนารี.....	56
30	แผนผังสรุปขั้นตอนการดำเนินงานจัดสร้างสิ่งบูชาและวัดดุมงคลต่าง ๆ	57
31	พระเศรษฐีนวโกฏิ วัดบ้านเด่น อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่	61
32	พระเศรษฐีนวโกฏิ วัดคลองวาฬ พระอารามหลวง ประจวบคีรีขันธ์	62
33	ภาพกิจกรรมข่าวสารวัดศาลาลอย จ.นครราชสีมา	63
34	ภาพข่าววิพากษ์วัดตั้งสุพรรณฯ ทำบุญทารถูกทำแท้ง	64
35	สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์วัดและสิ่งทีจัดสร้างขึ้น	65
36	คำแนะนำในการสักการะสิ่งศักดิ์เพื่อเสริมดวงชะตา	65
37	ตัวอย่างโปรแกรมทัวร์	66
38	เปิดใจหลวงพี่อุเทน วัดท่าไม้ ระหว่างศรัทธากับความเชื่อ	68
39	คลี่ปริศนา 'วัดท่าไม้' สตักเกอร์หลังรถ-วัดตั้งชูปตาร	69
40	พระอาจารย์อุเทน สิริสาโร กับข่าวลือ..."ถูกจับสึก มรณภาพ หนีไปเมืองนอก	69
41	แหล่งรวมข้อมูลข่าวสารภาพปริศนา วัดท่าไม้.....	70

ภาพที่		หน้า
42	หวัดดัง หวยรัฐบาล งวด 1 มี.ค. 57 [ปริศนาหวย 1]	70
43	COVER STORY. Forbes THAILAND. January 2014	71
44	สื่อจากสัมคมออนไลน์ต่อการสร้างวัดอุโมงค์ในรูปแบบที่นอกเหนือจาก พระพุทธรูป	73
45	การจับกุม อดีต ผบช.ก. พร้อมพวกลงในข้อหาฉกรรจ์.....	73

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การสร้างพระพุทธรูปเพื่อเคารพและรำลึกถึงพระพุทธเจ้าตามศรัทธาในยุคหลัง ๆ เป็นสาเหตุของประติมากรรมตามคติความนิยมของแต่ละกลุ่มคน ซึ่งมีลักษณะทางศิลปกรรมและองค์ประกอบต่าง ๆ แตกต่างกันไปตามท้องถิ่น โดยอาจได้รับอิทธิพลจากประติมากรรมรูปเคารพในศาสนาอื่น ๆ ที่อยู่คู่กับศาสนาพุทธ โดยเฉพาะศาสนาฮินดูหรือศาสนาพราหมณ์ซึ่งนิยมสร้างรูปเคารพเป็นเทพเจ้ามีกิริยาท่าทางหลากหลาย แต่พระพุทธองค์มิได้ทรงอาวุธ หรือทรงเครื่องดนตรี หรือทรงสัตว์พาหนะใด ๆ¹

ในระยะต่อมาพุทธศาสนิกชนได้พยายามศึกษาและแต่งพุทธประวัติตอนต่าง ๆ ให้มีความละเอียดขึ้น เพื่อให้เกิดการสร้างพระพุทธรูปในกิริยาอาการต่าง ๆ มากขึ้น และเสริมสร้างเรื่องราวที่จะนำมาสร้างพระพุทธรูป อันเป็นมูลเหตุให้เกิดพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ขึ้นในแต่ละพื้นที่ตามความนิยมของแต่ละชนชาติวัฒนธรรมที่พุทธศาสนาเผยแผ่ไป โดยไม่อาจยุติได้ว่าพระพุทธรูปปางต่าง ๆ มีทั้งหมดเท่าใด

ซึ่งจากข้อมูลการสร้างรูปแบบของประติมากรรม “นวโกฏิ” หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า “พระเศรษฐีนวโกฏิ” นั้น ได้รับการกล่าวถึงว่า เป็นพระพุทธรูปซึ่งไม่เคยมีปรากฏมาก่อนตามมหาบุรุษลักษณะ 32 ประการของพระพุทธเจ้า พุทธประวัติหรือในตำราพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ที่เคยมีการรวบรวมพุทธอิริยาบถไว้ แม้จะมีการศึกษาเกี่ยวกับคติความเชื่อเรื่องพระเศรษฐีนวโกฏิ หรือพระกั้วหน้าม้าบ้างแล้ว ดังเช่น บทความในนิตยสารเมืองโบราณ ปีที่ 27 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มีนาคม 2554² แต่ยังไม่ปรากฏว่ามีหลักฐานที่ระบุถึงประวัติความเป็นมาที่ตรวจสอบได้อย่างชัดเจน ทราบเพียงวัตถุประสงค์ของการสร้างเพื่อแก้เคล็ด เมื่อสร้างและฉลองสำเร็จความทุกข์ยากอดอยากทั้งหลายจึงบรรเทาลงในที่สุด

---

¹ กมลลาศ เฟิงช่อม, “การศึกษารูปแบบ และคติการสร้างพระพุทธรูปไสยาสน์ในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา” (เอกสารการค้นคว้าเฉพาะบุคคลปริญญาบัณฑิต ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2552), 2.

² อีรพงศ์ จตุรพาณิชย์, “พระเศรษฐีนวโกฏิ,” เมืองโบราณ 27, 1 (มกราคม-มีนาคม 2544): 81-85.

ในสังคมไทย พระพุทธศาสนามีบทบาทและความสำคัญในการเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและศรัทธาเป็นอย่างมาก³ การดำรงอยู่ของศาสนาสะท้อนความสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องอันยาวนาน รวมทั้งวิถีชีวิตดั้งเดิมที่ประกอบไปด้วยความเชื่อพื้นฐานในสิ่งที่เหนือธรรมชาติ อำนาจลึกลับกลมกลืนกับพิธีกรรมทั้งพุทธและพราหมณ์ ควบคู่กับเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในโลกทุนนิยม

การเผชิญหน้ากับปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ.2540 ของประเทศไทยโดยรวม ทั้งหนี้สาธารณะที่เพิ่มสูงขึ้น สร้างความตึงเครียดกับคนกลุ่มหนึ่งภายในประเทศ ส่งผลกระทบต่อจิตใจและศรัทธาของบุคคลให้อ่อนแอลง บางกลุ่มเผชิญสถานการณ์การถูกบอกเลิกจ้าง ทำให้เกิดการว่างงาน มีภาวะฝืดเคือง เกิดภาวะทางการเงิน และภาระเงินกู้และหนี้ในระบบตามมา⁴

ในทางตรงกันข้าม กลุ่มผู้เล็งเห็นช่องทางการใช้กลยุทธ์ทางการค้าและการตลาดผสมผสานความเชื่อทางศาสนาสร้างรายได้เป็นอย่างดีเป็นรูปธรรม ส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์ใหม่ในสังคมปัจจุบันที่เรียกว่า “พุทธพาณิชย์” ดังจะเห็นได้จากกระบวนการที่ชัดเจนในโลกธุรกิจสีขาวและแนวโน้มกระแสความนิยมในธุรกิจหมวดศาสนาที่เติบโตขึ้นเรื่อย ๆ เช่น การจัดสร้างวัตถุมงคล ช่องทางจำหน่ายสินค้าในการปฏิบัติธรรม สถานที่ให้เข้าทำกิจกรรมทางศาสนา ร้านจำหน่ายเครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงสำนักพิมพ์ และสื่อออนไลน์ต่าง ๆ และโฆษณาแฝงที่สอดแทรกผลกำไร โฉมหน้าให้เกิดการปฏิบัติบุญและบริจาคทานอย่างแพร่หลาย

ช่องทางการตลาดเป็นปัจจัยกระตุ้นกระแสความนิยมให้เกิดขึ้น⁵ โดยเชื่อมโยงเห็นภาพที่ชัดเจนและการตอบรับที่รวดเร็ว จากสาเหตุของการกระทำไปสู่ผลลัพธ์ในทันที ซึ่งตรงใจกับกลุ่มผู้ประกอบการในโลกยุคใหม่ อีกทั้งประโยชน์ที่จะได้รับในทันที ดังเช่นข้อมูลจากบทความทางการเงินในเรื่องการวางแผนภาษี⁶ โดยมีหลักฐานการออกใบอนุโมทนาบัตรหรือใบเสร็จรับเงินบริจาคเพื่อการทำบุญ แสดงชื่อองค์กร ระบุวันที่ สามารถนำไปลดหย่อนภาษีได้ ไม่ว่าจะเป็นวัด

³ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยนิพนธ์), สถานการณ์พุทธบริษัทในสังคมไทย: ศรัทธาวิปริตหรือวิกฤตศรัทธา, เข้าถึงเมื่อ 2 พฤษภาคม 2557, เข้าถึงได้จาก http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=1520&articlegroup_id=278

⁴ ผู้จัดการ, “...ปีหน้าเผาจริง” วิกฤตเศรษฐกิจ 2556-2560!?, เข้าถึงเมื่อ 2 พฤษภาคม 2557, เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9550000122822>

⁵ ภณกุล ภวคุณวรกิตต์, พุทธพาณิชย์และไสยพาณิชย์ในพุทธศาสนาเชิงปฏิบัติของไทย: กรณีศึกษาวัดในจังหวัดนครปฐม, เข้าถึงเมื่อ 28 พฤษภาคม 2557, เข้าถึงได้จาก <http://www.chulapedia.chula.ac.th/index.php/พุทธพาณิชย์และไสยพาณิชย์>

⁶ ธนาคารกสิกรไทย, ทรึลดหย่อนภาษีแบบได้บุญ ด้วยการบริจาคเงิน, เข้าถึงเมื่อ 21 ตุลาคม 2558, เข้าถึงได้จาก <http://money.kapook.com/view103406.html>

โรงเรียน มูลนิธิต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือสังคม ทั้งนี้ สถานที่ต่าง ๆ มีตัวตนถูกต้องตามกฎหมาย โดยสามารถตรวจสอบรายชื่อได้จากกรมสรรพากรซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐบาล รวมถึงสิทธิในการลดหย่อนภาษีได้⁷ สร้างประโยชน์หลายต่อจากการดำเนินงานและการบริจาค

ข้อมูลทางสถิติจากศูนย์วิจัยกสิกรไทย ประเมินเงินสะสมในวงการพระเครื่องในปี พ.ศ.2548 ประมาณ 20,000 ล้านบาท รวมทั้งการเติบโตที่คาดการณ์ว่าจะมีอัตราขยายตัวเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 10-20 ต่อปี⁸ แม้ว่ากระแสชบเซาของการจัดสร้างวัตถุมงคลจากกรณีของกระแสองค์ตุคาม-รามเทพจะลดลงในช่วงกลางปี 2550 แต่กระแสเงินในธุรกิจหมวดพระเครื่องก็ไม่ได้มีอัตราที่ลดลงจากข้อมูลแรก ทั้งนี้ทิศทางตลาดพระเครื่องในปี 2551 มีเม็ดเงินหมุนเวียนประมาณ 40,000 ล้านบาท⁹ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มที่เติบโตขึ้นในวงการธุรกิจพระเครื่องในยุคปัจจุบัน

ทั้งนี้ ตลาดวัตถุมงคลเป็นธุรกิจที่มีลักษณะพิเศษไม่ได้แปรผันไปตามสภาพเศรษฐกิจ แต่ผูกติดอยู่กับศรัทธาและกระแสความนิยม ดังนั้นถ้ามีแรงหนุนจากการสร้างพระเครื่องหรือวัตถุมงคลที่สร้างศรัทธาและกระแสความนิยมในวงกว้างได้ ตลาดพระเครื่องจึงยังเป็นตลาดที่มีโอกาสในการเติบโต

การศึกษาครั้งนี้ไม่เพียงมุ่งหวังที่จะทำความเข้าใจถึงวิวัฒนาการธุรกิจในเชิงพุทธพาณิชย์เท่านั้น หากยังมีความประสงค์ที่จะศึกษาถึงกระบวนการที่ทำให้เกิดเป็นปรากฏการณ์ใหม่ “การตลาด พุทธพาณิชย์” กระบวนการที่ผสมผสานการค้า การตลาดและการใช้สื่อสมัยใหม่ในรูปแบบที่หลากหลายทำให้วัตถุมงคลกลายเป็นสินค้าที่มีมูลค่าสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเชื่อกันว่าเป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการฟอกเงิน อีกทั้งศึกษาถึงผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสร้างวัตถุมงคลในยุคพุทธพาณิชย์ ผู้ศึกษานำเนื้อหาและข้อมูลทั้งจากการค้นคว้า การรวบรวมข้อมูลจากสื่อและการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เพื่อแสวงหาคำตอบในเรื่องที่จะศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องเหล่านี้ยิ่งขึ้น

⁷ กรมสรรพากร, ตรวจสอบรายชื่อสถานศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศกำหนด ที่ผู้มีเงินได้มีสิทธิขอหักลดหย่อนเงินบริจาค, เข้าถึงเมื่อ 21 ตุลาคม 2558, เข้าถึงได้จาก <http://www.rd.go.th/publish/28654.0.html>

⁸ บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด, ธุรกิจพระเครื่องปี'48 : มูลค่าเกือบ 20,000 ล้านบาท, เข้าถึงเมื่อ 21 ตุลาคม 2558, เข้าถึงได้จาก <https://www.kasikornresearch.com/th/k-econanalysis/pages/ViewSummary.aspx?docid=4766>

⁹ บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด, วงการพระเครื่องปี'51 : กระแสตุคาม-รามเทพชบเซา...ตลาดพระเครื่องยังทรงตัว, เข้าถึงเมื่อ 21 ตุลาคม 2558, เข้าถึงได้จาก <https://www.kasikornresearch.com/th/k-econanalysis/pages/ViewSummary.aspx?docid=14166>

ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาวิวัฒนาการของการสร้าง และรูปแบบการสร้างวัดอุ้มงคลในเชิงการตลาด และพุทธพาณิชย์
2. ศึกษารูปแบบศิลปกรรม ประติมานวิทยา และวิเคราะห์ที่มาของรูปแบบ เพื่อให้ทราบถึงพัฒนาการ ความถูกต้องและเหมาะสมตามแนวคิดและคติการสร้าง

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “พระเศรษฐีนวโกฏิ (พระเก้าหน้า) ปรางค์การณใหม่ของความเชื่อและพุทธพาณิชย์” ผู้ศึกษาได้คัดเลือกโครงการจัดสร้างพระมหาเศรษฐีนวโกฏิ 9 องค์ เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว - พระเศรษฐีนวโกฏิ (พระเก้าหน้า) โดยสถาบันพญากรณศาสตร์ มาเป็นตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้

สมมติฐานการศึกษา

ประติมากรรมจัดสร้างพระโครงการ “สร้างมหาเศรษฐีนวโกฏิ 9 องค์ ประดิษฐาน 9 ลีริมงคลสถานทั่วภูมิภาคของประเทศไทย เพื่อความเป็นพระราชกุศลแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” โดยสถาบันพญากรณศาสตร์ หรือหมอลักษณ์ เรขานิเทศน์ จัดกิจกรรมขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมโดยเริ่มจากขั้นตอนของการจัดสร้างวัดอุ้มงคล จัดกิจกรรมถวายเทียน โดยมีพระครูชั้นผู้ใหญ่ที่มีชื่อเสียงในแต่ละภูมิภาค จัดกิจกรรมบุญร่วมกับทางวัดในแต่ละปี ร่วมมือกับทางส่วนราชการ อำเภอ และจังหวัด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่น และในบริเวณพื้นที่ทำกิน จัดสร้างสิ่งบูชาใหม่ ๆ และกิจกรรมทำบุญ 9 วัดในทุก ๆ ปีให้เหมาะสมกับราศี และปีชงต่าง ๆ เพื่อเสริมดวงชะตาให้แข็งแรงขึ้น และจัดจำหน่ายพระพิมพ์ขนาดพกพาสำหรับบูชาแก้ชงหรือเสริมบารมีให้กับบุคคลต่าง ๆ

จากนั้นจึงปรากฏโครงการโดยผู้จัดสร้างอื่น ๆ ต่อมาเรื่อย ๆ เช่น พระสมเด็จจอกิมหาเศรษฐีนวโกฏิ โดยอาจารย์ไพฑูริพร ผ่านเรื่องราวของอิทธิปาฏิหาริย์ ความเชื่อที่ได้รับแนวคิดสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสมัยโบราณ เน้นการสร้างมงคลสถานในบริเวณที่ใกล้เคียงกับเรื่องราวที่ได้รับการกล่าวว่ามี ความเกี่ยวข้องหรือมีความเกี่ยวพันถึงในตำนานเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและมงคลให้กับชีวิต

จากการวิเคราะห์ข้อมูล วิธีการดำเนินโครงการต่าง ๆ สะท้อนถึงลักษณะพื้นฐานสำคัญทางด้านจิตวิทยา นำไปสู่การเชื่อมโยงตำนานและการจัดกิจกรรมบุญที่เกิดขึ้นนั้น ในทางตรงกันข้าม อาจเป็นเพียงกระบวนการหมุนเวียนทางการเงินที่ก่อให้เกิดรายได้ ต่อยอดไปถึงการจัดสร้างวัดอุ้มงคลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นตามมาอีกเป็นจำนวนมาก ส่งผลมาจากความเชื่อและพุทธพาณิชย์แบบสูตรสำเร็จในสังคมปัจจุบัน

จากข้อมูลข้างต้น มีความเป็นไปได้ที่โครงการจัดสร้างนี้ จะเป็นต้นแบบที่นำเข้าสู่ภาวะ กระแสนิยมอย่างใหม่ในการทำธุรกิจผ่านกิจกรรมทางศาสนาตามกันมาอย่างมากมาย เพื่อ แสวงหาผลประโยชน์ผ่านทางกิจกรรมบุญ จากความเชื่อและความศรัทธาของกลุ่มคนผู้ให้ความ นับถือที่เรียกว่า พุทธพาณิชย์ อนึ่ง การศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ สำหรับการศึกษาค้นคว้า การ ของกระบวนการบุญ านช่องทางพุทธพาณิชย์อีกประการหนึ่ง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เข้าใจรูปแบบและวิวัฒนาการของกระบวนการจัดสร้างวัดอุ้มงคลในเชิงการตลาด พุทธพาณิชย์
2. เข้าใจลักษณะร่วมทางศิลปกรรมบางประการที่ปรากฏในการจัดสร้างวัดอุ้มงคล
3. เข้าใจถึงสภาพสังคม การเมือง และเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการสร้างวัดอุ้มงคล รวมทั้งการแสวงหาผลประโยชน์จากการจัดสร้างวัดอุ้มงคล

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ลักษณะและรูปแบบกระบวนการของพระเศรษฐีนวโกฏิ (พระเก้าน้ำ) ที่นำมา ศึกษาในครั้งนี้ กำหนดตามเหตุการณ์ที่ปรากฏขึ้นทั้งในสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ และสื่อประเภท ต่าง ๆ เนื่องจากพบว่ามีการจัดสร้างวัดอุ้มงคลในลักษณะเดียวกันเพิ่มเติมขึ้นอีกในเวลา ต่อมา เช่น องค์จุฑามารามเทพ ราหูทรงครุฑ ฯลฯ
2. การกำหนดชื่อ บางครั้งพบว่า สามารถจัดจำแนกได้หลากหลายความหมายและ รูปแบบการสะกดคำ และคำพ้องเสียงกับมงคลต่าง ๆ หรือตามความสะดวกของคำท้องถิ่น หรือ คำพื้นเมือง ไม่ได้มีเจตนาจะกำหนดความสำคัญหรือความสร้างความผิดพลาดแต่อย่างใด
3. การใช้ข้อมูลผ่านสื่อออนไลน์มาประกอบวิเคราะห์ จะนำข้อมูลจากการ ดำเนินงานพร้อมภาพประกอบเหตุการณ์ พระสงฆ์ผู้ประกอบพิธีการหรือบุคคลที่มีตัวตนอยู่จริง สามารถอ้างอิงถึงวันที่เกิดเหตุการณ์ในยุคสมัยปัจจุบันได้

ขั้นตอนของการศึกษา

1. รวบรวมข้อมูลภาคเอกสารจากหนังสือ สื่อสิ่งพิมพ์ประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ตลอดจน เอกสารเกี่ยวกับพระเศรษฐีนวโกฏิที่เคยมีการศึกษาไว้แล้ว โดยนำข้อมูลทั้งหมดมาประเมินคุณค่า และความเหมาะสม ก่อนที่จะนำมาอ้างอิงและประยุกต์ใช้ข้อมูลในการศึกษา
2. เก็บข้อมูลภาคสนาม ด้วยการบันทึกภาพถ่าย
3. ดำเนินการวิจัย ด้วยการอธิบาย บรรยาย และวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้
  - 3.1 จัดจำแนกรูปแบบของกิจกรรมการจัดสร้างวัดอุ้มงคล เพื่อพิจารณาจัดเรียง กำหนดลำดับการขั้นตอนในแต่ละโครงการจัดสร้างฯ

3.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบกับรูปแบบวัตถุมงคลอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบการพิจารณา ตลอดจนมูลเหตุจงใจหรือเชื่อมโยงอื่น ๆ ทางศิลปกรรมหรือความเชื่อและพุทธพาณิชย์ จากสิ่งที่เกิดขึ้น ความเป็นไปได้และแนวโน้มในอนาคตอันใกล้

4. เสนอผลการศึกษา โดยเสนอผลการวิเคราะห์และกระบวนการหาเหตุผลตามวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ศิลปะ ในลักษณะรูปเล่มพร้อมภาพประกอบ ตามรูปแบบและเงื่อนไขของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทที่ 2

ปรากฏการณ์ใหม่ของความเชื่อและพุทธพาณิชย์ของ พระเศรษฐีนวโกฏิตั้งแต่แรกเริ่มถึงปัจจุบัน

ประเพณีการสร้างพระพุทธรูป เริ่มมีขึ้นภายหลังจากพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน ปรากฏขึ้นครั้งแรกราวพุทธศตวรรษที่ 6 บริเวณตอนเหนือและตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศ อินเดียทั้งสิ้น 3 สกุลช่าง ได้แก่ ศิลปะคันธาระ ศิลปะมถุรา และศิลปะอมราวดี โดยพระพุทธรูป ศิลปะอินเดียแบบอมราวดีนี้ เป็นต้นแบบสำคัญที่ส่งอิทธิพลให้แก่พระพุทธรูประยะแรก ๆ ที่สร้างขึ้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะประเทศไทย เช่น พระพุทธรูปในศิลปะทวารวดีและศรีวิชัย¹ เป็นต้น

จากหลักฐานทางโบราณคดี พบว่า พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทยเป็นที่ยอมรับนับถือและมีการสร้างพระพุทธรูปเป็นที่แพร่หลายราวพุทธศตวรรษที่ 11-12 ซึ่งตรงกับสมัยทวารวดี² การสร้างพระพุทธรูป นิยมให้ความสำคัญกับความเชื่อและความศรัทธาใน “พิธีพุทธาภิเษก” และ “พิธีเบิกเนตร”³ เพื่อมอบความศักดิ์สิทธิ์ให้กับพระพุทธรูปอย่างสมบูรณ์ สันนิษฐานว่า ปรากฏขึ้นมาตั้งแต่แรกสร้างพระพุทธรูปในอินเดียและถือปฏิบัติในประเทศต่าง ๆ ที่พุทธศาสนา แฝ่ไปถึง รวมทั้งการบรรจุวัตถุมงคลตั้งแต่ส่วนฐานถึงภายในองค์พระพุทธรูป ได้แก่ พระบรมสารีริกธาตุ ม้วนคัมภีร์ พระพุทธรูปขนาดเล็ก พระพิมพ์ เป็นต้น⁴

ทั้งนี้ แบบแผนในการหล่อพระพุทธรูป ให้ความสำคัญการลงยันต์และคาถาศักดิ์สิทธิ์ บนแผ่นโลหะที่ใช้หล่อพระพุทธรูป พร้อมนำแผ่นดวงประสูติและดวงตรัสรู้ขององค์พระพุทธเจ้า หล่อเททองลงไปด้วย⁵ ซึ่งแตกต่างจากการหล่อประติมากรรมนวโกฏิหรือพระเศรษฐีนวโกฏิ เพราะไม่ใช่ดวงประสูติและดวงตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า แต่ใช้วิธีการประดิษฐานพระพิมพ์เพิ่มที่ ส่วนบนสุดของประติมากรรม คือ บริเวณมวยผม ด้วย “พระสมเด็จจิตรลดา”⁶ ซึ่งเป็นพระพิมพ์

¹ รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง, *รู้เรื่องพระพุทธรูป* (นนทบุรี: มิวเซียมเพรส, 2558), 25.

² เรื่องเดียวกัน, 27.

³ เรื่องเดียวกัน, 43.

⁴ เรื่องเดียวกัน, 40.

⁵ เรื่องเดียวกัน, 42.

⁶ พิริยะ ไกรฤกษ์, *พระพุทธรูปปฏิมา อุตลักษณ์พุทธศิลป์ไทย* (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, 2551), 518.

ผีพระหัตถ์ส่วนพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงออกแบบและบรรจุที่บริเวณฐานบัวหางของ “พระพุทธรูปนารายณ์” จากการศึกษาวิธีการจะพบว่าการจัดสร้างประติมากรรม “นวโกฏิ” นั้น มีลักษณะที่ใกล้เคียงกันมาก เพียงแต่เปลี่ยนการวางตำแหน่งพระพิมพ์จากบริเวณฐานบัวมาเป็นบริเวณส่วนบนของประติมากรรม คือ มวยผมด้านหน้า ซึ่งอาจจะเป็นจุดแตกต่างที่สำคัญของที่มาในการขึ้นต้นคำเรียก “พระ” ให้กับองค์พระพิมพ์พระสมเด็จจิตรลดาบนประติมากรรม “นวโกฏิ” ซึ่งมีสถานะเป็นพุทธอัฐิฐาน⁷ ของพระพุทธรูปสมัยพุทธกาล

ความเชื่อในยุคปัจจุบัน

จากหลักฐานภาพข่าวในเหตุการณ์ปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นคติความเชื่อและความศรัทธาของผู้คนในหลากหลายสาขาอาชีพสำคัญ เช่น ดารานักแสดงในพิธีครอบครุ ละคร ดนตรีไทยนาฏศิลป์ ศิลปะและครูช่าง ตามอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ซึ่งได้รับการกล่าวถึงว่าศาสนาพราหมณ์กับพุทธนั้นเป็นสิ่งที่แยกไม่ออกจากกัน⁸ เนื่องจากในการประกอบพิธีไหว้ครูนาฏศิลป์ไทย ประกอบด้วย การบูชาพระรัตนตรัย⁹ พิธีสงฆ์ มีการทำบุญถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ เจริญพระพุทธมนต์ ประพรมน้ำมนต์ให้ผู้เข้าร่วมพิธี ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของพิธีกรรมทางพุทธในแบบเดียวกัน การถวายสิ่งของบูชาเพื่อความเป็นสิริมงคล จึงสันนิษฐานให้เกิดความเชื่อเพิ่มเติมเรื่องการเวียนไหว้ตายเกิดและการหลุดพ้น เรื่องบุญกรรมต่าง ๆ ในการสร้างสิ่งของอุทิศถวายเทพเจ้าผสมผสานกับพิธีกรรมทางพุทธศาสนามากขึ้นตามความเปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคสมัย เช่น การตั้งพระพุทธรูปและเครื่องสังเวกระยาบวชนานาชนิด ทั้งด้านซ้าย-ขวาในการประกอบพิธีพราหมณ์

ทั้งนี้ การไหว้ครูเป็นวัฒนธรรมและประเพณีที่คนไทยถือเป็นสิ่งสำคัญที่ปฏิบัติมาแต่โบราณกาล สืบเนื่องมาจากวิถีชีวิตหรือประเพณีการดำเนินชีวิตของคนไทย ทุกยุคสมัยได้รับการอบรมสั่งสอนให้เป็นผู้มีความกตัญญู รู้จักบุญคุณของผู้มีพระคุณ และให้ความเคารพผู้อาวุโส

⁷ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, การเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล : องค์ประกอบในการตัดสินใจในพุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, เข้าถึงเมื่อ 6 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก http://www.mcukk.com/smartbook/files/02_proactive.pdf

⁸ สมลักษณ์ บุญฤทธิ์, “ประเพณีการไหว้ครู” (วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2513), 114.

⁹ นุชนาฏ ดีเจริญ, พิธีไหว้ครูและครอบครุนาฏศิลป์ไทย, เข้าถึงเมื่อ 6 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก http://www.human.nu.ac.th/jhnu/file/journal/2011_02_17_17_17_08-1-2-3.pdf

แก่ครูอาจารย์ ซึ่งนับเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อจากพ่อแม่และผู้ให้การอุปการะ เพราะเป็นผู้ให้ความรู้วิทยาการต่าง ๆ เพื่อให้ศิษย์สามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพเลี้ยงตนและครอบครัว ดังนั้น พิธีไหว้ครูในสถานศึกษา พิธีครอบครูโขนละคร จึงเป็นประเพณีแสดงความเคารพและแสดงความกตัญญูต่อครูอาจารย์ ที่มีปรากฏหลักฐานครั้งแรกตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 และปฏิบัติสืบทอดกันมาถึงปัจจุบัน¹⁰ และนับเป็นข้อยึดถือที่สำคัญต่อการประกอบวิชาชีพ¹¹ ตามอิทธิพลความเชื่อดั้งเดิม ความเชื่อจากศาสนาพราหมณ์ และความเชื่อในพระพุทธศาสนา¹²

ภาพที่ 1 พิธีไหว้ครูครอบครูโขน ละคร ดนตรีไทย ศิลปะและครูช่าง 29-30 ตุลาคม 2557 ณ อาคารบริการวิชาการฯ (ตึกดินสอ) มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
ที่มา: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, พิธีไหว้ครูครอบครูโขน ละคร ดนตรีไทย ศิลปะและครูช่าง, เข้าถึงเมื่อ 23 ตุลาคม 2558, เข้าถึงได้จาก http://www.kru.ac.th/th/new_detail.php?new_id=1187

¹⁰ สุจิตต์ วงษ์เทศ, ไหว้ครู ครอบครู นาฏศิลป์และดนตรี ประเพณีพื้นเมืองอาเซียน ไม่มีในอินเดีย, เข้าถึงเมื่อ 6 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก <http://www.sujitwongthes.com/wp-content/uploads/2016/03/ไหว้ครู11359.pdf>

¹¹ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยราชพฤกษ์, จิตสัมพันธ์: ไหว้ครูดนตรี-นาฏศิลป์ไทย (กรุงเทพฯ: คัลเลอร์ไอเดีย อินโนเวชั่น, 2555).

¹² อมรศักดิ์ จันทร์อินทร์, “บทบาทของเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ต่อพิธีไหว้ครูโขนละครไทย” (สารนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2543), 53.

ภาพที่ 2 งานครอบครัวช่อง 3 ปี 2558

ที่มา: กระจุกดอกทศอม, งานครอบครัวช่อง 3 ปี 2558 ดารานักแสดงร่วมงานคับคั่ง, เข้าถึงเมื่อ 19 มีนาคม 2558, เข้าถึงได้จาก <http://women.kapook.com/view115020.html>

ภาพที่ 3 พอดีคำ จัดพิธีไหว้ครู 2558 ดาราช่อง 7

ที่มา: กระจุกดอกทศอม, พอดีคำ จัดพิธีไหว้ครู 2558 ดาราช่อง 7 ตบเท้าร่วมงานคับคั่ง, เข้าถึงเมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2558, เข้าถึงได้จาก <http://women.kapook.com/view113343.html>

การผสมผสานกันทางพุทธศาสนาและพราหมณ์ ดังปรากฏเป็นประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ทำให้อาจเชื่อได้ว่า พัฒนาการทางรูปแบบของพระพุทธรูปที่แตกต่างจากพระพุทธรูปในสมัยก่อน มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา¹³ แต่ข้อสังเกตที่สำคัญ คือความเปลี่ยนแปลงมักเกิดขึ้นเป็นช่วงระยะเวลาหนึ่งที่มีความยาวนานเป็นช่วงยุคสมัย มีร่องรอยการปรากฏหลักฐานการประดิษฐ์ฐานในพื้นที่หรือมีความต่อเนื่องในการสร้างตามความเชื่อและความนับถือตามภูมิภาค หรือดินแดนที่มีการอยู่อาศัยตามยุคสมัยของกษัตริย์

อีกทั้งการสร้างพระพุทธรูปนั้น มักเป็นเครื่องแสดงถึงอิทธิพลการสืบทอดความเชื่อทางศาสนาตามการปกครองของพระมหากษัตริย์เปรียบเทียบความยิ่งใหญ่ในฐานะของความเป็นจักรพรรดิราชของพระพุทธเจ้าตามที่ปรากฏในคัมภีร์ทางศาสนา महाปรินิพพานสูตร ซึ่งเพียบพร้อมไปด้วยมหาบุรุษลักษณะและบุญบารมีอย่างสูงสุด อาจกล่าวได้ว่า คงเป็นสิ่งที่เกินกว่าความเป็นประชาชนธรรมดาสามัญจะสร้างพระพุทธรูปขึ้นเพื่อบรรเทาความทุกข์ยากมาตั้งแต่อดีตกาล

รูปแบบและคติการสร้างพระพุทธรูปเริ่มขึ้นครั้งแรกในสมัยคุปตะ แม้ว่าจะไม่มีการกำหนดเป็นข้อบังคับว่าจะต้องสร้างเป็นปางใดหรือสร้างตามพุทธประวัติตอนใด จึงอาจมีความเป็นไปได้ที่จะพบพระพุทธรูปที่มีลักษณะความนิยมในแต่ละพื้นที่ ที่แตกต่างกันออกไป รวมทั้งการใช้วัสดุในการสร้าง เช่น ศิลา สำริด หรือเนื้อมวลสารแบบใหม่ที่เกิดขึ้นตามความเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและยุคสมัย

การสร้างประติมากรรม ยังคงอ้างอิงลักษณะสำคัญ ๆ ของพระพุทธรูปไว้ เช่น “การแสดงปาง” ในพระพุทธรูปประทับยืน ปางประทานอภัย ปางประทานพร ปางแสดงธรรม หรือปางประทานอภัย ปางมารวิชัย หรือ ปฐมเทศนาในพระพุทธรูปประทับนั่ง และอิริยาบถการประทับขัดสมาธิราบ หรือ ขัดสมาธิเพชร อันเป็นองค์ประกอบโดยรวมที่แสดงถึงความเป็นพระพุทธรูป

ทั้งนี้ ลักษณะบางประการที่ซึ่งไม่ได้มีการแบ่งแยกระหว่างองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระสาวก หรือพระสงฆ์ เช่น การครองจีวร ต่างก็อยู่ในลักษณะของเครื่องแต่งกายที่แสดงถึงความเป็นนักบวชเหมือนกันตามคติทางศาสนา แม้ว่าจะมีการแบ่งแยกคติทางความเชื่อที่ต่างต่างกันและสร้างพัฒนาการออกไปจากเดิมในเวลาต่อมา เช่น พุทธมหายาน พราหมณ์ฮินดู

---

¹³ ศศิ ยุกตะนันท์, “คตินิยมในการสร้างพระพุทธรูปทรงเครื่องในสมัยอยุธยา” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2532), 113.

พัฒนาการความเชื่อในยุคปัจจุบัน

จากผลการวิจัย ถึงวิถีความเชื่อพื้นฐานดั้งเดิมของคนไทยที่เป็นไปตามพัฒนาการและสภาพความเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์และสังคมทุนนิยมและบริโภคนิยม¹⁴ จากเดิมที่มีความเชื่อที่ผสมผสานกับศาสนาพราหมณ์และความเชื่อดั้งเดิมในเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ อำนาจลึกลับ กลายเป็นแหล่งที่มาของไสยศาสตร์ กลมกลืนกับพิธีกรรมทางพุทธศาสนา และเรื่องราวการแสดงปาฏิหาริย์ต่าง ๆ

ต่อมาในสมัยปัจจุบัน มีความเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นอย่างมาก เกิดความรู้ด้านจิตวิทยามากขึ้น ผู้คนสื่อสารข้อมูลต่อกันและเกิดความรู้สึกเชื่อมโยงต่อความเชื่อพื้นฐานที่มีมาแต่ดั้งเดิมที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมที่มีลักษณะจับต้องได้มากขึ้น เกิดเป็นที่มาของแนวคิดการตลาดเชิงพาณิชย์ ในลักษณะของการทำบุญที่เป็น “บุญพาณิชย์” ในรูปแบบที่หลากหลายโดยแบ่งเป็นประเด็นซึ่งมีความแตกต่างกันดังนี้

1. พุทธพาณิชย์ เน้นการใช้เงินเป็นเครื่องมือสร้างรายได้ โดยขายสัญลักษณ์ที่มีความใกล้ชิดสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมระหว่างพุทธศาสนิกชนและพุทธศาสนา เช่น การบริจาคแลกการสักการะด้วยดอกไม้รูปเทียน ทองคำเปลวบูชา การเข้าบูชาพระเครื่อง พระพุทธรูปภายในวัด

2. ไสยพาณิชย์ เน้นกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ แคล้วคลาดปลอดภัย หรือการสร้างความมั่นใจผ่านพิธีกรรม เช่น การลงนะหน้าทอง การเจิมเมตตามหามงคล การสะเดาะเคราะห์เสริมชะตา การผูกดวงหรือพิธีการแก้กรรม รวมถึงการใช้เงินเพื่อซื้อเครื่องรางของขลัง วัตถุมงคลไสยศาสตร์ต่าง ๆ เช่น กุมารทอง วัธนูหรือควายธนู เป็นต้น

3. บุญพาณิชย์ เป็นกิจกรรมที่ใช้เงินเป็นสื่อกลาง เพื่อเป็นสื่อแลกเปลี่ยนซื้อ-ขาย การสะสมบุญ หรืออุทิศบุญกุศลให้กับผู้ล่วงลับไปแล้ว หรือการได้ชีวิตโคกระบือ โดยหยอดเงินบริจาคลงในรูปปั้นโคกระบือ เพื่อเป็นตัวแทนของบุญในเชิงสัญลักษณ์ที่ละไว้ในฐานที่เข้าใจและเป็นที่ยอมรับกันแล้วให้วัดเป็นผู้ดำเนินการแทนตามเจตนารมณ์ที่คาดหวังไว้

งานวิจัยดังกล่าวระบุเพิ่มเติมถึง¹⁵ ปัจจัยที่วัดความเป็นพาณิชย์ที่สำคัญ 5 ประการ คือ (1) กิจกรรมหรือพิธีกรรม (2) สถานที่ประกอบกิจกรรม (3) บุคคลในกิจกรรม (4) ราคาค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมกิจกรรม และ (5) แผนการตลาด

¹⁴ ภณกุล ภวคุณวรกิตต์, พุทธพาณิชย์และไสยพาณิชย์ในพุทธศาสนาเชิงปฏิบัติของไทย : กรณีศึกษาวัดในจังหวัดนครปฐม, เข้าถึงเมื่อ 14 ตุลาคม 2558, เข้าถึงได้จาก <http://www.chulapedia.chula.ac.th/พุทธพาณิชย์และไสยพาณิชย์>

¹⁵ เรื่องเดียวกัน.

จากการศึกษาในบทนี้จะเห็นได้ว่า ความเป็นมาของความเชื่อและความศรัทธามีต้นกำเนิดมาจากจิตสำนึกอันตั้งงามภายใต้พื้นฐานความเป็นมนุษย์ และขนบธรรมเนียมประเพณีที่ถือปฏิบัติกัน ทำให้เกิดแนวคิดเรื่องการสร้างพระพุทธรูปและวิธีการต่าง ๆ เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา

ความหมายและที่มาของพระเศรษฐีนวโกฏิ

“พระเศรษฐีนวโกฏิ” เป็นพระพุทธรูปปางหนึ่ง มีลักษณะเป็นพระพุทธรูปองค์เดียว แต่มีหลายพระพักตร์ รูปแบบดังกล่าวไม่เคยปรากฏในพุทธลักษณะของพระพุทธรูปมาก่อน ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน อธิบายความหมายของคำว่า “เศรษฐี” แปลว่า คนมั่งมี “นว” มีรูปศัพท์เดิมมาจาก ภาษาบาลี แปลว่า ใหม่หรือเก่า ส่วนคำว่า “โกฏิ” ตามคำศัพท์ไวยากรณ์บาลีเบื้องต้น หมายถึง มาตรานับเทียบเท่ากับสิบล้านหรือแสนของจำนวนนั้น ๆ คุณด้วยร้อยเสมอ¹⁶ หรืออาจหมายถึงจำนวนที่มากมายมหาศาลเสียจนประมาณมิได้¹⁷

นอกจากนี้ พระเศรษฐีนวโกฏิ ยังมีชื่อเรียกอีกหลายชื่อ ได้แก่ “พระเก้าหน้า” ซึ่งหมายถึงมีจำนวนเก้าเศียรหรือมีจำนวนเก้าพระพักตร์ ตามลักษณะศิลปกรรมที่ปรากฏ หรือ “พระก้าวน้ำ” ในความหมายที่เป็นสวัสดิมงคลและพ้องเสียงกับเลขเก้า “๙” ซึ่งเป็นเลขมงคล และคำว่า “ก้าว” ตามลักษณะคำกริยาการก้าวเดิน หรือการมุ่งไปข้างหน้า โดยสื่อความหมายถึงการบูชาเพื่อให้ได้รับแต่ความเจริญก้าวหน้าในชีวิต ดังนั้นการทำพระพุทธรูปเพื่อบูชาให้มีลักษณะเก้าหน้า จึงเป็นการสื่อความหมายอันเป็นมงคล ที่หมายถึงความเจริญก้าวหน้าและแสดงความเป็นสิริมงคล

จากการศึกษาไม่พบหลักฐานเอกสารที่ระบุเกี่ยวกับต้นกำเนิดการสร้างพระเศรษฐีนวโกฏิในประเทศไทยที่ชัดเจน มีเพียงหนังสือและบทความเรียบเรียงคำบอกเล่า เรื่องราวที่พบมีกระบุรีเรื่องการสืบทอดตำราการสร้างต่อ ๆ กันมาเพื่อประกอบการสร้างประติมากรรมหรือวัตถุมงคลเท่านั้น เช่น เจ้าราชครูหลวงโพนสะเม็ก (ท่านพระครูชุ่มหอม) ผู้ที่ถูกกล่าวถึงในตำนานว่านำชาวเวียงจันทน์มาบูรณะพระธาตุพนม โดยมีคำกล่าวเป็นหลักฐานระบุความมีตัวตนอยู่ว่าอัฐิธาตุส่วนหนึ่งของท่านได้บรรจุไว้ในเจดีย์นอกกำแพงแก้วชั้นที่ 2 หลังองค์พระธาตุพนม มีการสร้างเจดีย์และรูปหล่อเทวองค์จริงไว้เป็นที่สักการบูชา ในช่วงเวลาต่อมาหลังจากที่เจ้าราชครู

¹⁶ พระมหาธิติพงศ์ อุตตมปัญญา, ไวยากรณ์บาลีเบื้องต้น พื้นฐานเพื่อการเรียนภาษาบาลี เป็นประเพณีของชาวไทย (กรุงเทพฯ: สถาบันสอนภาษาบาลีสำหรับบุคคลทั่วไป วัดโมลีโลกยารามราชวรวิหาร, 2556), 285.

¹⁷ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (ชำระ-เพิ่มเติม ช่วงที่ 1), พิมพ์ครั้งที่ 11 (กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550), 29.

หลวงโพนสะเม็กได้ล่องลับไปแล้ว เจ้าปู่สำเร็จจุนแห่งวัดเวินไซ เมืองโพนทอง แขวงนครจำปาศักดิ์ ราชอาณาจักรลาวและพระอุปาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจันโท) แห่งวัดบรมนิวาสราชวรวิหาร กรุงเทพฯ เป็นผู้สืบทอดตำราการสร้างในรุ่นต่อมา¹⁸

ความสำคัญในบทที่ 2 นี้ ได้นำเสนอข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเศรษฐีทั้ง 9 ท่าน ผู้เป็นอริยะบุคคล “ผู้เป็นตัวแทนของพระเศรษฐีนวโกฏิ”¹⁹ ซึ่งเป็นที่มาของลักษณะรูปแบบศิลปกรรมที่รวมใบหน้าทั้ง 9 ด้านบนเศียรเดียวกัน และเรื่องราวบางตอนที่ถูกอ้างอิงเกี่ยวกับการสืบทอดตำราการสร้างและปรากฏการณ์ในปัจจุบันเกี่ยวกับความเชื่อที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของงานสร้างและกิจกรรมต่อเนื่อง อันเป็นผลมาจากกระแสความนิยมและการเผยแพร่โฆษณาประชาสัมพันธ์ของสำนักโหราพยากรณ์ จนทำให้เกิดการต่อยอดเป็นพุทธพาณิชย์ออกไปเป็นวงกว้าง นอกเหนือจากการบูชาเพื่อความเป็นสิริมงคล โดยมีรายละเอียดดังนี้

เรื่องราวของเศรษฐีทั้ง 9 ผู้เป็นอริยะบุคคล

พระเศรษฐีนวโกฏิ เป็นรูปเคารพที่สร้างขึ้นเพื่อระลึกถึงผู้ปฏิญาณพระพุทธรูปเจ้าจำนวน 9 ท่าน ซึ่งเป็นมหาเศรษฐีใจบุญในสมัยพุทธกาลจากเมืองต่าง ๆ ซึ่งมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธรูปศาสนาและคำสอนเป็นอย่างมาก คอยดูแลปรนนิบัติพระพุทธรูปเจ้า และได้บรรลุธรรมแตกต่างกันไป ได้แก่ ท่านยสะ ท่านชฎิล ท่านสมังคละ ท่านอนาถปิณฑิกะ ท่านโชติกะ ท่านสมุณะ ท่านเมณฑกะ ท่านธัญญชัย และนางวิสาขา

ยสะ หรือ พระยสเถระ เกิดในตระกูลเศรษฐีเมืองพาราณสี บุตรของนางสุชาดา (ผู้ถวายข้าวมธุปายาสแก่พระพุทธรูปเจ้า) พระพุทธรูปเจ้าแสดงธรรมเทศนาโปรดท่านฯจนดวงตาเห็นธรรม บรรลุดรรชนีตั้งแต่ยังเป็นฆราวาส²⁰

ชฎิล²¹ เป็นผู้มึนบุญด้วยมีภูเขาทองคำบังเกิดขึ้นที่บ้านด้วยอดีตนั้นเคยมีอาชีพเป็นช่างทองและได้ทำหม้อดอกไม้ทองคำทั้ง 3 ใบ บรรจุไว้ในพระเจดีย์ทองคำสำหรับบรรจุพระบรมสารีริกธาตุในสมัยพระกัสสปะพุทธรูปเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน เพื่อเป็นการขอขมาพระบรม

¹⁸ ทศพล จังพาศิษย์กุล, พระมหาเศรษฐีนวโกฏิ บูชาแล้วก้าวหน้าร้าย (กรุงเทพฯ: คอมม่า ดีไซน์ แอนด์พริ้นท์, 2552).

¹⁹ มานพ นักการเขียน, “ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดทางรัฐศาสตร์ ในอรรถกถาธรรมบท” สิริธรปริทรรศน์ 14, 39 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2556): 64.

²⁰ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, ธรรมวิภาคปริเฉทที่ 2, พิมพ์ครั้งที่ 23 (กรุงเทพฯ: คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2525).

²¹ พระจิรวัดน์ อภินนโท, “วิเคราะห์ผลกรรมของเศรษฐีที่ปรากฏในพระพุทธรูปศาสนาเถรวาท” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556).

ศาสดาที่ได้เคยกระทำการล่วงเกินไว้และบริจาคทองคำเพื่อสร้างเจดีย์ฯ ด้วยอานิสงค์แห่งบุญทำให้เศรษฐีอิมในผลบุญ ออกบวชโดยปราศจากความอาลัย บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ในที่สุด

สมังคละ²² ในสมัยพระมหากัสสปะพุทธเจ้า เป็นผู้ใจบุญ มีลาภยศและบริวารมาก มีจิตศรัทธาและอิมเอิบในผลบุญในการบริจาคเงินสร้างวิหารให้ใหญ่ขึ้นยิ่งกว่าเดิม แม้ว่าจะถูกจองเวรก่อกรรมเผาทำลายจากเหตุการณ์ในอดีตชาติที่เคยล่วงเกินกันไว้จนทำให้ชายผู้นั้นเกิดเป็นเปรตงูเหลือม ท่านได้ยกโทษและบริจาคทรัพย์สินเพื่อบำรุงศาสนาและออกบวชจนบรรลุเป็นพระอรหันต์

อนาถบิณฑิกะ²³ ผู้ใจบุญแห่งเมืองสาวัตถี ได้ซื้อที่ดินเพื่อก่อสร้างวิหารสำหรับเป็นที่จาริกแก่พระพุทธองค์ในการเจริญวิปัสสนา โดยมีหลักฐานในปัจจุบันคือวัดเชตะวันมหาวิหาร อีกทั้งยังเป็นที่ตั้งของวัดไทยเชตะวันมหาวิหาร²⁴ โบราณสถานที่ตั้งอยู่ทางใต้ของแม่น้ำราปตี (Rapti) หรือแม่น้ำจิวตีในสมัยพุทธกาล รัฐอุตรประเทศ ในอินเดีย ตรงกับข้อความปรากฏในมหาปรินิพพานสูตรข้อ 138²⁵ ว่า “พระพุทธเจ้าให้สร้างเจดีย์ใส่พระธาตุของพระสารีบุตรไว้ที่เชตะวันวิหาร พระธาตุเจดีย์ของพระมหาโมคคัลลานะ อยู่ที่เมืองราชคฤห์” เป็นการประกอบบุญกุศลอันเป็นเลิศเมื่อสิ้นอายุขัย ท่านจึงไปบังเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต

คฤหาสน์มหาเศรษฐี เรือนที่อนาถบิณฑิกเศรษฐีได้นำแผ่นทองจำนวน 54 โกลีไปเป็นค่าที่ดิน เพื่อสร้างพระอารามถวายพระพุทธเจ้า โบราณสถานพระเชตะวันมหาวิหาร นครสาวัตถี รัฐอุตรประเทศ ดังภาพ

²² มูลนิธิศรัทธาธรรม, อริยธรรม ๓๕ : “โจรแก้แค้นเศรษฐี” (เชียงใหม่: ดาราวรรณการพิมพ์, 2553), 55.

²³ พระครูปิยธรรมวิมล (ธนชน นรินโท), “เปรียบเทียบบทบาทการอุปถัมภ์ศาสนาของอนาถบิณฑิกเศรษฐีกับเมชีเทเรซา” วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ 1, 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2556): 59-76.

²⁴ พระครูสมุห์ไกรสร ปญญาวิโร (ราชนิจ), เขื่อนถันแดนพุทธภูมิ สักการะสังเวชนียสถาน ๔ ตามรอยพระพุทธบาท (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557).

²⁵ คณะวัดสามแยก, ข้อมูลเพื่อการศึกษา: พระไตรปิฎก และอรรถกถาแปล ชุด 91 เล่ม มหามกกฎราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์พุทธศักราช 2525 และฉบับตรวจชำระใหม่พุทธศักราช 2546, เข้าถึงเมื่อ 6 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก <http://www.baanspajai.com/upload/Tripitaka/02.pdf>

ภาพที่ 4 คฤหาสน์มหาเศรษฐี
ที่มา: วัดไทยเซตะวันมหาวิหาร, คฤหาสน์มหาเศรษฐี, เข้าถึงเมื่อ 6 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้
จาก www.watthaichetavan.org

โชติกะ²⁶ ในยุคพุทธกาลโชติกะเศรษฐีได้เกิดในตระกูลเศรษฐีในกรุงราชคฤห์ได้รับการเลี้ยงดูประหนึ่งเทพกุมาร มีสมบัติเลื่องลือไปทั่วชมพูทวีปได้เปิดปากขุมทรัพย์ใต้ดินให้แก่มหาชนจากชมพูทวีปเพื่อให้เอาทรัพย์กลับไปตั้งตัวเท่าที่จะสามารถนำไปได้ โดยกล่าวว่า “มหาชนจงถือเอาทรัพย์ ตามที่ตนเองคิดว่า จะสามารถนำกลับไปตั้งเนื้อตั้งตัวได้” ด้วยความอัศจรรย์ที่ขุมทรัพย์ที่มีอยู่นั้นไม่พร่องลงไปแม้แต่เพียงนิดเดียว ด้วยผลแห่งรัตนะที่ได้เคยโปรดลงไปที่บริเวณพระคันธกุฎีของพระวิปัสสีสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อครั้งกาลก่อน เป็นผู้ละแล้วซึ่งโลกียะมุ่งสู่โลกุตระ²⁷ บวชนในสำนักพระบรมศาสดา ตั้งใจบำเพ็ญสมณธรรม ใช้เวลาไม่นานก็ได้บรรลุพระอรหันต์²⁸

²⁶ ศูนย์พุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์เรียนรวม 2, โชติกเศรษฐี, เข้าถึงเมื่อ 6 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก http://www.buddhism.rilc.ku.ac.th/chachawarn/oldpage/script/no_298.pdf

²⁷ คณะทำงานคู่มือศึกษาชาดก, ประตุสู่ชาดก (กรุงเทพฯ: หอไตรการพิมพ์, 2555).

²⁸ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), พัฒนาสังคมไทย ด้วยความรู้เข้าใจไตรภูมิ, เข้าถึงเมื่อ 6 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก http://www.watnyanaves.net/uploads/File/books/pdf/developing_thai_society_with_a_thorough_knowledge_and_understanding_of_the_three_planes.pdf

ภาพที่ 5 แม่น้ำอจิรวดี (อจิระวดี) มีต้นกำเนิดที่เทือกเขาทิวมาลัย ไหลผ่านแคว้นโกศล สมัยพุทธกาล ปัจจุบันคือจังหวัดสวตัถิ รัฐอุตต ประเทศอินเดีย

ที่มา: พระธรรมทูตอินเดีย, ข่าวสาร,งานชีวิต, ศาสนกิจพระธรรมทูตอินเดีย รู้เรื่องอินเดีย เพื่อรู้เรื่องชีวิต, เข้าถึงเมื่อ 6 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก <http://www.oknation.net/blog/mylifeandwork>

สุมณะ²⁹ เป็นชาวราชคฤห์ มีบุรุษชื่อ “ปุลณะ” เป็นบริวารรับจ้างทำงานให้กับเศรษฐี สุมณะ เนื่องจากปุลณะเป็นผู้มีบุญเก่ามาจากอดีตชาติ คือขยันถวายอาหารแด่พระปัจเจกพุทธเจ้า เมื่อพระสารีบุตรเข้านิโรธสมบัติ จึงสงเคราะห์ปุลณะให้ได้รับสมบัติเก่า คืออริยทรัพย์ เนื่องจากบุญนั้นเป็นปัจจัยส่งกลายเป็นทองคำเต็มท้องทุ่งนา จึงได้นำทองคำไปถวายให้พระราชาและถูกยกย่องให้เป็นเศรษฐีมีนามว่า “พหูธนเศรษฐี³⁰” ตั้งแต่นั้น ทั้งท่านสุมณะเศรษฐีและปุลณะต่างพากันถวายทานและฟังธรรม ท่านสุมณะเศรษฐีจึงออกบวชจนสำเร็จโสดาบัน

²⁹ ศูนย์พุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์เรียนรวม 2, สุนนสามเณรเพื่อนรัก, การบรรยายครั้งที่ 287. เข้าถึงเมื่อ 6 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก http://www.buddhism.rilc.ku.ac.th/chachawarn/oldpage/script/no_287.pdf

³⁰ สุขพี ปัญญาภาพ, พระไตรปิฎกฉบับประชาชน : “อรรถกถา ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท, โกธวรรคที่ 17 เรื่องอุตตราอุบาลิกา [176]”, เข้าถึงเมื่อ 6 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก <http://www.84000.org/tipitaka/attha/attha.php?b=25&i=27&p=3>

เมณฑก³¹ เศรษฐีถวายภัตแก่พระปัจเจกพุทธเจ้า แม้ว่าในเรือนของเศรษฐีจะหุงข้าวสุกได้เพียงพอสำหรับ 5 คนเท่านั้น เนื่องจาก “ฉาดกภัย”³² คือ ภัยอดอยากหิวโหยเกิดขึ้นในชมพูทวีป³³ เพื่อประโยชน์เกื้อกูลกัน อาณิสสส์ของการถวายทานเกิดมีข้าวเต็มหม้อสีเหมือนดอกมะลิตูม หลังจากนั้นเศรษฐีจึงได้เดินทางไปบริจาคทานตามเมืองต่าง ๆ และออกบวชในพุทธศาสนา กระทั่งบรรลุโสดาบัน

ธัญชัย³⁴ เป็นบุตรของท่านเมณฑกเศรษฐี บิดาของนางวิสาขา แม้ไม่ปรากฏว่าเป็นอริยบุคคล แต่มีความโดดเด่นในเรื่องโอวาท 10 ประการในการครองเรือน³⁵ ซึ่งเป็นปริศนาธรรม

³¹ พระมหาบุญเลิศ ฐานทินโน และคณะ, อริยวินัย รวบรวมจากพระไตรปิฎก, พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพฯ: คิว พรินท์ แมเนจเม้นท์, 2552), 252-253.

³² สุขี ปัญญาภาพ, พระไตรปิฎกฉบับประชาชน : “อรรถกถา ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท, มลวรรคที่ 18 เรื่องเมณฑกเศรษฐี [191]”, เข้าถึงเมื่อ 6 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก <http://www.84000.org/tipitaka/attha/attha.php?b=25&i=28&p=10>

³³ ร. ลีเฉลิมวงศ์ [นามแฝง], “ทำไมต้องหล่อรูปเหมือน เป็นทองคำแท้ในยุคเศรษฐกิจแบบนี้” : วารสารอยู่ในบุญ, เข้าถึงเมื่อ 7 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก http://www.dmc.tv/pages/top_of_week/ทำไมต้องหล่อรูปเหมือนเป็นทองคำแท้ในยุคเศรษฐกิจแบบนี้.html

³⁴ พระมหาชมภู ไซยรบ, “กุศโลบายในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา” (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554), 59.

³⁵ โอวาท 10 ประการในการครองเรือน 1) ไฟในอย่านำออก หมายถึงอย่านำความลับหรือความไม่ดีภายในครอบครัวไปเล่าให้บุคคลภายนอกฟัง 2) ไฟนอกอย่านำเข้า หมายถึง อย่านำเอาคำที่คนอื่นนินทาคนภายในครอบครัวมาเล่าสู่กันฟัง 3) จงให้แก่คนที่ให้ หมายถึง ใครที่ยืมของไปแล้วนำมาคืนให้ คราวต่อไปเขายืมอีกก็ควรให้ยืม 4) จงอย่าให้แก่คนที่ไม่ให้ หมายถึง คนที่ยืมของไปแล้วไม่คืน ภายหลังไม่ควรให้ยืมอีก 5) จงให้แก่คนที่ให้และไม่ให้ หมายถึง ญาติมิตรแม้จะนำเอาสิ่งของที่เคยหยิบยืมกลับมาคืนให้หรือไม่คืนก็ตามก็ควรให้ยืมอีก 6) จงนั่งให้เป็นสุข หมายถึง อย่านั่งในที่ซึ่งจะต้องลุกเมื่อพ่อผัว แม่ผัว หรือสามีเดินผ่าน 7) จงนอนให้เป็นสุข หมายถึง นอนเมื่อภายหลังพ่อผัว แม่ผัว และสามีเข้านอนแล้ว 8) จงกินให้เป็นสุข หมายถึง กินเมื่อภายหลังพ่อผัว แม่ผัว และสามีได้กินอิ่มแล้ว 9) จงบูชาไฟ หมายถึง ให้ความเคารพยำเกรงพ่อผัว แม่ผัว และสามีดุจไฟ 10) จงบูชาเทวดา หมายถึง ให้ความเคารพยำเกรงพ่อผัว แม่ผัว และสามีเสมือนเทวดา จงเอาใจใส่ดูแลอย่างดี

นางวิสาข (มหาอุบาสิกา) เป็นผู้มีความมั่นคงในพระรัตนตรัยมาก³⁶ ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นเอตทัคคะ คือเป็นเลิศกว่าผู้อื่นในการถวายทาน รวมทั้งปฏิบัติหน้าที่ในฐานะชาวพุทธที่ดี ในการปกป้องพระศาสนาตั้งเหตุการณ์ปรากฏในพระวินัยปิฎก มหาวรรค เล่ม 5 เรื่องวิสาขวัต³⁷ กราบทูลขอพรจากพระผู้มีพระภาคเจ้าเพื่อถวายผ้าอาบน้ำฝนแก่พระสงฆ์สืบเนื่องต่อมาเป็นธรรมเนียมปฏิบัติในช่วงเข้าพรรษามาถึงปัจจุบัน³⁸

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า มหาเศรษฐีทั้ง 9 ท่าน ล้วนสำเร็จเป็นพระอริยบุคคล ทั้งที่ดำรงเพศฆราวาสอยู่ มีความโดดเด่นในเรื่องของการดูแลปรนนิบัติพระพุทธเจ้า พระอริยบุคคล พระสงฆ์ และทำนุบำรุงศาสนาได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง

ตามตำนานกล่าวว่า สมัยหนึ่งเกิดทุกข์เข็ญ ทุพภิกขภัย ข้าวยากหมากแพง ประชาชนเดือดร้อน ยังเกิดความอดอยากขึ้น จึงมีพระภิกษุผู้เป็นอริยรูปหนึ่ง ได้แนะนำให้สร้างพระเศรษฐีนวโกฏิขึ้น เพื่อทำการสักการบูชาแก้เคล็ดในความทุกข์ยากทั้งหลาย เมื่อสร้างและทำการฉลองสำเร็จ ก็มีเหตุการณ์ปรากฏขึ้นเป็นอัศจรรย์ คือ ความทุกข์ยาก อดอยากทั้งหลาย ได้บรรเทาลง และสงบงับได้ในที่สุด จึงเป็นคติที่เชื่อว่า ถ้าผู้ใดได้บูชาพระเศรษฐีนวโกฏิแล้วจะมีสิริมงคล ทำมาค้าขึ้น ประสบแต่โชคลาภ อยู่เย็นเป็นสุข ด้วยอานิสงส์แห่งบารมีธรรมของเศรษฐีทั้ง 9 ท่าน³⁹

การสืบทอดตำราการจัดสร้างที่ปรากฏในปัจจุบัน

การสืบทอดตำราการจัดสร้างที่ปรากฏการณ์ในปัจจุบัน มักกล่าวพาดพิงถึงบุคคลต่าง ๆ คือ เจ้าราชครูหลวงโพนสะเม็ก สำเร็จลุน และพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท) ในส่วนนี้ จึงทำการค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูล ประวัติความเป็นมาของบุคคลทั้งสามท่านที่ได้รับการพาดพิงถึง

³⁶ สุรวัตถ์ จันทร์โสภณ, ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม : พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์, 2551), 39-41.

³⁷ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, “พระวินัยปิฎก มหาวรรค ภาค 2 เล่มที่ 5”, พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (กรุงเทพฯ :โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ม.ป.ป).

³⁸ อานาจ ยอดทอง, นางวิสาขาดันแบบชาวพุทธที่ดีในยุคโลกาภิวัตน์, เข้าถึงเมื่อ 9 มีนาคม 2557, เข้าถึงได้จาก <http://www.oknation.net/blog/buddhistethics/2013/01/12/entry-1>

³⁹ วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, พระเศรษฐีนวโกฏิ, เข้าถึงเมื่อ 9 มีนาคม 2557, เข้าถึงได้จาก <http://th.wikipedia.org/wiki/พระเศรษฐีนวโกฏิ>

ท่านแรก คือ เจ้าราชครูหลวงโพนสะเม็ก จากบทวิจารณ์หนังสือเรื่อง “ลาวหลง” วิจารณ์หนังสือที่เรียบเรียงขึ้นโดยนักวิชาการชาวตะวันตกชื่อ CLAIRE F. ESCOFFIER เป็นบทความแปลที่กล่าวถึงการอาศัยอยู่ร่วมกันระหว่างชุมชนลาวและชาติพันธุ์อื่น ๆ ชื่อ “คนลาวในประเทศกัมพูชา” เป็นบทความของ “เซียงไต” พิมพ์ในหนังสือชื่อ “หัว” ที่นครหลวงเวียงจันทน์ ปี ค.ศ. 1972 (ประมาณปี พ.ศ. 2515) อธิบายถึงแหล่งที่มาทางประวัติศาสตร์ออกเป็น 5 ตอน และผู้วิจารณ์ได้รวบรวมใหม่ในแต่ละประเด็น และระบุถึง “เจ้าราชครูหลวงโพนสะเม็ก (หลวงพ่อดีโหม): บุคคลสำคัญที่ทำให้คนลาวเข้าไปอาศัยอยู่ในดินแดนเขมร” เป็นหัวข้อสำคัญในลำดับ ต้น ๆ

เจ้าราชครูหลวงโพนสะเม็ก⁴⁰ (หลวงพ่อดีโหม) ซึ่งมีตำแหน่งเทียบได้เท่ากับสมเด็จพระสังฆราช บุคคลสำคัญที่นำคนลาวอพยพหนีภัยสงครามแย่งชิงบัลลังก์มาทางตอนใต้ของประเทศลาวเข้าไปอาศัยอยู่ในเขมร บทบาทของพระครูโพนสะเม็กกับพระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงความเชื่อและความศรัทธาของชาวพุทธลาวที่มีต่อพระครูด้วยวิถีชีวิตตามหลักธรรมที่แนบแน่นคือทำบุญเกือบตลอดปี⁴¹ เช่น บุญมาฆบูชา บุญวิสาขบูชา บุญเข้าพรรษา บุญเข้าประดับดิน บุญเข้าสลาก บุญออกพรรษา และบุญกัณฑ์หลวง หรือ บุญมหาชาติ เป็นต้น

ภาพที่ 6 อนุสาวรีย์เจ้าราชครูหลวงโพนสะเม็ก วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

ที่มา: YouTube, อนุสาวรีย์เจ้าราชครูหลวงโพนสะเม็ก วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร, เข้าถึงเมื่อ 9 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=IEZlntszXgw>

⁴⁰ วริษา กมลนาวัน, “บทวิจารณ์หนังสือ ‘ลาวหลง’ ของท้าวเซียงดาว”, วารสารภาษาและวัฒนธรรม 33, 1 (มกราคม-มิถุนายน 2557): 128-135.

⁴¹ พระอุดมศักดิ์ ปัญญาโร (แก้วพันธวงศ์), “ศึกษาการดำเนินชีวิตตามศรัทธาในพุทธศาสนาของชาวพุทธลาว” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556), 13.

1. เรื่องราวของเจ้าราชครูหลวงโพนสะเม็ก ปรากฏในบทวิจารณ์หนังสือเรื่อง “ลาว หลง” โดย รองศาสตราจารย์ ดร. วริษา กมลนาวัน อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะศิลป ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ บรรยายว่าหนังสือนี้เรียบเรียงขึ้นโดยคนลาวซึ่งพิมพ์เผยแพร่ เฉพาะใน ส.ป.ป. ลาวเท่านั้น และนำเสนอเรื่องราวของวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปของคนเขมรเชื้อสายลาว โดยวิเคราะห์จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และการสัมภาษณ์คนเขมรเชื้อสายลาวในหมู่บ้าน ต่าง ๆ ในประเทศกัมพูชา โดยเน้นย้ำถึงอัตลักษณ์ที่กำลังจะสูญสิ้นไปโดยสิ้นเชิง เนื่องจากขาดการ ติดต่อกับแผ่นดินบ้านเกิด หลังจากอพยพเพื่อหนีภัยสงครามการแย่งชิงบัลลังก์ภายในราชสำนัก หลังจากพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชสิ้นพระชนม์ในปี ค.ศ. 1694 (ช่วงปี พ.ศ. 2237)⁴² เวียงจันทน์จึงเกิดความวุ่นวาย

2. จึงอาจเป็นข้อมูลสำคัญที่ระบุได้ว่าหลังจากการอพยพในครั้งนี้แล้ว ความสัมพันธ์ ระหว่างเจ้าราชครูหลวงโพนสะเม็ก กลุ่มคนลาวที่อพยพมาด้วยกันจึงสิ้นสุดลงจากแผ่นดินบ้าน เกิด คือ ประเทศลาวโดยสิ้นเชิง

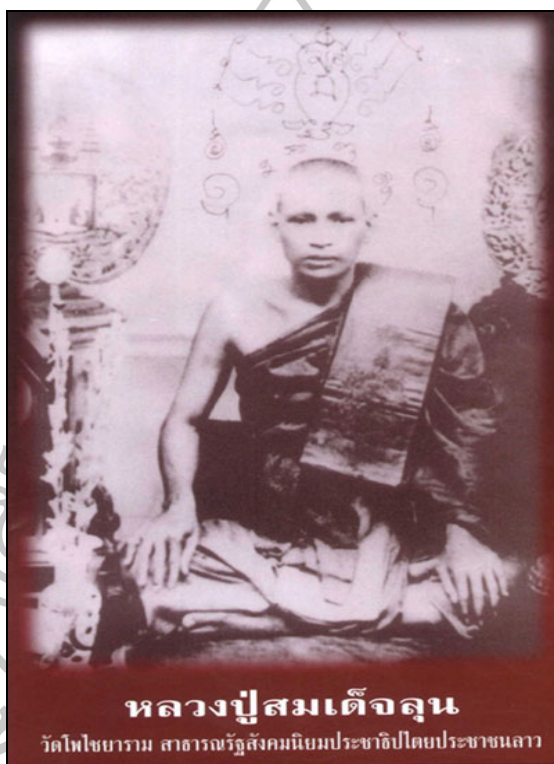
3. จากการตรวจสอบถึงเอกสารหลักฐานที่อ้างถึงได้ พบว่ามีอนุสาวรีย์เจ้าราชครู หลวงโพนสะเม็กเพื่อเป็นที่สักการะบริเวณพระธาตุพนม ประเทศไทย ตรงตามที่ปรากฏในบท วิจารณ์ถึงเส้นทางอพยพ ที่ล่องลงมาทางทิศใต้ตามลำน้ำโขง แต่การปฏิสังขรณ์พระธาตุพนม ได้ถูกระงับไว้เมื่อ พ.ศ. 2233-2235⁴³ (การปฏิสังขรณ์ครั้งที่ 4)⁴⁴ ซึ่งให้ความขัดแย้งกัน เนื่องจากระยะเวลาก่อนซ่อมแซมเกิดขึ้นก่อนและห่างกันถึงสองปีก่อนที่พระเจ้าสุริยวงศา ธรรมิกราชจะสิ้นพระชนม์ตามที่ระบุไว้ในปี พ.ศ. 2237 และระหว่างการอพยพได้มีการสร้าง วิหารและหล่อพระพุทธรูปขึ้นเพียงสามองค์ ได้แก่ “พระองค์แสน” ณ “บ้านทางโค” (ฝั่งขวา ของแม่น้ำเซกอง) และสร้าง “พระองค์ตื้อ” และ “พระคำญาติ” ณ “บ้านเชียงแตง” ซึ่ง ปัจจุบันคือจังหวัดสตึงแตรงในกัมพูชา

⁴² สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.), ระบบบริหารราชการของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (กรุงเทพฯ: กรรณการพิมพ์, 2558), 19-22.

⁴³ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กองตลาดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, รอยธรรม..ไท อีสาน “พระธาตุพนม ปฐมบรมสารีริกธาตุเจดีย์บนผืนแผ่นดินไทย”, เข้าถึงเมื่อ 7 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก http://e-shann.com/files/phatata_phanom.pdf

⁴⁴ อุทัย ภัทรสุข, “การศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรม ของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554), 82.

4. ในขณะที่เอกสารบางส่วนที่ระบุถึงช่วงเวลาการขยายวัฒนธรรมไทยลาวเข้าสู่ดินแดนแอ่งโคราช เขียนถึงชุมชนขนาดใหญ่ของพวกเขา บริเวณตอนใต้ลุ่มแม่น้ำโขง ได้รับวัฒนธรรมสมัย “พระครูโพนเสม็ด หรือโพนสะเม็ก (พระครูชี้หอม)” เมื่อ พ.ศ. 2231⁴⁵ จึงอาจประมาณช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกันได้เพียงแค่ว่าสมัยพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช แต่อย่างไรก็ตาม ไม่มีบทความหรือเอกสารอ้างอิงใด ที่ระบุถึงการสืบทอดหรือตำราการจัดสร้าง หรือการจัดสร้างประติมากรรม “นวโกฏิ” เป็นสำคัญเลย

ภาพที่ 7 สำเร็จลุน วัดบ้านเวินไซ

ที่มา: พลังจิต [นามแฝง], อภินิหารของหลวงปู่สำเร็จ (สมเด็จ) ลุน แห่งนครจำปาสัก, เข้าถึงเมื่อ 10 พฤษภาคม 2558, เข้าถึงได้จาก <http://board.palungjit.org/f4/อภินิหาร-ของ-หลวงปู่สำเร็จ-สมเด็จ-ลุน-แห่งนครจำปาสัก-141242.html>

⁴⁵ โรงเรียนสว่างวีระวงศ์, “ประวัติความเป็นมาของชาวไทยอีสาน” ชุมชนอีสานสมัยประวัติศาสตร์ : การขยายวัฒนธรรมไทยลาวเข้าสู่ดินแดนแอ่งโคราช, เข้าถึงเมื่อ 9 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก http://www.esansawang.in.th/esanweb/es3_text/legend.pdf

“สำเร็จลุน” เป็นชาวบ้านเวินโชตาแสง เวินโช เมืองโพนทอง จังหวัดนครจำปาศักดิ์ มีผู้คนเคารพนับถือมาก เพราะเชื่อกันว่าเป็นผู้วิเศษ มีชื่อเสียงด้านการปฏิบัติธรรม คาถาอาคม เวทมนต์ ตำรายาและอิทธิฤทธิ์เหาะเหินเดินอากาศได้ โดยอ้างอิงข้อมูลได้จากบทความเหตุการณ์ เกี่ยวโยงสัมพันธ์ภาพไทย-ลาว ซึ่งได้รับการกล่าวถึงในหัวข้อเรื่อง “สร้างพระแก้วมรกต ตอบแทนความเมตตา เจ้าคณะแขวงจำปาสัก⁴⁶” โดยหลวงตามอด ถึงมรดกวิชาของหลวงสำเร็จลุน

1. ความใน “ผู้วิเศษสองฝั่งโขง⁴⁷” ระบุถึงลักษณะของสำเร็จลุนในความเป็นผู้รักสันโดษ มักน้อย ฉันทมื้อเดียว ไม่รับเงิน ไม่สะสมทรัพย์สมบัติ และปฏิบัติกัมมัฏฐานสม่ำเสมอ จึงอาจข้อสันนิษฐานได้ว่าเป็นบุคคลผู้เสริมสร้างขวัญกำลังใจให้หายจากความทุกข์ต่าง ๆ ได้ แต่ก็พิสูจน์ได้ยากว่าท่านเป็นผู้นำในการจัดสร้างประติมากรรม “นวโกฏิ” ให้แก่ชาวบ้านราษฎรทั่วไปแม้จะมีผู้เคารพนับถือว่าเป็นผู้วิเศษก็ตาม

2. เหตุผลสำคัญอีกประการคือ ไม่มีหลักฐานที่ระบุถึงการสืบทอดตำราการสร้างประติมากรรม “นวโกฏิ” รวมทั้งไม่มีสิ่งปรากฏชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือยืนยันว่าเป็นสิ่งสร้างชื่อเสียงให้หรือได้รับการสร้างโดยสำเร็จลุนแต่อย่างใด

3. ประเด็นความสัมพันธ์กับพระครูวิจิตรธรรมภาณี หรือจันทร์ สิริจันโท คือส่วนที่พระครูวิจิตรธรรมภาณีได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะใหญ่เมืองนครจำปาศักดิ์ ระหว่าง พ.ศ. 2434-2437⁴⁸ เป็นส่วนที่กล่าวถึงปัญหาอุปสรรคในการปกครองคณะสงฆ์ และพาดพิงถึงสำเร็จลุนในลักษณะการเข้าใจผิดในวัตรปฏิบัติส่วนตนและคณะสงฆ์ความว่า “...การพระศาสนาในท้องที่แขวงเมืองนครจำปาศักดิ์ทุกวันนี้ดูหยาบคายมากควรจะนับว่าสิ้นได้แล้ว...” ซึ่งจากคำกล่าวแล้วมีแนวโน้มจะใช้ความสัมพันธ์ในฐานะผู้สืบทอดตำราการสร้างประติมากรรม “นวโกฏิ” แต่อย่างใด แต่น่าจะเป็นการกล่าวถึงในลักษณะการตำหนิหรือระเบียบปฏิบัติและระดับการปกครองระหว่างพระสงฆ์ด้วยกัน

⁴⁶ หลวงตามอด, แสนสุขสมบูรณ์: “สร้างพระแก้วมรกต ตอบแทนความเมตตา เจ้าคณะแขวงจำปาสัก”, เข้าถึงเมื่อ 7 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก <http://sansook.wdfiles.com/local--files/download/3sbny1v3.pdf>

⁴⁷ สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, สำเร็จลุน (ลุน) (ราว พ.ศ. 2379-2463), เข้าถึงเมื่อ 7 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก <http://www.lib.ubu.ac.th/monkubon/file/MO45.pdf>

⁴⁸ เรื่องเดียวกัน.

ภาพที่ 8 อนุสาวรีย์พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ภายในมณฑปริมทุ่งศรีเมืองฝั่งทิศใต้ (ข้างศาลหลักเมือง) อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี
ที่มา: วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจันโท), เข้าถึงเมื่อ 6 พฤษภาคม 2558, เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/พระอุบาลีคุณูปมาจารย์>

“ท่านเจ้าคุณ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์”⁴⁹ (จันทร์ สิริจันโท) เจ้าอาวาสวัดบรมนิวาสราชวรวิหาร กรุงเทพฯ พ.ศ. 2447-2475 เป็นพระสงฆ์องค์สำคัญที่ดำรงอายุถึง 4 แผ่นดิน คือ ตั้งแต่ช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 7 แสดงข้อมูลที่สอดคล้องกันกับระยะเวลาตามหลักฐานงานเขียน “กาพย์รథไฟหลวง”⁵⁰ ระหว่างเดือนเมษายน พ.ศ. 2473 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2474 ของเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจันโท จันทร) กาพย์รథไฟหลวง⁵¹ บรรยายการเดินทางโดยรถไฟจากกรุงเทพฯ ตั้งแต่ต้นทางสถานีหัวลำโพงไปถึงสถานีปลายทาง คือ สถานีที่ 74 คือ

⁴⁹ หลวงตาพระมหาบัว ญาณสัมปันโน, ไม่มาเกิดมาตายเรียกว่าชาติสุดท้าย (กรุงเทพฯ: ศิลป์สยามบรรณกิจและการพิมพ์, 2554), 18-19.

⁵⁰ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์), กาพย์รథไฟหลวง โดย ภาษาภาคอีสาน (กรุงเทพฯ: เปงเฮง (กิมหลีหงวน), 2476. พิมพ์แจกในงานศพ นายหรั่ง ปาณทุรังคานนท์, 4 เมษายน 2476).

⁵¹ วัฒน ศรีสว่าง, ชุดความรู้ 3 ลักษณะของวรรณกรรมอีสาน, เข้าถึงเมื่อ 7 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก http://www.esansawang.in.th/esanweb/es3_text/literform.pdf

สถานีบุงห้วยและสถานีที่ 75 คือสถานีรถไฟอุบลราชธานี (ตั้งอยู่ที่อำเภอวารินชำราบ) ประวัติความเป็นมาของสถานที่ต่าง ๆ วิธีชีวิตผู้คนตลอดสองฝากที่รถไฟแล่นผ่าน ด้วยภาษาไทยและอีสานผสมกัน⁵² (เอกสารบางแห่งระบุว่าเป็นส่วนภาษาที่เป็นแบบลาว แต่ใช้ตัวอักษรไทยในการเขียน)⁵³

อนึ่ง จากเอกสารอ้างอิงที่ได้ค้นคว้ามา มีความขัดแย้งกันในเรื่องปีพุทธศักราชที่ระบุที่อยู่ของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ จึงทำให้เกิดข้อสงสัยว่า ครูวิจิตรธรรมภาณี หรือจันท์ สิริจันโท อาจเป็นพระรูปอื่นที่ได้รับฉายาเหมือนกันและเป็นพระคนละรูปกับพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันท์ สิริจันโท) ซึ่งมีนามเดิมว่า จันท์ ศุภษร แต่เนื่องจากเอกสารบางส่วนก็ได้รับการระบุว่า “พระครูวิจิตรธรรมภาณี (พระครูสัญญาบัตร)” เป็นพระราชทานสมณศักดิ์ของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันท์ สิริจันโท) ในปี พ.ศ. 2433⁵⁴

แม้ว่าจะได้รับฉายา “สิริจันโท” เหมือนกันและแหล่งภูมิลำเนาหรือที่เกิดคือจังหวัดอุบลราชธานี แต่ก็มีความเป็นไปได้ที่ว่าเป็นพระคนละรูปนั้น ก็มีหลักฐานระบุหลักแหล่งเป็นที่แน่ชัด เนื่องจากระหว่างปี พ.ศ. 2435-2438 พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันท์ สิริจันโท) ได้จำพรรษาอยู่ที่วัดพิชัยติตาราม กรุงเทพฯ และปี พ.ศ. 2437⁵⁵ ได้สอบเปรียญ 4 ประโยคและจำพรรษาอยู่ที่วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร ซึ่งคัดค้านกับหลักฐานบางส่วนที่ระบุว่า ท่านได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะใหญ่เมืองนครจำปาศักดิ์ ระหว่าง พ.ศ. 2434-2437⁵⁶ ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกัน

⁵² สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันท์ สิริจันโท), เข้าถึงเมื่อ 8 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก <http://www.lib.ubu.ac.th/monkubon/file/MO43.pdf>

⁵³ อนุชิต สิงห์สุวรรณ, “ประวัติศาสตร์นิพนธ์อีสาน พ.ศ. 2475 ถึงสิ้นทศวรรษ 2520” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2553), 41.

⁵⁴ สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันท์ สิริจันโท), เข้าถึงเมื่อ 8 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก <http://www.lib.ubu.ac.th/monkubon/file/MO43.pdf>

⁵⁵ หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน, บวชเรียนค้นคว้าพระไตรปิฎก, เข้าถึงเมื่อ 7 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก <http://www.luangta.com/upload/ThammaBook/content/20120113143343.pdf>

⁵⁶ สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, สำเร็จลุน (ลุน) (ราว พ.ศ. 2379-2463), เข้าถึงเมื่อ 7 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก <http://www.lib.ubu.ac.th/monkubon/file/MO45.pdf>

ส่วนหลักฐานอ้างอิงส่วนอื่น พบว่าประวัติพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจันทโท จันทร์) ตามที่ระบุใน “ศิริมานนทสูตร”⁵⁷ ถึงตำแหน่งด้านการปกครอง ระบุว่า เป็นเจ้าคณะใหญ่เมืองนครจำปาศักดิ์ เจ้าคณะมณฑลอีสาน เจ้าคณะมณฑลจันทบุรี เจ้าคณะมณฑลราชบุรี และเจ้าคณะมณฑลหัวเมืองกรุงเทพฯ แต่ไม่ได้มีการระบุถึงปีพุทธศักราชที่ชัดเจนในระหว่างการปกครอง และในพรรษา 11 พ.ศ. 2430 ได้กลับไปอุบลราชธานีเพื่อธรรมาปฏิบัติกับพระอุปัชฌาย์ คือ พระเทพมณี (ม้าว) วัดศรีอุบลรัตนาราม

จากการศึกษางานวิทยานิพนธ์ “ประวัติศาสตร์นิพนธ์อีสาน พ.ศ. 2475 ถึงสิ้นทศวรรษ 2520”⁵⁸ แสดงให้เห็นว่าพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจันทโท จันทร์) เป็นผู้มีส่วนสำคัญต่อการเล่าเรียนในหัวเมือง ร.ศ.117 ในปี พ.ศ. 2441 ในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยแต่งหนังสือแบบเรียนภาษาอีสานที่เขียนด้วยตัวอักษรไทยสำหรับการเรียนการสอน ทำให้คนอีสานได้เรียนรู้ภาษาถิ่นและภาษาไทยควบคู่กันไป ซึ่งเป็นช่วงที่ไทยดำเนินนโยบายพัฒนาการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ทำให้คนอีสานมีความรู้แบบสมัยใหม่ในการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นแนวคิดในการจัดการศึกษาสมัยใหม่ อีกทั้งยังได้ตั้งโรงเรียนอุบลวิทยาคม โรงเรียนอุดมวิททยากร ซึ่งเป็นแนวทางที่แตกต่างและไม่สอดคล้องกับสิ่งที่ถูกคาดหวังว่าเป็นผู้สืบทอดตำราการสร้างประติมากรรม “นวโกฏิ” แต่อย่างใด

ภาพที่ 9 อนุสาวรีย์พระครูอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจันทโท จันทร์)
ที่มา: ศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, เลขที่ 170078.

⁵⁷ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจันทโท จันทร์), ศิริมานนทสูตร, เข้าถึงเมื่อ 8 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก <http://www.buddhawisdom.info/assets/book/K8tuvn9T5K.pdf>

⁵⁸ อนุชิต สิงห์สุวรรณ, “ประวัติศาสตร์นิพนธ์อีสาน พ.ศ.2475 ถึงสิ้นทศวรรษ 2520”, 95.

อนุสาวรีย์พระครูอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจันทน์ จันทร์) ตั้งอยู่ที่ทุ่งศรีเมือง อุบลราชธานี ประชาชนจังหวัดอุบลราชธานี ร่วมใจกันสร้างอนุสาวรีย์นี้ขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2532 มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นที่สักการะ และเป็นอนุสาวรีย์แห่งเกียรติคุณ ที่ส่งเสริมและพัฒนาระบบ การศึกษาในภาคอีสานอย่างกว้างขวาง

จากการศึกษาข้อมูลสำคัญของบุคคลทั้ง 3 ท่าน ที่มีถูกกล่าวหาตึงถึง คือ เจ้า ราชครูหลวงโพนสะเม็ก สำเร็จคุณ และพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจันทน์) ในการสืบทอด ตำราการจัดสร้างประติมากรรม “นวโกฏิ” ที่ปรากฏในสิ่งพิมพ์ปัจจุบัน

ทำให้ค้นพบว่า บุคคลทั้ง 3 ท่านมีความคล้ายกันในเรื่องพื้นที่ภูมิสำเนาและถิ่นที่อยู่ อาศัยที่ใกล้เคียงกันเท่านั้น คือ ประเทศลาวและจังหวัดอุบลราชธานี แต่ไม่มีความเกี่ยวข้องกัน ทั้งสิ้นทั้งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและในเรื่องความเป็นผู้สืบทอดตำราการจัดสร้างดังที่ถูก พาดพิงถึงในการจัดสร้างประติมากรรม “นวโกฏิ”

รูปแบบการจัดสร้างประติมากรรม “นวโกฏิ” อันเป็นผลมาจากปรากฏการณ์ใหม่

ที่มาในปัจจุบันของประติมากรรม “นวโกฏิ” ซึ่งเป็นผลมาจากปรากฏการณ์ใหม่ จาก กระแสความนิยมและการเผยแพร่โฆษณาประชาสัมพันธ์ของสำนักโหราพยากรณ์ โดยมี องค์ประกอบดังนี้

วัตถุประสงค์สำหรับการสร้าง

กระแสนิยมที่เป็นต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการสร้างวัดอุโมงค์ในเวลาต่อมาที่ น่าจะเป็นที่มาของการจัดสร้างวัดอุโมงค์รุ่นต่าง ๆ คือ พระกริ่ง อยากรู้ก็ดี การจัดสร้างพระ เศรษฐีนวโกฏิที่มีการผสมผสานขั้นตอนสำคัญหลายประการที่สอดคล้องกับความเชื่อและความ ศักดิ์สิทธิ์ ในการจัดสร้างพระพุทธรูปหรือวัดอุโมงค์ที่ประสบความสำเร็จในยุคปัจจุบัน เช่น การ กำหนดมวลสารที่มีความคล้ายเคียงกับการสร้างพระกริ่งและพระพุทธรูปนารายณ์ ดังที่ปรากฏบน ศิลปกรรมการสร้างพระเศรษฐีนวโกฏิ องค์ประดิษฐาน ณ ภูเขาทอง วัดสระเกศ ซึ่งประดับด้วย พระพิมพ์พิมพ์ประดิษฐานพระชัยนารายณ์ 1 องค์ บริเวณอยู่ด้านบนสุดของมวยผม

ดังที่กล่าวมาแล้วในช่วงต้นของบทที่ 2 ถึงการประดิษฐานพระพิมพ์ที่ส่วนบนสุดของ ประติมากรรมนวโกฏิที่บริเวณมวยผม ด้วย “พระสมเด็จจิตรลดา”⁵⁹ ซึ่งเป็นพระพิมพ์ที่พระหัตถ์ ส่วนพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 โดยทรงออกแบบและบรรจุที่บริเวณฐาน บัวหางของ “พระพุทธรูปนารายณ์” เพื่อความเหมาะสมในการกราบไหว้สักการบูชาในสถานะ ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ประทับอยู่บริเวณด้านบนสุดของประติมากรรม

⁵⁹ พิริยะ ไกรฤกษ์, พระพุทธรูปปฏิมา อัตลักษณ์พุทธศิลป์ไทย (กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2551), 518.

จากการศึกษาวิธีการ จะพบว่าการจัดสร้างประติมากรรม “นวโกฏิ” นั้นมีลักษณะที่ใกล้เคียงกันมาก เพียงแต่เปลี่ยนการวางตำแหน่งพระพิมพ์จากบริเวณฐานบัวมาเป็นบริเวณส่วนบนของประติมากรรม คือ มวยผมด้านหน้า ซึ่งอาจจะเป็นจุดแตกต่างที่สำคัญของที่มาในการขึ้นต้นคำเรียก “พระ” ให้กับองค์พระพิมพ์พระสมเด็จจิตรลดาบนประติมากรรม “นวโกฏิ” ซึ่งมีสถานะเป็นพุทธอุปถัมภ์⁶⁰ ของพระพุทธร่องค์สมัยพุทธกาล

ภาพที่ 10 พระสมเด็จจิตรลดา (พระพิมพ์ที่ฐานพระพุทธรอนวราชบพิตร)
ที่มา: วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, พระพุทธรอนวราชบพิตร, เข้าถึงเมื่อ 9 พฤษภาคม 2558, เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki>

พระสมเด็จจิตรลดา (พระพิมพ์ที่ฐานพระพุทธรอนวราชบพิตร) พระเครื่องที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างด้วยพระหัตถ์ของพระองค์เอง พระราชทานแก่ทหาร ตำรวจ ข้าราชการ และพลเรือน ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2508-2513 มีทั้งสิ้นประมาณ 2,500 องค์ และพระพุทธรอนวราชบพิตร พระพุทธรูปที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริสร้างพระราชทานเป็นพระประจำจังหวัดทุกจังหวัด

ประวัติการสร้างพระพุทธรอนวราชบพิตร⁶¹ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) มีพระราชดำริให้สร้างพระพุทธรอนวราชบพิตรขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2509 เพื่อ

⁶⁰ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล” องค์ประกอบในการตัดสินใจในพุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา. เข้าถึงเมื่อ 6 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก http://www.mcukk.com/smartbook/files/02_proactive.pdf

⁶¹ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, จดหมายเหตุการสาธยายพระไตรปิฎกเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 (กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา, 2550), 8.

พระราชทานไปประดิษฐานไว้ ณ จังหวัดต่าง ๆ สำหรับเป็นนิมิตหมายแห่งคุณพระรัตนตรัย และเป็นนิมิตหมายแห่งความผูกพันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันระหว่างพระมหากษัตริย์และประชาชนทั่วพระราชอาณาจักรไทย⁶² โดยบริเวณฐานพระฯ ได้มีการบรรจุพระพิมพ์ไว้ 1 องค์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงสร้างขึ้นด้วยพระหัตถ์ ประกอบด้วยผงศักดิ์สิทธิ์ในส่วนพระองค์ ดังนี้

1. ดอกไม้แห้งจากพวงมาลัยที่ประชาชนทูลเกล้าฯ ถวายเป็นพุทธบูชา ที่เสด็จเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปมหามณีรัตนปฏิมากร
2. ดอกไม้แห้งจากพวงมาลัยที่ทรงแขวนบูชาข้างองค์พระพุทธรูปมหามณีรัตนปฏิมากร ตลอดฤดูกาลการเปลี่ยนเครื่องทรง
3. เส้นพระเจ้า ซึ่งเจ้าพนักงานรวบรวมไว้หลังจากทรงพระเครื่องใหญ่
4. ดอกไม้แห้งจากพวงมาลัยแขวนพระมหาเศวตฉัตร และคล้องด้ามพระแสงขรรค์ชัยศรีในงานพระราชพิธีฉัตรมงคล
5. ผงศักดิ์สิทธิ์จากจังหวัดต่าง ๆ ทรงรวบรวมจาก ผงรูป เปลวทอง ผงปูน และผงสี จากปูชนียวัตถุที่ศักดิ์สิทธิ์ ปูชนียสถานสำคัญของจังหวัดต่าง ๆ ทุกจังหวัดทั่วราชอาณาจักรและ ผงศักดิ์สิทธิ์ของกรุงเทพมหานคร

การสร้างพระพุทธรูปราชูปถัมภ์จึงอาจเป็นหนึ่งในที่มาของการใช้เป็นต้นแบบวิธีการในการรวบรวมมวลสารสำคัญที่ใช้ในการจัดสร้างประติมากรรม “นวโกฏิ”

ในโครงการจัดสร้างพระเศวตฉัตรนวโกฏิ ได้ระบุถึงการนำแร่ธาตุต่าง ๆ จำนวน 9 ชนิด มาหลอมรวมกัน เรียกว่า “นวโลหะ” ทั้งนี้มีตำราซึ่งเฉพาะปริมาณของส่วนผสมพระในกลุ่ม “พระกริ่ง-พระชัยวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราช (แพ) วัดสุทัศน์ กรุงเทพมหานคร” อันเป็นองค์ปฐมการสร้าง ซึ่งสืบตำราต้นแบบที่บังคับในการสร้างพระกริ่งเนื้อนวโลหะสายวัดสุทัศน์ เพื่อให้ได้เนื้อนวโลหะที่งดงาม⁶³ ประกอบด้วย ชิน น้ำหนัก 1 บาท (เท่ากับ 15.2 กรัม) จ้าวน้ำเงิน (แร่ชนิดหนึ่ง มีสีเขียวปนน้ำเงิน) น้ำหนัก 2 บาท เหล็กละลายตัว น้ำหนัก 3 บาท บริสุทธี (ทองแดงบริสุทธี) น้ำหนัก 4 บาท ปรอท น้ำหนัก 5 บาท สังกะสี น้ำหนัก 6 บาท ทองแดง น้ำหนัก 7 บาท เงิน

⁶² สุนทรี สังข์อยู่ยู่, *ตรัง... ในร่มพระบารมีจักรีวงศ์*, เข้าถึงเมื่อ 3 พฤษภาคม 2558, เข้าถึงได้จาก http://www.dopatrang.go.th/datacenter/doc_download/a_180712_103127.pdf

⁶³ พรหมพระเครื่อง สื่อ สร้างสรรค์ สะสม แลกเปลี่ยนวัตถุมงคล, *7 ความรู้พื้นฐานสำหรับนักสะสมพระเครื่อง*, เข้าถึงเมื่อ 3 มกราคม 2557, เข้าถึงได้จาก <https://sites.google.com/site/amuletbuca/7>

น้ำหนัก 8 บาท และทองคำ น้ำหนัก 9 บาท โดยมีความแตกต่างจากการหล่อพระแบบโบราณ คือ มีการใส่ “พลอยและทับทิม” เพิ่มลงไปด้วย เพื่อให้มีเสียงก้องกังวานมากขึ้น⁶⁴

สำหรับพระเศรษฐีนวโกฏิ ที่สร้างโดยโครงการสถาบันพยากรณ์ศาสตร์ มีความเป็นไปได้ในการรวบรวมส่วนประกอบในการสร้างที่เหมือนกันกับพระกริ่งฯ ซึ่งประกอบด้วยโลหะ 9 ชนิด ได้แก่ ทองคำ เงิน ทองแดง สังกะสี พรอท บริสุทธิ์ เหล็กละลายตัว จ้าวน้ำเงิน และชิน ตามหลักสูตรความนิยมในการสร้างพระพิมพ์ด้วยโลหะผสม⁶⁵ “นวโลหะ” ตามตำราโบราณเชื่อว่า มีพุทธคุณเป็นเลิศในด้านมหาอำนาจและความเจริญด้วย ลาก ยศ สักการะ นอกจากนี้ สาเหตุอีกประการหนึ่งคือ ยังเป็นพระแก่ทองคำ⁶⁶ หมายถึง ในเนื้อมวลสารหนัก 1 กิโลกรัม จะใส่ทองคำ 2 บาท ดังนั้น เมื่อผ่านระยะเวลาไป องค์พระจะกลับตัววสวยงามยิ่งขึ้นให้มูลค่าที่แตกต่างกันไป อีกทั้งยังเสริมความพิเศษและสร้างความแตกต่างให้กับวัตถุมงคลที่จัดสร้างขึ้น โดยการรวบรวมวัตถุมงคลในการสร้างทุกแบบที่มีมวลสารแตกต่างกัน 5 เนื้อตามศักดิ์สิทธิ์ทางความเชื่อ และจัดสร้างวัตถุมงคลชุดพิเศษ เพื่อความต่อเนื่องในการบูชาสะสม ได้แก่

1. เนื้อเงิน ก้นเงิน อุดผง ตะกรุด เส้นเกศา
  2. เนื้อนวะ ก้นเงิน อุดผง ตะกรุด เส้นเกศา
  3. เนื้อนวะ ก้นนวะ อุดผง ตะกรุด เส้นเกศา
  4. เนื้อทองเหลือง ก้นชนวน อุดผง ตะกรุด เส้นเกศา
  5. เนื้อทองแดง ก้นทองระฆังผสมชนวน อุดผง ตะกรุด เส้นเกศา
- ส่วนชุดพิเศษประกอบด้วย
1. พระกริ่งเศรษฐีนวโกฏิ เนื้อเงินก้นทองคำ
  2. พระชัยวัฒน์เศรษฐีนวโกฏิ เนื้อเงินก้นทองคำ
  3. รูปเหมือน เนื้อเงินก้นทองคำ

⁶⁴ กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, “พระกริ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ฉลอง 100 ปี กระทรวงมหาดไทย องค์ปฐมเสนาบดี, ปี พ.ศ. 2435” วารสารพัฒนาชุมชน (ฉบับพิเศษ 2555): 60.

⁶⁵ บุศรา สว่างศรี, พุทธพาณิชย์ : พระเครื่อง (กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ ศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2549), 17.

⁶⁶ ประมูลดอทคอม, พระกริ่งและพระชัยวัฒน์ ภ.ป.ร. จุฬาลงกรณ์, เข้าถึงเมื่อ 9 มกราคม 2557, เข้าถึงได้จาก <http://www.pramool.com>

ภาพที่ 11 พระกริ่งเศรษฐ์นวกโฏฐ และพระอุบาเก็ง (เนื้อนวะฯ เต็มสูตร) ญาท่านสวน จนทโร
สร้าง ๑๐๘ ชุด ท่านราชครูตีวาทจารย์ (สำนักพระราชวัง) สร้างถวาย
ที่มา: พระเครื่องสายอีสาน, พระกริ่งเศรษฐ์นวกโฏฐ และพระอุบาเก็ง, เข้าถึงเมื่อ 8 พฤษภาคม
2558, เข้าถึงได้จาก <http://www2.g-pra.com/auctionc/view.php?aid=3231337>

พระเศรษฐ์นวกโฏฐ ภูมิภาคต่าง ๆ ในประเทศไทยและกิจกรรมที่เกิดขึ้น

จากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันได้มีการนำเสนอกิจกรรมการจัดสร้างต่าง ๆ ที่สืบ
เนื่องมาจากการสร้างรูปเคารพพระเศรษฐ์นวกโฏฐ โดยได้สะท้อนออกมาเป็นวัตถุมงคล สิ่งปลูก
สร้าง หรือการจัดสร้างพิธีกรรมต่าง ๆ โดย ลักษณะ เรขานิเทศ เลขาธิการสถาบันพยากรณ์
ศาสตร์ หรือเจ้าของฉายา “โหรพันธง” ได้กล่าวถึงการเป็นประธานในการจัดสร้าง พระเศรษฐ์
นวกโฏฐว่า “เมื่อปี พ.ศ.2553 ผมนำประชาชนสร้างพระพุทธรูปมหาเศรษฐ์นวกโฏฐไว้ 9 องค์ทั่ว
ประเทศ ภาคกลาง อยู่ที่วัดสระเกศ ภูเขาทอง กรุงเทพฯ, วัดพระศรีมหาธาตุ บางเขน, วัดป่า
ธรรมโสภณ จ.ลพบุรี, วัดแค จ.สุพรรณบุรี, วัดทรงธรรมวรวิหาร จ.สมุทรปราการ, ภาคเหนือ อยู่
ที่วัดบ้านเด่น จ.เชียงใหม่ และวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จ.สุโขทัย, ภาคใต้ อยู่ที่วัดคลองวาฬ จ.
ประจวบคีรีขันธ์ ภาคอีสานอยู่ที่วัดศาลาลอย จ.นครราชสีมา ขอบุญบารมีที่ผมได้นำประชาชน
สร้างพระเศรษฐ์ และเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองไปแล้วในตอนนี้ ผมตั้งสัจจะอธิษฐานว่า ใครได้มา
กราบมาไหว้สักการะและขอพรอันใด พรนั้นจงสำเร็จแก่ข้าพเจ้าและทุกคนที่ได้ร่วมสร้างทุกวัน
เดือนปี นับชาติภพมิได้จากนี้เป็นต้นไป ขอบุญนั้น พรนั้นที่เกิดขึ้น จงสำเร็จแก่สมาชิกทุก ๆ คน
ในเฟสบุ๊ก แฟนเพจของผม และทุกคนที่เข้ามาอนุโมทนา และแบ่งปันสิ่งดี ๆ นี้ไปให้เพื่อน ๆ จง
ได้รับพรจากแรงอธิษฐาน จงได้รับบุญจากการที่ผมเป็นประธานจัดสร้าง ให้เกิดโชคดี ร่ำรวยอย่าง
ปาฏิหาริย์ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปด้วยเทอญ/ลักษณะ เรขานิเทศ⁶⁷

⁶⁷ โหรพันธง ลักษณะ เรขานิเทศ [นามแฝง], บุญสร้างพระพุทธรูปมหาเศรษฐ์นวกโฏฐ
ประธานพรให้คนโชคดีร่ำรวยตลอดปีมะโรง, เข้าถึงเมื่อ 2 มกราคม 2555, เข้าถึงได้จาก
<https://www.facebook.com/lucklive/posts/214433545312884>

1. พระพุทธมหาเศรษฐีนวโกฏิองค์ปฐม ภูเขาทอง ประดิษฐานที่วัดสระเกศ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราชวรมหาวิหาร ตามประวัติ วัดสระเกศเป็นวัดสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของชาติไทย และพระบรมราชจักรีวงศ์มาแต่ต้น เป็นพระอารามหลวงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๑ ให้การอุปถัมภ์ เป็นต้นมา ได้ทรงบริจาคพระราชทรัพย์เป็นจำนวนมากปฏิสังขรณ์ก่อสร้างถาวรวัตถุและเสนาสนะสงฆ์สืบมาโดยลำดับ และยังมีลายพระหัตถ์สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทูลสมเด็จพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ในสาส์นสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัววันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ.2585 ว่า “ชื่อ” วัดสระเกศ ดูถือว่า เป็นชื่อสำคัญทางมณฑลอีสาน มีเกือบทุกเมือง แต่เขาเรียกว่า “วัดศรีสระเกศ” วัดสระเกศในกรุงเทพฯ นี้ เดิมชื่อว่า “วัดสะแก” (ข้อมูลจากวัดสระเกศ)

ภาพที่ 12 พระเศรษฐีนวโกฏิ องค์ปฐม ณ ภูเขาทอง วัดสระเกศ
(ภาพถ่ายจากการสำรวจภาคสนาม)

2. พระมหาเจดีย์อภิมหาเศรษฐีนวโกฏิ ณ วัดโพธิ์นิมมาน⁶⁸ ต.กุดลิ้มคุ้มใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ จัดสร้างเป็นเจดีย์รูประฆังคว่ำ ผสมผสานศิลปะโบราณอีสานและพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม สูง 19 เมตร ฐานกว้าง 9 เมตร เพื่อใช้เป็นเจดีย์ในการบรรจุพระสารีริกธาตุให้ประชาชน พุทธศาสนิกชน ได้สักการะ

⁶⁸ กาฬสินธุ์ นิวส์, ขอเชิญร่วมวางศิลาฤกษ์พระมหาเจดีย์อภิมหาเศรษฐีนวโกฏิ มูลค่า 30 ล้านบาท, เข้าถึงเมื่อ 9 มกราคม 2557, เข้าถึงได้จาก http://news.kalasinnews.com/index.php?option=com_content&task=view&id=948&Itemid=39

3. พระมหาธาตุเจดีย์อภิมหาเศรษฐีนวโกฏิ 19 ชั้นฟ้า 12 ราศี ประดิษฐานทางภาคเหนือของประเทศไทย ณ ภูริ่งฟ้า อ.แม่เฒ่า จ.เชียงใหม่

4. พิพิธภัณฑสมเด็จเจ้าพระเก้าหน้า พระสมเด็จอภิมหาเศรษฐีนวโกฏิ ล่าสุด "อาจารย์โทรพุทธพร" จึงเกิดแนวคิดสร้างพิพิธภัณฑสมเด็จอภิมหาเศรษฐีนวโกฏิ (สมเด็จเจ้าพระเก้าหน้า) ซึ่งถือว่าเป็นแห่งแรกของเมืองไทย จากภาพงานเปิดตัวอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 18 ก.ค.2552 ณ ห้องราชพฤกษ์ สโมสรกองทัพอากาศ ดอนเมือง ถ.พหลโยธิน ซึ่งในงานมีพิธีเจริญพระพุทธมนต์ และทำบุญเลี้ยงพระนักร้อยรูป โดยมีพระสงฆ์กว่า 200 รูปมาร่วมสวดพระคาถาภาษาล้านช้าง ล้านนา และมอ

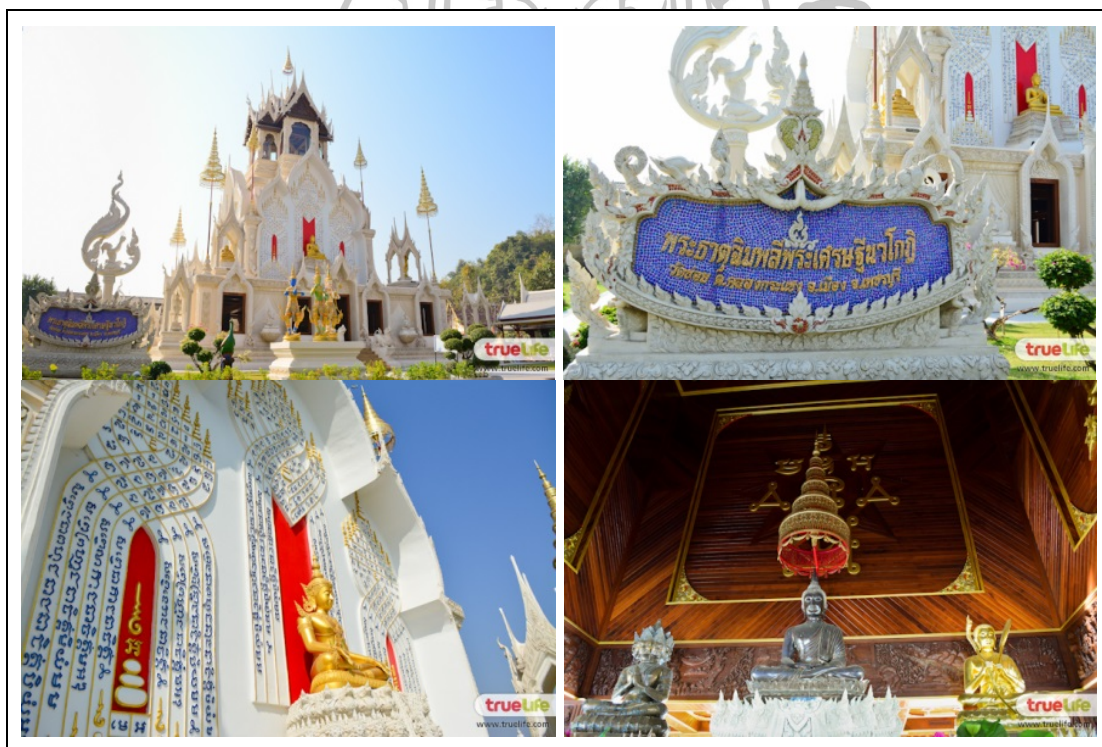

ภาพที่ 13 โทรพุทธพร ทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์

ที่มา: อิทธิปาฏิหาริย์ พระเครื่อง [ออนไลน์], “พระมหาเศรษฐีนวโกฏิ (พระเก้าหน้า) เปิดตัวโชว์ที่สวนอัมพร,” ข่าวสด (6 กุมภาพันธ์ 2553).

ภาพจากหนังสือพิมพ์ข่าวสดในคอลัมน์หนึ่ง กล่าวว่า พระมหาเศรษฐีนวโกฏิ (พระเก้าหน้า) เปิดตัวโชว์ ที่สวนอัมพร งาน “เพื่อนพ้อง(ภาฯ) ยามยาก สภากาชาด ไทย” ระหว่างวันที่ 11-20 ธ.ค. 2552 ที่สวนอัมพร ชื่อหมอนเพื่อสุขภาพ “ภูเขาฟ้าใส” และ “ภูเขา พาราไดซ์” หมอนเพื่อสุขภาพภูเขาฟ้าใส และภูเขา พาราไดซ์นั้น ถือว่าเป็นผู้สนับสนุนสำคัญในการสร้างพระสมเด็จอภิมหาเศรษฐีนวโกฏิ ของ “โทรพุทธพร” และยังได้นำหมอนขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์มาแล้ว ดังนั้น ผู้ที่ซื้อหมอนถือว่าได้ร่วมทำบุญและส่งเสริมพระพุทธศาสนา

การจัดสร้างพระบูชาและพระเครื่องมหาเศรษฐีนวโกฏิของสำนักต่างๆ ในรุ่นต่อ มา ปัจจุบันมีความนิยมในการสร้างพระเครื่องมหาเศรษฐีนวโกฏิจำนวนมาก ตัวอย่างที่สำคัญ ได้แก่ พระเทพวรคุณ (อ่ำ) วัดมณีชลขันธ์ จ.ลพบุรี, มุลนิธิหลวงปู่ทิม อิสริโก, หลวงพ่อทองดำ วัดถ้ำตะเพียนทอง จ.ลพบุรี, หลวงปู่จอม นาคเสโน จ.อุบลราชธานี, หลวงปู่มา ญาณวโร วัดอาศรมวิเวก จ.ร้อยเอ็ด, วัดสุทัศนเทพวราราม กรุงเทพฯ, เจริญมหาเศรษฐีนวโกฏิ วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพฯ, มุลนิธิหลวงปู่ทิม อิสริโก, หลวงปู่สวน วัดนาอุดม จ.อุบลราชธานี, หลวงพ่อทรง วัดศาลาดิน จ.อ่างทอง, หลวงพ่อจืด สอนปฏิบัติธรรมโพธิ์เศรษฐี จ.นครปฐม, หลวงพ่อดำ วัดถ้ำตะเพียนทอง จ.ลพบุรี, ครูบาพรหมเถศวร วัดเขาน้ำร้อน (วัดเทพประทาน) จ.ราชบุรี, พระอาจารย์อ้อ วัดหน้าพระเมรุ จ.พระนครศรีอยุธยา, หลวงพ่อผล วัดอินทาราม จ.พระนครศรีอยุธยา, วัดโคก อ.บางปะหัน จ.พระนครศรีอยุธยา

ภาพที่ 14 พระธาตุฉิมพลีพระเศรษฐีนวโกฏิ พุทธสถานศิลป์ หนึ่งเดียวในโลก ณ วัดช้อย จังหวัดเพชรบุรี

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ภาคกลาง : พระธาตุฉิมพลีพระเศรษฐีนวโกฏิ, เข้าถึงเมื่อ 9 มกราคม 2557, เข้าถึงได้จาก <http://travel.truelife.com/>; www.เที่ยวภาคกลาง.com

สรุปพัฒนาการในปรากฏการณ์ใหม่ของความเชื่อและพุทธพาณิชย์

จากการศึกษาข้อมูลการสืบทอดตำราจัดสร้างทั้งในช่วงแรกและปัจจุบัน ไม่พบหลักฐานเอกสารที่ระบุเกี่ยวกับรูปแบบต้นกำเนิดการสร้างพระเศรษฐีนวโกฎิในประเทศไทยที่ชัดเจน มีเพียงหนังสือและบทความเรียบเรียงเรื่องราวตำนาน ข้อมูลที่พบมักระบุเรื่องการสืบทอดตำราการสร้างต่อ ๆ กันมาเท่านั้น จึงอาจสรุปได้ว่าลักษณะของการเรียงพระพักตร์ในแบบต่าง ๆ เป็นประติมานวิทยาเพื่อให้สอดคล้องกับตำนานของเศรษฐีทั้ง 9 ผู้เป็นพุทธอุปฎฐากในสมัยพุทธกาลที่มีความเลื่อมใสในพระพุทธรศาสนา พ้องเสียงและความหมายสิริมงคลกับเลขเก้าและความหมายของคำว่าก้าวหน้า และสอดคล้องกับกิจกรรมการจัดสร้าง ตามสถานการณ์ปัจจุบันสำหรับผู้เลื่อมใสในการสักการบูชาเพื่อให้เกิดความก้าวหน้า ความสำเร็จร่ำรวยดังเช่นเศรษฐีทั้ง 9 ในสมัยพุทธกาล

ผลจากการศึกษาการจัดสร้างวัตถุมงคล พบว่ามีการวางแผนการตลาดอย่างเป็นขั้นตอนและรูปแบบสำเร็จ อีกทั้งยังสอดคล้องกับความเชื่อ เช่น การจัดสร้างเรื่องราวที่สนับสนุนความสำเร็จในการจัดสร้างวัตถุมงคล วัตถุประสงค์ในการจัดสร้างที่ชัดเจนเพื่อความปลอดภัยในการเดินทาง ชื่อเสียงเงินทองโชคลาภและความร่ำรวย ที่มาที่น่าสนใจและทันสมัยเข้าทันเหตุการณ์ในยุคปัจจุบัน พิธีการปลุกเสก คุณค่าของวัสดุมวลสาร ความน่าเชื่อถือของผู้จัดสร้างและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญอันดับต้น ๆ คือ พระสงฆ์เป็นบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือ ซึ่งในโครงการจัดสร้างนี้ ผู้ทำหน้าที่เป็นประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโน) เป็นประธานเททองหล่อในพิธีการ⁶⁹ และนายช่างผู้ออกแบบและขึ้นรูปศิลปกรรมเป็นต้น เป็นนายช่างที่มีความชำนาญ มีประสบการณ์ความรู้ความสามารถในสายสกุลช่างในการแต่งต้นพิมพ์ได้งดงามที่สุด⁷⁰ ตามตำรับของนายช่างประวัติศาสตร์ให้กับแบบพระกริ่งให้ประสบความสำเร็จมาแล้วหลายรุ่น⁷¹ จึงมีลักษณะของกระบวนการในการเรียนรู้วิธีการในการออกแบบและการจัดสร้างที่ถอดแบบมาจากพระกริ่งฯ ทุกกระบวนการเกิดเป็นรูปแบบความนิยมใหม่และวิธีการทางการตลาดสูตรสำเร็จให้การจัดสร้างวัตถุมงคลในลำดับต่อ ๆ มา

⁶⁹ เตอะพันธ์ง, พระมหาเศรษฐีนวโกฎิ องค์ปฐม ประดิษฐานบนยอดภูเขาทอง วัดสระเกศ, เข้าถึงเมื่อ 9 ธันวาคม 2558, เข้าถึงได้จาก <http://www.thefuntong.com/category/view/37-657-2.html>

⁷⁰ คมชัดลึกออนไลน์, พระกริ่งชินบัญชรปริสุทโธลูงสมร รัชชนะธรรมแต่งต้นพิมพ์, เข้าถึงเมื่อ 14 กรกฎาคม 2557, เข้าถึงได้จาก <http://www.komchadluek.net/detail/20140714/188171.html>

⁷¹ เทพ สาริกบุตร, ปฐมประวัติแห่งการก่อสร้าง เศรษฐีนวโกฎิ, เข้าถึงเมื่อ 9 ธันวาคม 2558, เข้าถึงได้จาก <http://www.thefuntong.com/content.php?topicid=37&id=662>

มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์หนังสือพิมพ์หัวสี ทั้งแบบเต็มหน้า ครึ่งหน้าหรือหนึ่งส่วนสี่ของหน้าในช่วงเปิดจองสินค้า จัดพิมพ์หนังสือประวัติความเป็นมา แผ่นพับแนะนำข้อมูลเพื่ออำนวยความสะดวกและเก็บสะสม ป้ายโฆษณาบิลบอร์ดขนาดใหญ่ เพื่อประชาสัมพันธ์ให้การก่อสร้างเป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น

สถานที่และแหล่งที่มาที่น่าเชื่อถือซึ่งเป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ในสมัยรัตนโกสินทร์ ดังเช่น ภูเขาทอง วัดสระเกศ ตั้งอยู่ใจกลางกรุงเทพมหานครและแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ นับเป็นที่เริ่มต้นในการขออนุญาตเพื่อประดิษฐานประติมากรรมองค์แรกของการก่อสร้าง เป็นผลสืบเนื่องให้การสร้างวัตถุมงคลที่เกิดขึ้นในลำดับถัดมาและที่กำลังจะมีการจัดสร้างขึ้นต่อ ๆ มาที่วางโครงการจัดสร้างเพื่อประดิษฐานตามจังหวัดต่าง ๆ นั้นมีความน่าเชื่อถือและได้รับการสนับสนุนในแบบเดียวกัน อีกทั้งยังเป็นการปูพื้นฐานความสำเร็จในการจัดสร้างวัตถุมงคลให้กับผู้จัดสร้างอื่น ๆ อีกด้วย

บทที่ 3

วิเคราะห์ที่มาและความหมายของรูปแบบศิลปกรรม

ในบทนี้ เป็นการวิเคราะห์รูปแบบของพระเศรษฐีนวโกฏิ (พระก่าวหน้าหรือพระก่าหน้า) โดยมีลักษณะที่สำคัญดังนี้ ประติมากรรมเป็นพระพุทธรูปองค์เดียวแต่มีหลายพระพักตร์ ประทับนั่งขัดสมาธิบนฐานบัวคว่ำบัวหงาย แสดงปางหลากหลายลักษณะ เช่น แสดงปางสมาธิ หรือ พระหัตถ์ซ้ายและขวาแสดงปางประนมมือ หรือพระหัตถ์ขวาแสดงปางมารวิชัย พระหัตถ์ซ้ายถือ ถุงเงิน หรือแสดงปางสมาธิและมีถุงเงินบนพระหัตถ์ทั้งสองด้าน ทรงเครื่องทรงอย่างพระภิกษุสงฆ์ ครองจีวรมีริ้วห่มเฉียงเปิดพระอังสาขวา ไม่สวมเครื่องประดับ พระพักตร์มีจำนวนทั้งหมดเก้าหน้า ในแต่ละด้านรวมกันในเศียรเดียว ไม่ปรากฏพระกรรณ อาจเนื่องมาจากประติมากรรมมีการสร้าง พระพักตร์หลายด้านติดต่อกัน จึงทำให้ไม่มีพื้นที่มากพอสำหรับการสร้างใบหูตามพุทธลักษณะ ของพระพุทธรูป เม็ดพระศกขมวดเป็นก้นหอยขนาดใหญ่ บริเวณพระเศียรไม่มีอุษณิษะ ซึ่งเป็น กะโหลกส่วนที่นูนขึ้นออกมากกลางศีรษะอันเป็นหนึ่งในมหาบุรุษลักษณะ 32 ประการ การไม่ ปรากฏอุษณิษะแสดงให้เห็นถึงหลักฐานการถอดแบบการสร้างพระพุทธรูปตามแบบพระราชนิยม ในรัชกาลที่ 4 โดยปราศจาก “พระเกตุมาลา” หรือ “พระอุษณิษะ” ถือเป็นการตอบรับเรื่องความ สมจริงตามทัศนคติของพระองค์เอง¹ แต่มีพระรัศมีเป็นรูปดอกบัวตูมสามชั้น โดยสองชั้นล่าง ประดับเกสร ส่วนชั้นบนสุดของมวยผมประดับด้วยพระพุทธรูปขนาดเล็ก1องค์คือ “พระพุทธรูป- ราชูปถัมภ์” เป็นประติมากรรมลอยตัวจัดสร้างด้วยมวลสารหลายชนิด ตามแต่ขนาดและราคา หากเป็นพระพิมพ์ขนาดเล็ก มวลสารที่ได้รับความนิยมคือ เนื้อนวโลหะ

ซึ่งจากข้อมูลการสร้างรูปแบบของพระเศรษฐีนวโกภูตินั้นกล่าวว่า ไม่เคยมีปรากฏมา ก่อนตามมหาบุรุษลักษณะ 32 ประการของพระพุทธเจ้า พุทธประวัติหรือในตำราพระพุทธรูปปาง ต่าง ๆ ที่เคยมีการรวบรวมพุทธอิริยาบถไว้ แม้จะมีการศึกษาเกี่ยวกับคติความเชื่อเรื่องพระ เศรษฐีนวโกฏิหรือพระก่าวหน้ามาบ้างแล้วดังเช่นบทความในนิตยสารเมืองโบราณ ปีที่ 27 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มีนาคม2554² แต่ยังไม่ปรากฏว่ามีหลักฐานที่ระบุถึงประวัติความเป็นมาที่

¹ จุฑารัตน์ จิตโสภาก “วิเคราะห์แนวคิดของรัชกาลที่ 4 ที่สะท้อนผ่านงานจิตรกรรม เรื่องอิเหนาในพระวิหารหลวง วัดโสมนัสวิหาร” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชา ประวัติศาสตร์ศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2554), 197.

² อธิพงษ์ จตุรพานิชย์, “พระเศฐฐีนวโกฏิ,” เมืองโบราณ 27, 1 (มกราคม-มีนาคม 2544): 81-85.

ตรวจสอบได้อย่างชัดเจน ทราบเพียงวัตถุประสงค์ของการสร้างเพื่อแก้เคล็ด เมื่อสร้างและฉลองสำเร็จ ความทุกข์ยากอดอยากทั้งหลายจึงบรรเทาลงในที่สุด

เมื่อกล่าวถึงศิลปะของพระพุทธรูป ลักษณะเด่นของพระพุทธรูปล้านแล้วแต่มีความหมายในเชิงประติมานตามหลักมหาบุรุษลักษณะ 32 ประการของพระพุทธเจ้า³ ด้วยสาเหตุจากการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในชาติปางก่อน และอานิสงค์แห่งการสร้างกุศลกรรมจนถึงพร้อม เป็นการแสดงธรรมของกุศลกรรมที่ส่งผลให้เกิดเป็นสักขีพยานทางกายภาพ⁴ และความหมายในเชิงปรัชญา

ประติมากรรม “นวกโฏ” นั้นแทนสัญลักษณ์การเป็นตัวแทนของเศรษฐีทั้ง 9 ท่านในสมัยพุทธกาล โดยจัดสร้างให้มีลักษณะที่คล้ายกับพระพุทธรูปเป็นอย่างมาก ทั้งพระเศียรและพระพักตร์ อริยาบถที่เป็นปางและมุทราต่าง ๆ รวมถึงปางพิเศษที่ปรากฏขึ้น แต่ไม่ใช่พระพุทธเจ้า และจากการวิเคราะห์ลักษณะรูปแบบคตินิยมพุทธศาสนิกายเถรวาท พบว่า ไม่เคยมีปรากฏของการบูชานับถือพระพุทธเจ้าหลายหน้ามาก่อน รวมทั้งหนังสือประวัติต่าง ๆ ที่กล่าวถึงที่มาของพระเศรษฐีนวกโฏเองนั้น ก็ไม่ระบุถึงรูปแบบที่เป็นลักษณะเฉพาะที่อ้างถึงความจำเป็นของการมี 9 พักตร์เช่นกัน

³ ได้แก่ 1) มีฝ่าพระบาทราบเสมอกัน 2) พื้นพระบาททั้ง 2 มีจักรปรากฏ 3) มีสันพระบาทยื่นยาว 4) มีพระองค์คูลียาว 5) มีพระหัตถ์และพระบาทอ่อนนุ่ม 6) ฝ่าพระหัตถ์ และฝ่าพระบาทมีลายตุลุปตาข่าย 7) มีข้อพระบาทสูงดุจสังข์คว่ำ 8) มีพระขงฆ์เรียวดุจแข้งเนื้อทราย 9) เมื่อประทับยืน พระหัตถ์จับถึงพระชานุ 10) มีพระคูดุจอยู่ในฝัก 11) มีพระฉวีเปล่งปลั่งดุจทอง 12) มีพระฉวีละเอียดดุจสีไม่ติดพระวรกาย 13) พระโลมาขุมละเส้น 14) มีพระโลมาชาติปลายอนขึ้นเวียนเป็นทักษิณาวฏ 15) มีพระวรกายตั้งตรงดุจพระกายพรหม 16) มีพระมังสะไนที่ 7 แห่งเต็มบริบูรณ์ 17) มีพระวรกายทุกส่วนบริบูรณ์ดุจลำตัวของราชสีห์ 18) มีพระปฤษฎางค์ราบเรียบเต็มเสมอกัน 19) มีพระวรกายเป็นปริมณฑลดุจปริมณฑลของต้นไม้ 20) มีลำพระศอกกลมงามเท่ากันตลอด 21) มีเส้นประสาทรับรสพระกระยาหารได้ดี 22) มีพระหนุดุจคางราชสีห์ 23) มีพระทนต์ 40 ซี่ 24) มีพระทนต์เรียบเสมอกัน 25) มีพระทนต์เรียบสนิทไม่ห่างกัน 26) มีพระเขี้ยวแก้วขาวงาม 27) มีพระชีวหาอ่อนและยาว 28) มีพระสุรเสียงดุจเสียงพรหม 29) มีพระเนตรดำสนิท 30) มีดวงพระเนตรแจ่มใสดุจตาลูกโคเพิ่งคลอด 31) มีพระอุณาโลมระหว่างพระโขนงสีขาวอ่อนเหมือนปุยขน 32) มีพระเศียรงามบริบูรณ์ดุจประดับด้วยกรอบพระพักตร์ ดูเพิ่มเติมใน ฟองสมุทร วิษามูล, “ศึกษามหาบุรุษลักษณะของพระพุทธเจ้า” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550).

⁴ ฉลองเดช คุณานุมาน, “แนวคิดมหาบุรุษลักษณะพุทธปฏิมาศิลปะไทลื้อ เมื่อน่าน” (รายงานการวิจัยคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2552).

แม้ว่าความนิยมในนิกายมหายาน ตรีกาย รัตนตรัย รวมทั้งอดีตพุทธเจ้า 24 และ 28 พระองค์ จะมีการยอมรับนับถือและบูชาพระพุทธรูปหลายองค์ โดยแสดงพลังและอำนาจที่เข้มขลัง ไม่เคยมีการบูชาเพียงพระองค์เดียว จึงอาจมีความเป็นไปได้ว่าที่มาของลักษณะรูปแบบขององค์พระเศรษฐีนาวโกภูนั้น อาจได้รับแรงบันดาลใจมาจากนิกายมหายานที่ได้เผยแผ่มาในประเทศไทย โดยมีข้อสังเกตจากพระกริ่งหรือพระโภษชยคุรุฯ ซึ่งเป็นต้นแบบของแนวคิดที่แสดงออกถึงพลังอำนาจ และได้รับการถอดลักษณะให้คล้ายเคียงและเพิ่มจุดเด่นบางประการ กระทั่งกลายเป็นสูตรสำเร็จในการจัดสร้างวัตถุมงคลรูปแบบใหม่เพื่อพุทธพาณิชย์ สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

ลักษณะรูปแบบ

พระเศรษฐีนาวโกภู มีลักษณะรูปแบบที่สืบทอดมาจากตำนานและคำบอกเล่าที่ยังไม่ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจน มีลักษณะที่สืบทอดมาจากสมัยก่อน ขณะเดียวกันก็ปรากฏคติและแรงบันดาลใจที่หลากหลายผสมผสานกัน เช่น พุทธ พราหมณ์ ฮินดู เทวดา รวมทั้งเจ้าที่ ผีสงและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ในชุมชนและบริเวณใกล้เคียง จากการตรวจสอบและศึกษาเปรียบเทียบกับพระเศรษฐีนาวโกภูทั้งหมดที่จัดสร้างขึ้น ซึ่งเป็นศิลปกรรมในปัจจุบัน ส่วนใหญ่มีรูปแบบที่ใกล้เคียงกัน โดยมีข้อสังเกตลักษณะเบื้องต้น 2 ประการ คือ มีการประดับด้วยขุมประดิษฐานพระพุทธรูปหรือพระพุทธรูปจำนวน 1 องค์บริเวณมวยผมบนสุดของพระเศียร และมีพระพักตร์เรียงกัน 9 หน้าในแนวเดียว บางประเภทมีลักษณะรูปทรงหลายแบบ หลายปาง หลายเครื่องทรง ไม่ตายตัวแต่ต้องมีลักษณะสำคัญ คือ มี 9 พระพักตร์

พระเศรษฐีนาวโกภู จากรูปแบบที่ปรากฏ สันนิษฐานว่าอาจได้รับอิทธิพลการจัดสร้างมาจากพระกริ่งฯ โดยมีข้อสังเกต ดังนี้ พระกริ่งฯ ได้รับการยอมรับว่ามีอำนาจแห่งความขลังและศักดิ์สิทธิ์เป็นที่สุด โดยปรากฏหลักฐานความนิยมที่แพร่หลายมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 มาถึงปัจจุบัน โดยมีราคาเช่าที่สูงสุดเป็นมวลสาร “เนื่อนวโลหะ” ที่ประกอบด้วยโลหะจำนวน 9 ชนิด ได้แก่ ทองคำ เงิน ทองแดง จ้าวน้ำเงิน (พลวง) เหล็กละลายตัว ชิน (ตะกั่วและดีบุก) ตะกั่ว น้ำนม พรอท และสังกะสี ซึ่งในพระเศรษฐีนาวโกภูนั้นปรากฏว่ามีการจัดกิจกรรมรวบรวมมวลสาร 9 ชนิดเช่นเดียวกับการสร้างพระกริ่งฯ รวมทั้งความตั้งใจให้เกิดกระแสที่โด่งดังในแบบเดียวกัน

มีประวัติการสร้างที่โดดเด่นมาก ประกอบด้วย พิธีพุทธาภิเษก พิธีโหร พิธีพราหมณ์ พิธีบวงสรวงอัญเชิญเทพเทวา พระเบื้องบนมาช่วยร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ และ “การร่วมอธิษฐานจิต” โดยสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ซึ่งนับว่าเป็นพิธีกรรมของราชสำนัก บุคคลทั่วไปย่อมไม่มีโอกาสได้พบเห็น ทั้งนี้ ภาพการจัดสร้างพระเศรษฐีนาวโกภู แสดงให้เห็นถึงพิธีการที่เหมือนกันอย่างชัดเจน โดยอันเชิญพระเกจิอาจารย์ชื่อดังที่มีชื่อเสียงได้รับการยอมรับว่ามีวิชาอาคมอันเข้มขลังมาร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ

จากพุทธลักษณะของพระกริ่ง คือประทับขัดสมาธิเพชรบนฐานบัวคว่ำบัวหงาย พระเกศขมวดเป็นก้นหอยซ้อนกัน 2 ชั้น รัศมีเป็นดอกบัวตูม ทรงเครื่องอย่างนักบวชไม่สวมเครื่องประดับ ครองจีวรห่มเฉียงเปิดพระอังสาขวา มีตุ่มคล้ายไขปลาทูหรือลูกประคำบริเวณขอบชายจีวร พระหัตถ์ขวาแสดงปางมารวิชัย พระหัตถ์ซ้ายถือวัชระ ซึ่งสร้างบนความเชื่อในศาสนาพุทธฝ่ายมหายาน พระกริ่งฯ มีรูปแบบเดียวกับ พระโภษะชัยคุรุฯ จากหลักฐานที่ระบุในหนังสือตำนานพุทธเจดีย์ว่า “พระกริ่งที่สร้างขึ้นทุกองค์ เป็นพระโภษะชัยคุรุฯทั้งสิ้น” โดยสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์โปรดให้สร้างขึ้นโดยฝีมือช่างสิบหมู่หรือช่างหลวง ในช่วง พ.ศ. 2382 – 2434 อนึ่ง โครงการสร้างพระมหาเศรษฐีนวโกฏินี้ ผู้ปั้นพิมพ์ คือ นายช่างพิทักษ์เฉลิมเล่า⁵ ตำแหน่งนายช่างสิบหมู่ ระดับชำนาญการ กรมศิลปากร แสดงถึงลักษณะโครงสร้างที่นำมาเป็นแนวทางในการดำเนินงานแบบเดียวกัน

ความเชื่อในเรื่องอำนาจพุทธานุภาพของพระกริ่งฯ นั้น เป็นมูลเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้ชานับถือหายจากความเจ็บป่วยไข้และพ้นจากอันตรายทั้งปวง “ปางหม้อยา” คือพระพุทธรูปลักษณะประทับนั่งขัดสมาธิเพชรบนฐานบัวคว่ำบัวหงายเหมือนปางมารวิชัย แต่พระหัตถ์ซ้ายถือหม้อน้ำมนต์ โดยที่พระเศรษฐีนวโกฏินี้ ได้ปรับเปลี่ยนให้เกิดลักษณะพิเศษที่ร่วมสมัย คือ ปางสมาธิ โดยมีถุงเงินไว้ด้านบนเพื่อสื่อถึงความร่ำรวย บางครั้งปรากฏเป็นปางพนมพระหัตถ์แทนที่การถือหม้อน้ำมนต์หรือหม้อยา

ภาพที่ 15 เปิดรวบรวมชนวนมวลสารสร้าง พระมหาเศรษฐีนวโกฏิ องค์ที่ ๒

ที่มา: เดอะฟันธง, แผนการดำเนินงานสร้าง พระมหาเศรษฐีนวโกฏิ, เข้าถึงเมื่อ 9 ธันวาคม 2558, เข้าถึงได้จาก <https://www.thefuntong.com/category/view/37-653-5-detail.html>

⁵ เดอะฟันธง, แผนการดำเนินงานสร้าง พระมหาเศรษฐีนวโกฏิ, เข้าถึงเมื่อ 9 ธันวาคม 2558, เข้าถึงได้จาก <https://www.thefuntong.com/category/view/37-653-5-detail.html>

ภาพที่ 16 หลอมชนวนมวลสารสร้าง บูชาผ้ายันต์เกราะเพชรและพระเศรษฐีนวโกฏิเสาร์ 5
ถวายเป็นอุทิศให้พระครูและพระสงฆ์ วัดเกาะแก้ว จ. พิจิตร

ที่มา: พลังจิต [นามแฝง], ขอเชิญบูชาผ้ายันต์เกราะเพชรและพระเศรษฐีนวโกฏิเสาร์ 5 ถวายเป็นอุทิศให้พระครูและพระสงฆ์ วัดเกาะแก้ว, เข้าถึงเมื่อ 9 ธันวาคม 2558, เข้าถึงได้จาก <http://board.palungjit.org/>

ภาพที่ 17 คุณลุงสมร รัชชนะธรรม นายช่างประวัตศาสตร์แห่งการสร้างพระกริ่ง ผู้แต่งต้นพิมพ์
พระกริ่งญาณวิทยาคม และต้นพิมพ์พระกริ่งพุทธภavana

ที่มา: คมชัดลึกออนไลน์, ศาสนา-พระเครื่อง : “ตำนานพระกริ่งอันสือล้นพระกริ่งญาณ
วิทยาคม”, เข้าถึงเมื่อ 25 มีนาคม 2557, เข้าถึงได้จาก [http://www.komchadluek.net/
detail/20140714/188171.html](http://www.komchadluek.net/detail/20140714/188171.html)

การจัดเรียงพระพักตร์

การจัดเรียงพระพักตร์ทั้ง 9 พักตร์ ของพระเศรษฐีนวโกฏิ สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ โดยประเภทแรก การจัดเรียงตำแหน่งพระพักตร์เป็นแนวเดียวกันในแนวระนาบ คือ การจัดวางพระพักตร์ทั้ง 9 เรียงเป็นวงกลม 360 องศาบน 1 เคียรในแนวนอนแกนเดียวกัน และประเภทถัดมาคือ การจัดเรียงพระพักตร์เป็นแนวตั้ง 3 แถว ประกอบด้วยแถวล่าง 1 เคียร 4 พักตร์ แถวกลาง 1 เคียร 4 พักตร์ และแถบบนสุด 1 เคียร 1 พักตร์ รวมกันเป็น 9 พักตร์ คล้ายกับองค์พระตรีมูรติในศาสนาพราหมณ์ หรือพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรในศาสนาพุทธนิกายมหายาน โดยมีความแตกต่างกันที่จำนวนของพระพาหา (แขน) ในพระเศรษฐีนวโกฏิจะมีจำนวนพระพาหาซ้าย-ขวาเหมือนมนุษย์ปกติ ในขณะที่รูปเคารพในศาสนาพราหมณ์ หรือรูปเคารพในนิกายมหายานมักจะแสดงรูปแบบในปางจำนวนหลายพระพาหาและหลายพระกรเพื่อแสดงถึงพลังอำนาจที่ดุร้ายและน่ากลัว

การแสดงปาง

พบว่ามีการประทับนั่งแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. ประทับนั่งแบบขัดสมาธิเพชรและขัดสมาธิราบ
2. ประทับนั่งแบบพนมมือ บางครั้งถือถุงเงินไว้ที่บนฝ่ามือที่ทำปางสมาธิ ซึ่งเป็นลักษณะที่แตกต่างที่สุดเนื่องจากไม่เคยมีปรากฏในตำราการสร้างพระพุทธรูป
3. ประทับนั่งแบบหงายพระหัตถ์ประทานพร

ภาพที่ 18 พระเศรษฐีนวโกฏิ เปรียบเทียบการจัดวางรูปหน้าเรียงกัน 1 เตียร 1 แถว และแบบ 3 แถวในแนวตั้งหรือแนวตั้ง
(ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย ณ ตลาดพระเครื่องท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ, 12 พฤษภาคม 2557)

ภาพที่ 19 พระเศรษฐีนาวโกฎฐี ในปางที่มีลักษณะพิเศษร่วมสมัยคือปางสมาธิพนมพระหัตถ์
(ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย ณ ตลาดพระเครื่องท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ, 12 พฤษภาคม 2557)

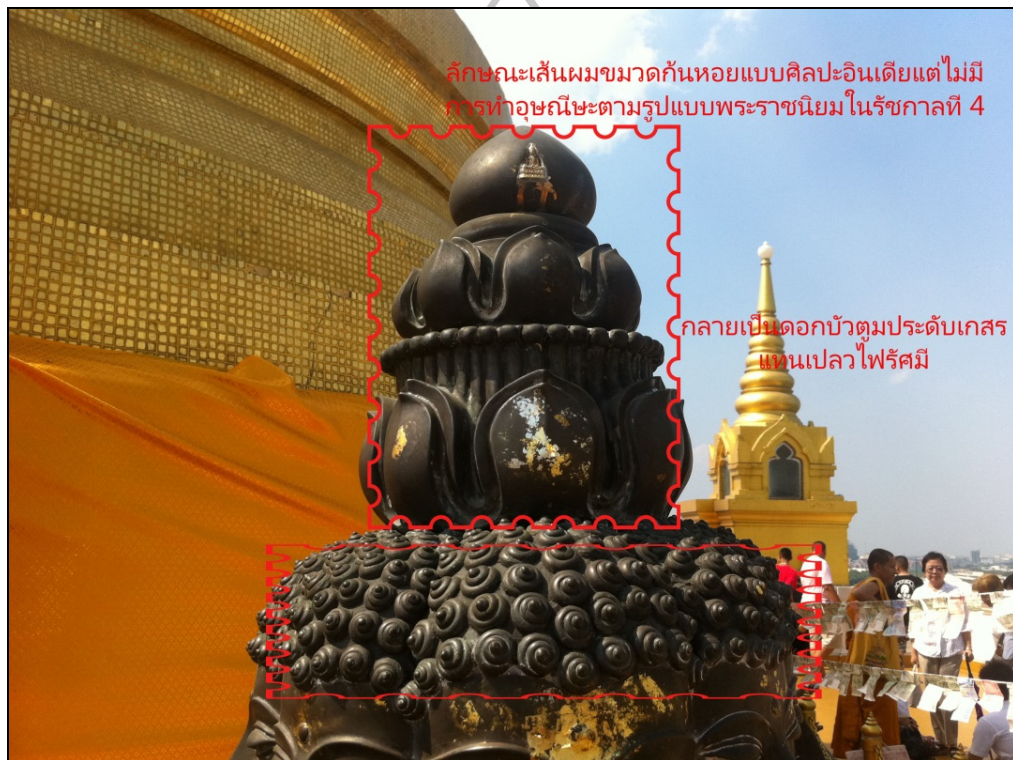

ภาพที่ 20 พระเศรษฐีนาวโกฎฐี ในปางที่มีลักษณะพิเศษร่วมสมัย คือ ปางสมาธิโดยมีถุงเงินไว้
ด้านบนพระหัตถ์ บางครั้งปรากฏเป็นปางพนมพระหัตถ์
(ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย ณ ตลาดพระเครื่องท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ, 12 พฤษภาคม 2557)

พระเศียรและพระเกศา

ลักษณะพระเศียรมีพระเกศา “ขมวดกันหอย” นั้น ปรากฏมาแล้วตั้งแต่ศิลปะคันธาระ และอมราวดี (ช่วงพุทธศตวรรษที่ 6-7) โดยอาจเกิดจากการเลียนแบบอิทธิพลพื้นเมือง ซึ่งพัฒนาเป็นรูปแบบผสมผสานกันในช่วงยุคสมัยต่อมา เช่น ศิลปะมอญตอนปลาย ศิลปะคุปตะ และศิลปะวาฏีกะ ศิลปะปาละและกัศมีร์ (แคชเมียร์) ซึ่งผสมผสานกันจนลงตัว รวมทั้งศิลปะนาคปฏักันธุ์ซึ่งปรากฏว่าได้รับแบบอย่างมาจากศิลปะอมราวดีและศิลปะลังกา

ภาพที่ 21 พระเศียรนูนโกฏี
(ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย ณ ภูเขาทอง วัดสระเกศ, 8 กันยายน 2556)

พระเศียรนูนโกฏี ลักษณะเส้นผมแบบขมวดกันหอยตามอย่างศิลปะอินเดีย แต่ไม่มีการทำอุษณิษะตามรูปแบบพระราชนิยมในรัชกาลที่ 4 เปลวไฟรัศมีแทนที่ด้วยดอกบัวตูม 2 ชั้นประดับเกสร

สังเกตว่าลักษณะพระเกศาของพระเศียรนูนโกฏีมีรูปแบบอย่างศิลปะอินเดีย แต่ไม่ระบุหลักฐานที่สามารถยืนยันได้ว่าเป็นลักษณะมหาบุรุษ 32 ประการแต่อย่างใด จึงไม่สามารถสรุปข้อสันนิษฐานได้ว่าถอดแบบอย่างพุทธลักษณะของพระพุทธเจ้า

เหนือขึ้นไปบนพระเศียรปรากฏรัศมีเป็นดอกบัวตูมสามชั้นแทนสัญลักษณ์รูปเปลวไฟ กลีบบัวหงายทรงสูงสองชั้นในแนวตั้ง (แนวตั้ง) ประดับชั้นล่างและชั้นกลางด้วยเกสรโดยรอบ ลวดลายของกลีบบัวมีลักษณะคล้ายศิลปะปาละซึ่งทำเป็นลวดลายบัวคว่ำ-บัวหงายชุดเดียวกันกับ ฐานประทับนั่ง ซึ่งเป็นรูปแบบใหม่และยังไม่มีปรากฏมาก่อนในศิลปะอินเดีย

การไม่ปรากฏอุษณิษะหรือเกตุมาลา แสดงให้เห็นถึงหลักฐานการถอดแบบการสร้าง พระพุทธรูปตามแบบพระราชนิยมในรัชกาลที่ 4 ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุด ดังเช่น พระสัมพุทธพรรณี พระนรินทราย โดยปราศจากพระเกตุมาลา⁶ ในลักษณะประการที่ 32 ของ มหาบุรุษขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ รูปแบบพระเศียรนวกโกฏี เหนือเศียรทำรัศมี โดยไม่มีอุษณิษะ จากการศึกษาแบบทำให้วิเคราะห์ได้ว่า รัศมีรูปดอกบัวประดับเกสรนี้เป็น ลักษณะใหม่ร่วมสมัยที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อแทนที่การสร้างเปลวไฟไว้ด้านบนสุด และสร้างเอกลักษณ์ที่ แตกต่างโดยการประดับพระพิมพ์พระพุทธรูปนารายณ์ในรัชกาลที่ 9 ไว้จำนวน 1 องค์

ส่วนการทำรัศมีรูปดอกบัวประดับเกสรเป็นชั้น ๆ มีลักษณะที่คล้ายกับการประดับ มงกุฎในศิลปะลพบุรี ซึ่งมีพัฒนาการมาจากศิลปะเขมร จากหลักฐานพระพุทธรูปนาคปรกศิลา หมายเลขทะเบียน ล.1027 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์ จ.ลพบุรี⁷

องค์ประกอบพระพักตร์

พระเนตร “เหลือบต่ำ” แสดงถึงลักษณะของงานช่างแบบใหม่ที่ สื่อถึงความสงบ สบาย ขอบพระเนตรโค้งคล้ายกลีบบัว เป็นที่นิยมอย่างมากในศิลปะคุปตะสกุลช่างสารนาถและ ศิลปะปาละ

อุณาโลม อยู่ในตำแหน่งกึ่งกลางระหว่างพระขนงหรือคิ้วทั้งสอง คล้ายศิลปะคันธาระ ศิลปมถุรา และศิลปะอมราวดี ตามคัมภีร์ลักขณสูตรที่กล่าวถึงลักษณะในมหาบุรุษ 32 ประการ พระขนง มีลักษณะที่ค่อนข้างโค้งงอ ต่อกันเป็นปีกกาคคล้ายกับศิลปะเขมรหรือลพบุรี พระนาสิก ที่โค้งงอมากคล้ายพระพุทธรูปในศิลปะพม่าทั้งในอินเดียใต้และศิลปะปา ละ หรือศิลปะพม่าในสมัยพุกาม

⁶ ศักดิ์ชัย สายสิงห์, พระพุทธรูปในประเทศไทย : รูปแบบ พัฒนาการ และความ เชื่อของคนไทย (กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2556), 556-557.

⁷ มานิตา เชื้อนพันธ์, “พระพุทธรูปนาคปรกศิลา ศิลปะขอมช่วงพุทธศตวรรษที่ 17-19 ที่พบในจังหวัดลพบุรี” (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548), 65.

ลักษณะพิเศษร่วมสมัย (ที่ไม่เคยมีปรากฏ)

จากหลักฐานในทุกยุคทุกสมัยทั้งในนิกายเถรวาทและมหายาน การสร้างพระพุทธรูป มักจะมีลักษณะใบหูที่ยาวและยานชัดเจน ซึ่งแตกต่างจากพระเศรษฐีนวโกฏี ที่ไม่ปรากฏว่ามีการสร้างพระกรณ (ใบหู) อาจมีสาเหตุที่สืบเนื่องมาจากการสร้างพระพักตร์หลายด้านติด ๆ กัน ทำให้ไม่มีพื้นที่มากพอสำหรับสร้างพระกรณตามพุทธลักษณะของพระพุทธรูปทั่วไป และอาจคำนึงถึงเรื่องความสวยงามของรูปแบบศิลปกรรม

ภาพที่ 22 พระเศรษฐีนวโกฏี ณ ภูเขาทอง วัดสระเกศ วิเคราะห์ความแตกต่างว่าไม่มีการสร้างพระกรณให้กับศิลปกรรม
(ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย ณ ภูเขาทอง วัดสระเกศ, 8 กันยายน 2556)

ภาพที่ 23 องค์ปฐม ภูเขาทอง วัดสระเกศ
(ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย ณ ภูเขาทอง วัดสระเกศ, 8 กันยายน 2556)

องค์ปฐมนี้ ด้านบนสุดประดับด้วยซุ้มประดิษฐานพระชัยนวราชบพิตรจำนวน 1 องค์ ซึ่งเป็นข้อแตกต่างที่ชัดเจนจากพระเศรษฐีนาโวโกฏีองค์อื่น ๆ การจัดเรียงตำแหน่งของพระเศียร บางครั้งมีลักษณะเป็นพระพักตร์แบบสองชั้นและสามชั้น คล้ายเทพตรีมูรติในศาสนาพราหมณ์
ที่มา: สำรวจเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2556 (ภูเขาทอง วัดสระเกศ องค์ปฐม)

ส่วนประกอบพระวรกาย

ลักษณะจีวร มีรูปแบบการห่มเฉียงตามอย่างพระพุทธรูป แต่ยังไม่ปรากฏว่ามีการห่มคลุม บางครั้งมีการปรากฏเครื่องทรงอย่างจักรพรรดิ แบบเดียวกับพระพุทธรูปทรงเครื่องและมีเครื่องประดับอย่างนักบวชด้วย แต่จะมีลักษณะของพระพักตร์คล้ายเทพแบบศิลปะในศาสนาพราหมณ์ ลักษณะของจีวรสอดคล้องกับรั้วจีวรจริงอย่างในพระพุทธรูปสัมฤทธิ์

ภาพที่ 24 องค์ประดิษฐาน ณ วัดแค จ.สุพรรณบุรี
(ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย ณ วัดแค จ.สุพรรณบุรี, 30 พฤษภาคม 2556)

ในประเทศไทย ศิลปกรรมพระเศรษฐีนาโวโกฏีถูกสร้างให้มีการครองจีวรแบบห่มเฉียง แต่ยังไม่ปรากฏว่ามีการครองจีวรแบบห่มคลุม

ส่วนฐาน

ปางที่นิยมสำหรับพระเศรษฐีนวโกฏิ มีทั้งปางมารวิชัย ปางสมาธิ โดยมีตำแหน่งการจัดวางเป็นพระอุปราภูให้แก่องค์พระประธานในอุโบสถหรือในวิหาร และปางพิเศษที่ไม่เคยมีปรากฏในตำราการสร้างพระพุทธรูปคือ ปางพนมพระหัตถ์ (พนมมือ) ซึ่งมีแต่เพียงพระพุทธรุศาสนิกายมหายานเท่านั้น เช่น ภาพพุทธประวัติตอนโปรดพระมารดาในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ โดยผู้ร่วมฟังแสดงความเคารพโดยการพนมมือ อย่างไรก็ตาม ไม่เคยมีการปรากฏการจัดสร้างประติมากรรมที่แสดงการพนมมือ ในพระพุทธรุศาสนิกายเถรวาท จะมีก็เพียงแต่พระสาวกเท่านั้นที่แสดงการพนมมือต่อพระพุทธองค์ โดยมากมักสร้างขนาดที่ไม่ใหญ่มากเพื่อการบูชาส่วนบุคคล รวมทั้งสร้างพระกริ่งหรือพระพิมพ์ขนาดเล็กมีเนื้อมวลสารที่แตกต่างกัน มูลค่าแตกต่างกันตามแต่ความสำคัญของผู้ที่ปลุกเสกมวลสารนั้น ๆ

ภาพที่ 25 ลักษณะฐานบัวคว่ำบัวหงายของพระกริ่ง เปรียบเทียบกับฐานบัวคว่ำบัวหงายของพระเศรษฐีนวโกฏิ

ภาพที่ 26 ลักษณะฐานบัวคว่ำบัวหงายของพระเศรษฐีนวโกฏิ
(ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย, 30 พฤษภาคม 2556)

ในบทนี้ การสร้างพระพุทธรูปเพื่อเคารพและรำลึกถึงพระพุทธเจ้าตามศรัทธาในยุคหลัง ๆ เป็นสาเหตุของประติมากรรมตามคติความนิยมของแต่ละกลุ่มคนซึ่งมีลักษณะทางศิลปกรรมและองค์ประกอบต่าง ๆ แตกต่างกันไปตามท้องถิ่น โดยอาจได้รับอิทธิพลจากประติมากรรมรูปเคารพในศาสนาอื่น ๆ ที่อยู่คู่กับศาสนาพุทธ โดยเฉพาะศาสนาฮินดูหรือศาสนาพราหมณ์ซึ่งนิยมสร้างรูปเคารพเป็นเทพเจ้ามีกิริยาท่าทางหลากหลาย แต่พระพุทธรองค์มิได้ทรงถืออาวุธ หรือทรงเครื่องดนตรี หรือทรงสัตว์พาหนะใด ๆ

ในระยะต่อมา พุทธศาสนิกชนได้พยายามศึกษาและแต่งพุทธประวัติตอนต่าง ๆ ให้มีความละเอียดขึ้น เพื่อให้เกิดการสร้างพระพุทธรูปในกิริยาอาการต่าง ๆ มากขึ้น เพื่อเสริมสร้างเรื่องราวที่จะนำมาสร้างพระพุทธรูป อันเป็นมูลเหตุให้เกิดพระพุทธรูปปางต่าง ๆ^๑ ขึ้นในแต่ละพื้นที่ตามความนิยมของแต่ละชนชาติวัฒนธรรมที่พุทธศาสนาเผยแผ่ไป โดยไม่อาจยุติได้ว่าพระพุทธรูปปางต่าง ๆ มีทั้งหมดเท่าใด

^๑ กมลาค พึ่งช่อม, “การศึกษารูปแบบ และคติการสร้างพระพุทธรูปไสยาสน์ในกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา” (เอกสารการค้นคว้าเฉพาะบุคคลปริญญาบัณฑิต ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2552), 2.

จากรูปแบบและคติการสร้างพระพุทธรูปเริ่มขึ้นครั้งแรกในสมัยคุปตะ แม้ว่าจะไม่มี การกำหนดเป็นข้อบังคับว่าจะต้องสร้างเป็นปางใดหรือสร้างตามพุทธประวัติตอนใด จึงอาจมี ความเป็นไปได้ที่จะพบพระพุทธรูปที่มีลักษณะความนิยมในแต่ละพื้นที่ ที่แตกต่างกันออกไป รวมทั้งการใช้วัสดุในการสร้าง เช่น ศิลา สำริด หรือเนื้อมวลสารแบบใหม่ที่เกิดขึ้นตามความ เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและยุคสมัย

การสร้างประติมากรรมก็ยังอ้างอิงลักษณะสำคัญ ๆ ของพระพุทธรูปไว้ เช่น “การ แสดงปาง” พระพุทธรูปประทับยืนแสดงปางประทานอภัย ปางประทานพร ปางแสดงธรรม พระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิราบ หรือ ขัดสมาธิเพชร แสดงปางประทานอภัย ปางมารวิชัย หรือ ปฐมเทศนา “องค์ประกอบโดยรวมที่แสดงถึงความเป็นพระพุทธรูป” เช่น พระพุทธรูปประทับ นั่งขัดสมาธิเพชรบนฐานบัวคว่ำ-บัวหงาย - การประทับนั่งบนฐานบัว จึงสื่อความหมายเป็นนัยยะ ถึงความเป็นพระพุทธเจ้า - การนั่งขัดสมาธิในอิริยาบถที่สงบนิ่ง - การครองจีวร ซึ่งไม่ได้มีการ แบ่งแยกระหว่างองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระสาวก หรือพระสงฆ์ ต่างก็อยู่ในลักษณะ ของเครื่องแต่งกายที่แสดงถึงความเป็นนักบวชเหมือนกันตามคติทางศาสนา แม้ว่าจะมีการ แบ่งแยกคติทางความเชื่อที่แตกต่างกันและสร้างพัฒนาการออกไปจากเดิมในเวลาต่อมา เช่น พุทธมหายาน พราหมณ์ ฮินดู

การผสมผสานกันทางศาสนา ทั้งพุทธศาสนา และ ศาสนาพราหมณ์ ดังปรากฏเป็น หลักฐานจารึก ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ทำให้อาจเชื่อได้ว่า พัฒนาการทางรูปแบบของ พระพุทธรูปที่แตกต่างจากพระพุทธรูปในสมัยก่อน มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่ ข้อสังเกตที่สำคัญ คือความเปลี่ยนแปลงมักเกิดขึ้นเป็นช่วงระยะเวลาหนึ่งที่มีความยาวนานเป็น ช่วงยุคสมัย มีร่องรอยการปรากฏหลักฐานการประดิษฐ์ฐานในพื้นที่หรือมีความต่อเนื่องในการ สร้างตามความเชื่อและความนับถือตามภูมิภาค หรือดินแดนที่มีการอยู่อาศัยตามยุคสมัยของ กษัตริย์

อีกทั้งการสร้างพระพุทธรูปนั้น มักเป็นเครื่องแสดงถึงอิทธิพลการสืบทอดความเชื่อ ทางศาสนาตามการปกครองของพระมหากษัตริย์เปรียบเทียบความยิ่งใหญ่ในฐานะของความ เป็นจักรพรรดิราชของพระพุทธเจ้าตามที่ปรากฏในคัมภีร์ทางศาสนามหาปรินิพพานสูตร⁹ ซึ่ง เพียบพร้อมไปด้วยมหาบุรุษลักษณะและบุญบารมีอย่างสูงสุด อาจกล่าวได้ว่า คงเป็นสิ่งที่เกิน กว่าความเป็นประชาชนธรรมดาสามัญจะสร้างพระพุทธรูปขึ้นเพื่อบรรเทาความทุกข์ยากมาตั้งแต่ อดีตกาล

⁹ ศศี ยุกตะนันท์, “คตินิยมในการสร้างพระพุทธรูปทรงเครื่องในสมัยอยุธยา” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2532), 113.

การสร้างวัดอุโมงค์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลและเกิดพุทธคุณ ปาฏิหาริย์ต่าง ๆ มีขึ้นตั้งแต่สมัยโบราณ และได้สืบทอดคติความเชื่อนี้มาในทุกยุคสมัย เมื่อได้รับ ปัจจัยด้านต่าง ๆ มาสนับสนุน ทำให้ในที่สุดการจัดสร้างวัดอุโมงค์ได้รับความเคารพบูชาเชื่อมั่น จนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติในปัจจุบัน ปัจจัยที่ทำให้การจัดสร้างวัดอุโมงค์กลายเป็นที่ยอมรับ โดยทั่วไปนั้นเกิดจากแนวคิดที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคมไทยในยุคแห่งความทันสมัย ประกอบกับ การได้รับอิทธิพลจากสื่อสังคมออนไลน์ทั้งความเร็วของข้อมูล การติดต่อสื่อสารเข้าถึงแหล่งผู้ จัดสร้างกลายเป็นสิ่งที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย

ปัจจุบัน ยังไม่พบหลักฐานที่สามารถอธิบายได้ถึงที่มาของรูปประติมากรรมพระเศรษฐี นวโกฏิในประเทศไทย จึงไม่สามารถทราบถึงรูปแบบหรือจุดประสงค์ที่ชัดเจนของจุดเริ่มต้นของ การสร้าง ในทัศนคติเชิงบวก อาจสันนิษฐานได้จากความเชื่อตามตำนานที่เล่าต่อกันมาเพื่อเป็นสิ่ง แทนความหวังในการบรรเทาความทุกข์ยากแล้วนั้น ประติมากรรมนี้อาจเป็นสิ่งที่กำหนดรูปแบบ ความเชื่อเฉพาะกลุ่มบุคคลหรือพื้นที่ต่าง ๆ ตามวิถีหรือประเพณีดั้งเดิม จากการนำสัญลักษณ์ และความหมายของสิ่งต่าง ๆ ที่ผู้คนให้ความศรัทธา มาประกอบรวมกันเพื่อสร้างกำลังใจให้ เกิดขึ้น - ในทางตรงกันข้าม อาจเป็นจุดเริ่มต้นของการแอบแฝงประโยชน์ในเชิงพาณิชย์จาก ศรัทธาของบุคคล โดยรวบรวมข้อมูลและเชื่อมโยงสิ่งที่มีความเป็นไปได้มาประกอบกัน ผู้ที่เป็น เรื่องราวในจัดสร้างวัดอุโมงค์ โดยปราศจากการตรวจสอบถึงที่มาหรือความเป็นจริง

บทที่ 4

ปรากฏการณ์ใหม่ของความเชื่อและพุทธพาณิชย์กระบวนกร (แนวใหม่)

ปรากฏการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ที่มีผลให้เกิดกระบวนกรทางความเชื่อและพุทธพาณิชย์ที่ชัดเจนขึ้นทั้งในแง่บวกและแง่ลบ เช่น กระแสการจัดกิจกรรมสวดมนต์ข้ามปีในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ จากข้อมูลสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องโดยมีวัดเข้าร่วมมากกว่า 10,000 วัด และคณะสงฆ์ทั่วประเทศ ทำให้มูลค่าสินค้าในการทำกิจกรรมสวดมนต์มีความเคลื่อนไหวเป็นอย่างมาก เช่น ชุดขาวในการปฏิบัติธรรมวิปัสสนา เครื่องมือในการบวชชีพราหมณ์ เครื่องใช้ในวัด สิ่งทอรูปแบบใหม่ ๆ ที่แตกต่างจากลักษณะเดิม หนังสือสวดมนต์ที่มีการจัดพิมพ์ในรูปแบบที่อ่านเข้าใจง่ายและเข้าถึงง่ายมากขึ้น มีสีสันทัน มีภาพประกอบที่เหมาะสมสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ ทั้งในแหล่งชุมชนที่รูปแบบร้านค้าที่ได้รับการตกแต่งอย่างสวยงามภายในห้างสรรพสินค้าและซูเปอร์มาร์เก็ตขายปลีกและขายส่งชื่อดัง ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็กและร้านค้าสะดวกซื้อภายในกรุงเทพมหานครอย่างแพร่หลาย

ภาพที่ 27 สสส.ปลุกกระแส'สวดมนต์ข้ามปี' กลุ่มเกลาจิตใจคุณธรรม-จริยธรรม หนีห่างเม็ดเงิน
ฉลองปีใหม่ ร่วมกับ 'รัฐสภา-ชมรมช่างภาพ'จัดประกวดถ่ายภาพชิง 13 รางวัลใหญ่
ที่มา: คมชัดลึกออนไลน์, สสส.ปลุกกระแส'สวดมนต์ข้ามปี', เข้าถึงเมื่อ 17 พฤษภาคม 2557,
เข้าถึงได้จาก <http://www.komchadluek.net/detail/20131217/175029.html>.

ในปัจจุบัน เรื่องราวการทำการตลาดของวัดอุโมงค์หรือ “พระเครื่อง” โดยการสร้างเรื่องราวให้มีคุณค่า¹ เพื่อให้ผู้เช่าวัดอุโมงค์รู้สึกถึงคุณค่ามากเกินราคา เพราะกว่าจะเป็นพระเครื่องนั้นต้องการกระบวนการขั้นตอนที่มากมาย แต่เมื่อได้พระเครื่องมา 1 องค์แล้วต้องมีวิธีการทำการตลาดด้วย จึงมีการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินธุรกิจจัดสร้างวัดอุโมงค์สำหรับเป็นงบประมาณในการทำกิจกรรมทางการตลาดมากกว่า 50% ในการซื้อสื่อหนังสือพิมพ์หัวสีในช่วงการเปิดรับจองระหว่างการจัดสร้างวัดอุโมงค์ ทั้งแบบเต็มหน้า ครึ่งหน้า และ 1/4 ของหน้า เน้นการประชาสัมพันธ์ผ่านป้ายโฆษณาบิลบอร์ด แผ่นพับผ่านสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อความเหมาะสมกับกลุ่มผู้อ่านและให้ความนิยมในการเก็บสะสม เพื่อเป็นการสร้างเรื่องราวแหล่งที่มา รวมทั้งวัตถุประสงค์ในการจัดสร้างที่ชัดเจน ซึ่งทำให้การจัดสร้างวัดอุโมงค์ประสบความสำเร็จทั้งในด้านพิธีการขั้นตอน การปลูกเสก การใส่มวลสาร ราชานามผู้จัดสร้าง ตามความเชื่อของคน เน้นฤกษ์ยาม วัน และเวลาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความเชื่อตามหลักโหราศาสตร์ทั้งสิ้น ซึ่งเป็นเบื้องหลังของที่มาที่ทำให้วัดอุโมงค์ประสบความสำเร็จในการจัดสร้างทั้งสิ้น

กระแสการสร้างพระกริ่งรุ่นต่าง ๆ กระแสการจัดสร้างวัดอุโมงค์เป็นจำนวนมาก เช่น พระนิรันตราย กระแสการสร้างพระเนื่องในโอกาสแห่งการฉลองพุทธชยันตี 2600 ปี แห่งการตรัสรู้ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระเศรษฐีนวโกฏิ จตุคามรามเทพ พระสมเด็จแสนล้านฯ เทพราหูทรงครุฑ ครูหมอชีวกโกมารภัจจ์ ทำวัตรูปักโขนาคราช พระประจำราศีเกิดและวัดอุโมงค์แบบอื่น ๆ อีกมาก โดยสืบเนื่องจากเหตุผลของกระแสเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เช่น การเสริมดวงเรื่องความเจ็บป่วยต้องการสุขภาพร่างกายแข็งแรง ความแคล้วคลาดปลอดภัย ความร่ำรวย ความสำเร็จ โชคลาภวาสนา การอวยพร คำขอต่าง ๆ ที่สมปรารถนา ทั้งนี้ ตามคติความเชื่อว่า พระเศรษฐีนวโกฏิเป็นที่สุดแห่งพุทธคุณ² ด้านมหาเศรษฐี ร่ำรวยมั่งมีทรัพย์ ถ้าผู้ใดได้กราบบูชาพระเศรษฐีนวโกฏิแล้ว จะเป็นผู้มีอำนาจบารมี ยังผลให้เป็นผู้ที่เจริญในโภคทรัพย์ เงินทอง การงานต่าง ๆ สิ่งที่ยังปรารถนาจะสำเร็จอย่างที่ตั้งใจ การงานจะก้าวหน้ามั่นคง และมั่งมีตลอดกาล

¹ VOICE TV21, การตลาด “พระเครื่อง”, เข้าถึงเมื่อ 6 มีนาคม 2557, เข้าถึงได้จาก <http://shows.voicetv.co.th/voice-market/99238.html>

² สุธีธรราช สุวรรณธาดา, “พระมหาเศรษฐีนวโกฏิ “หลวงปู่บุญหนา” 5 คณาจารย์ นามมงคลรวมอธิษฐานจิต – เนื้อลิขิตประกาศิตฟ้า,” เดนิวส์ (26 พฤษภาคม 2555).

ภาพที่ 29 พระเศรษฐีนาวิโกฏฐา วัดถุมงคลวัดเสมียนนารี
ที่มา: ข่าวสดออนไลน์, พระเศรษฐีนาวิโกฏฐา วัดถุมงคลวัดเสมียนนารี, เข้าถึงเมื่อ 25 มิถุนายน
2555, เข้าถึงได้จาก http://www.khaosod.co.th/view_newsonline.php?newsid=TVRNME1EVTFNRE0wTUE9PQ==&catid=

พระเศรษฐีนาวิโกฏฐา วัดถุมงคลวัดเสมียนนารี เนื่องในโอกาสแห่งการฉลองพุทธชยันตี 2600 ปี แห่งการตรัสรู้ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า วัดเสมียนนารี เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ได้จัดสร้างพระเศรษฐีนาวิโกฏฐาประธานพร (พระเก้าหน้า เพื่อความเจริญก้าวหน้า) ขนาดหน้าตัก 59 นิ้ว ประดิษฐานไว้ที่วัดเสมียนนารี เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้สักการบูชา

เทคนิควิธีการจัดสร้าง

จากการศึกษาพบว่า ข้อสังเกตที่แตกต่างระหว่างเจตนาในการสร้างวัดถุมงคลในยุคแรก ๆ และยุคปัจจุบัน คือ เจตนาอันบริสุทธิ์จากพื้นฐานของการสืบทอดศาสนาเป็นสำคัญ (ประการแรก) ซึ่งสะท้อนออกมาเป็นลักษณะทางพุทธศิลป์ ของแต่ละยุคสมัยได้-ในทางกลับกัน ยุคปัจจุบัน "มูลค่าทางการค้า" ถูกนำมาเป็นประเด็นหลักในการดำเนินธุรกิจตามกระแสพุทธพาณิชย์

จากหลักฐาน วารสารพระเครื่องที่เน้นกระแสนิยมและการตีราคาตามชื่อรุ่นและเนื้อมวลสารเพื่อการค้าแต่เพียงประการเดียว กลายเป็นวัตถุที่สามารถแลกเปลี่ยนเป็นเงินได้โดยอาศัย "ความศรัทธา" เชื่อมโยง "พุทธคุณ" เป็นจุดขาย และลักษณะความพิเศษของ "มวลสาร" หรือวัสดุที่ใช้สร้าง รวมทั้งการตั้งชื่อรุ่นให้มีความน่าสนใจ การกล่าวอ้างถึงความเข้มขลังของพิธีกรรมการสร้างเพื่อต่อยอดความศรัทธาจิตใจในการเช่าบูชา

จากการศึกษาวิเคราะห์ห้ลักษณะการจัดสร้างสิ่งบูชาในปัจจุบัน สามารถสรุปขั้นตอนการดำเนินงานจัดสร้างฯเป็นรูปแบบแผนผังการจัดสร้างได้ดังนี้

ภาพที่ 30 แผนผังสรุปขั้นตอนการดำเนินงานจัดสร้างสิ่งบูชาและวัตถุมงคลต่าง ๆ

1. พิธีการบวงสรวงและบูชาฤกษ์ อยู่ในลักษณะการพิจารณาศาสตร์แขนงหนึ่งในวิชาพยากรณ์การโคจรของดวงดาวนพเคราะห์ต่าง ๆ หรือวิชาดาราศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวพันกับวิชาโหราศาสตร์³ (Astrology) ที่สอดคล้องกับการทำนายอนาคตหรือโชคชะตาของมนุษย์ สร้างความเชื่อ ความรุ่งเรือง แแรงดึงดูด อำนาจหรือพลังงานที่มีต่อพฤติกรรมของมนุษย์ มาแต่โบราณ ซึ่งเป็นที่มาของการทำปฏิทินในเวลาต่อมา การพยากรณ์การบวงสรวงรวมทั้งการกำหนดฤกษ์ยามที่เหมาะสมเป็นส่วนสำคัญต่อการรับรู้ความรู้สึกทางใจ จากกรณีตัวอย่างในการจัดพิธีบวงสรวงเทวดาบูชาฤกษ์ให้กับประติมากรรมนาฬิกาในพิธีพุทธาภิเษกพระและวัตถุมงคลวัดเสมียนนารีเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2555 ตามวิธีการที่ปฏิบัติกันโดยทั่วไปเพื่อให้ความเป็นสิริมงคลแก่ผู้บูชา โดยปรากฏการณ์ต่าง ๆ หากเวลาและตำแหน่งของดวงดาวโคจรหรือเคลื่อนที่ไปตรงกับราศีที่มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น ๆ อาจมีส่วนสำคัญต่อชะตาชีวิตตามหลักความเชื่อโบราณที่จะกำหนดเรื่องร้ายหรือดีได้ แม้ว่าจะเป็นวิชาที่ค่อนข้างลึกลับ และยังไม่ได้มีการรับรองให้เป็นศาสตร์อย่างหนึ่งตามหลักทางวิทยาศาสตร์

2. อัญเชิญพระสงฆ์สมณศักดิ์⁴ เจริญพระพุทธมนต์ในบทต่าง ๆ ลำดับชั้นของพระสงฆ์หมายถึงบรรดาศักดิ์ที่พระมหากษัตริย์พระราชทานให้แก่พระผู้มีความประพฤติดีในการสืบทอดพุทธศาสนาให้เป็นไปโดยเรียบร้อย มีศีลนำเลื่อมใสเป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธา ในเชิงจิตวิทยา พระสงฆ์รูปที่ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ ย่อมเป็นเครื่องกำหนดผู้ที่ได้รับการยกย่องแล้วโดยพระราชอำนาจแห่งกษัตริย์ ในกรณีพระเศรษฐีนาโงกุโดยสถาบันพยากรณ์ศาสตร์ เช่นพระราชอาณาเขตจากวัดสำคัญในรัชกาลปัจจุบันคือสมัยรัตนโกสินทร์ ในการปลุกเสกชนวนมวลสารสวดมหาพุทธมนต์บทธรรมจักรกัปปวัตตสูตร ได้แก่ ท่านเจ้าคุณธรรมคุณาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดสามพระยา/ท่านเจ้าคุณพระธรรมรัตนดิลก ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสุทัศน์/ท่านเจ้าคุณพระเทพคุณาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดเทวราชกุญชร/ท่านเจ้าคุณพระราชมงคลสุธี ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชบพิธ/ท่านเจ้าคุณพระราชเวที ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพลวิมลมังคลาราม/ท่านเจ้าคุณพระราชปัญญาโสภณ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสระเกศ/ท่านเจ้าคุณพระโสภณ สุตาลังการ เจ้าอาวาสวัดบวรวิญญู/ท่านเจ้าคุณพระสุวิมลธรรมาภรณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ/ท่านเจ้าคุณพระสารพานโกศล ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไตรมิตร/พระครูอรุณธรรมานุวัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอรุณราชวราราม/พระคุณเจ้าจากวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์/ครุบาเทือง ผู้จุดเทียนชัย และนั่งปรกจิต หรือการนั่งเจริญจิตภาวนาในพิธีพุทธาภิเษกวัตถุมงคลต่าง/สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโน) เป็นประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช เป็นประธานเททองหล่อประติมากรรม

³ Wikipedia, **Astrology**, accessed November 6, 2015, available from <https://en.wikipedia.org/wiki/Astrology>

⁴ วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, **สมณศักดิ์**, เข้าถึงเมื่อ 6 ธันวาคม 2558, เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/สมณศักดิ์>

3. จัดกิจกรรมทำบุญบริจาคซื้อแผ่นทองและแผ่นเงินร่วมสร้างพระ อานิสงค์ของการทำบุญด้วยทองคำ⁵ มักมีความเชื่อว่าทองคำเป็นธาตุที่มีความเป็นเลิศที่สุด ทำให้ถึงพร้อมด้วยรูปสมบัติอันงดงามตั้งแต่เกิดจนสิ้นอายุขัย เนื่องจากคุณสมบัติของทองคำเป็นสิ่งที่ไม่หมองคล้ำ ไม่ผุกร่อนแม้จะผ่านกาลเวลาไปนาน และมีมูลค่าเท่าที่จะสามารถครอบครองได้ ทำให้เข้าถึงฐานะความเป็นเศรษฐีพร้อมด้วยโภคทรัพย์สมบัติและเป็นเนื่อนาบุญอันเป็นเลิศ เพราะได้บริจาคไว้ในพระพุทธศาสนา ได้ส่วยทิพยสมบัติอันเป็นเลิศเนื่องจากได้ละความโลภแล้ว

4. จัดกิจกรรมเปิดโอกาสให้ผู้สนใจร่วมบริจาคทองคำบริสุทธิ์และชนวนมวลสาร⁶ หมายรวมถึงวัตถุที่ประชาชนให้การเคารพบูชาจากสถานที่สำคัญทั่วประเทศ เช่นวัดคู่บ้านคู่เมืองหรือศาลหลักเมืองประจำจังหวัด รวมทั้งสิ่งที่ได้รับประทานจากสมเด็จพระสังฆราชฯ หรือสิ่งทีพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้ในการสักการบูชาพระพุทธรูปตามความเลื่อมใสศรัทธาของพระมหากษัตริย์ที่มีต่อพระพุทธศาสนา⁷ อาทิ ดินจากสังเวชนียสถาน ซึ่งเป็นสถานที่สำหรับกระทำกรรมสังเวชและกระทำการระลึกถึงพระพุทธรองค์ซึ่งเป็นที่สักการะของพุทธบริษัท ดอกไม้หน้าบูชารูปหรือดอกไม้เวียนเทียน ผงธูปจากที่บูชาบุษนียสถาน เปลวทองปิดพระพุทธรูป ปูนหุ้มองค์พระ น้ำมันตีในพิธีฉลองพระมหามณฑป และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นมงคลจากทั่วทุกสารทิศ

5. พิธีเททองหล่อพระ เป็นส่วนหนึ่งในขั้นตอนที่สำคัญของระบบการจัดการจัดตั้งคณะทำงาน กำหนดวัตถุประสงค์การสร้าง ทำพิธีขอจัดสร้าง การออกแบบพระเครื่อง จัดเตรียมแม่พิมพ์ เลือกประเภทแม่พิมพ์ ประสานเนื้อวัสดุหล่อลงแม่พิมพ์พระ ก่อนนำเข้าสู่วิธีพุทธาภิเษก และจัดจำหน่ายโดยการเปิดให้บูชา ทั้งนี้ ยังมีการกำหนดเจ้าภาพการก่อสร้างแต่ละองค์อย่างเป็นระบบ จากตัวอย่างที่แสดงถึงลักษณะวิธีการที่นำมาตั้งต้นเป็นแนวทางในการดำเนินงานแบบเดียวกัน เช่น พระพุทธนพราชูปถัมภ์ ที่พระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ศาสตราจารย์ ไพฑูรย์ เมืองสมบูรณ์ นางชองก่องหัตถศิลป์ กรมศิลปากร ปั้นหุ่น ก่อนโปรดเกล้าให้เททองหล่อพระพุทธรูป และพระสมเด็จจิตรลดา ในการถวายการแกะพิมพ์ หรือพระกริ่งดั่งที่ได้กล่าวไปในบทก่อนหน้าที่ได้รับการสร้างขึ้นโดยฝีมือช่างสิบหมู่หรือช่างหลวง ในช่วง พ.ศ. 2382 – 2434 เป็นต้นแบบโครงการสร้างโดยผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันที่ได้รับการยอมรับในแบบเดียวกัน คือ กรมศิลปากร ทั้งนี้ ผู้ปั้นพิมพ์พระมหาเศรษฐีนวโกฏิ คือ นายช่างพิทักษ์ เฉลิมเล่า ตำแหน่งนายช่างสิบหมู่ ระดับชำนาญการ กรมศิลปากร เช่นกัน

⁵ ศ.ธรรมทัสสี [นามแฝง], อานิสงค์ทำบุญด้วยทองคำ, เข้าถึงเมื่อ 7 ธันวาคม 2558, เข้าถึงได้จาก <https://sites.google.com/site/sphrathewtheph/Home-8-5-5>

⁶ วัดไตรมิตรวิทยารามวรวิหาร, มวลสารศักดิ์สิทธิ์, เข้าถึงเมื่อ 7 ธันวาคม 2558, เข้าถึงได้จาก <http://www.wattraimitr.com/index.php?topic=62.0>

⁷ มูลนิธิ คิง เพาเวอร์, ความเป็นมาของมวลสารมงคล, เข้าถึงเมื่อ 7 ธันวาคม 2558, เข้าถึงได้จาก <http://kingpowerfoundation.com/about.htm>

6. อัญเชิญพระสงฆ์สมณศักดิ์นั่งอธิษฐานปรกจิต นอกเหนือจากควมมีศีลของพระสงฆ์ตามที่ได้กล่าวข้างต้น ยังหมายรวมถึงพุทธคุณที่จะเกิดขึ้นกับองค์พระหรือวัตถุมงคลอีกด้วย ความศักดิ์สิทธิ์ของพุทธคุณเชื่อว่าเกิดจากพระสงฆ์ผู้สร้างและประกอบพิธีพุทธาภิเษก คือเป็นผู้ที่มีวัตรปฏิบัติดีทรงคุณอันประเสริฐ โดยมีขั้นตอน คือ การโยงสายสิญจน์จากพระพุทธรูปองค์ประธานเวียนขวาไปที่กองพระเครื่องและต่อไปยังพระสงฆ์ที่นั่งสมาธิหรือบริกรรมคาถาต่อหน้าพระเครื่องนั้น ๆ เรียกว่า “นั่งปรก” เพื่อถ่ายทอดอำนาจจิตจากพระสงฆ์ไปสู่พระเครื่อง หากปลุกเสกหมุ่เนียมพระเกจิจำนวน 108 รูป โดยผู้ทรงคุณที่สุดจำนวนแปดรูป จะนั่งประจำทิศทั้งแปด⁸ อ้างถึงพุทธคุณ 3 ประเภท⁹ ดังนี้

6.1 เมตตามหานิยม ให้คุณด้านโชคลาภ ความร่ำรวยรุ่งเรือง ความสำเร็จในหน้าที่การงาน และความราบรื่นในชีวิต

6.2 คงกระพันชาตรีให้คุณด้านพลังอำนาจ ไม่มีเลือด หน้เหนียว ถูกปืนยิงไม่เป็นอันตราย ของมีคมฟันแทงไม่เข้า

6.3 แคล้วคลาด รอดพ้นจากอันตรายต่าง ๆ หรือมีเหตุไม่ให้อันตรายนั้น ในขณะที่กำลังจะเข้าไปมีส่วนร่วมในสถานการณ์หรือสถานที่แห่งนั้น

7. จัดจำหน่ายพระเครื่องเพื่อการบูชาเป็นที่ระลึก พระพิมพ์ พระเครื่องรางของขลัง เป็นสิ่งสะท้อนความเชื่อ แนวคิดและลักษณะของวัตถุมงคลนั้น ๆ หากมีชื่อเรียกที่ระบุถึงความหมายทางพุทธคุณ ยิ่งทำให้ความสนใจและปริมาณความต้องการเช่าบูชาเพิ่มขึ้นตามลำดับ โดยมีปัจจัยในการเรียกชื่อวัตถุมงคล ที่ยอมรับกัน¹⁰ ได้แก่ การเรียกตามสถานที่ ๆ พบเป็นครั้งแรก เช่น พระขุนแผนกรุวัดพระรูป-การเรียกตามลักษณะเด่น เช่น พระร่วงรางปืน-การเรียกตามรูปทรง เช่น พระกำแพงกสิบบัว -การเรียกตามวัสดุที่ใช้ในการสร้าง เช่น พระผงสุพรรณ คือพระที่ผสมผงเกสรดอกไม้เน่านานาพันธ์-การเรียกตามจำนวนพระ (โดยมากมักเป็นพระแผงถูกตัดแบ่งเป็นองค์ ๆ เพื่อความสะดวกในการซื้อขาย) อาทิ พระกำแพงห้าร้อย-การเรียกตามความเชื่อของพุทธคุณ หรืออานุภาพพิเศษ เช่น พระอยู่คง¹¹ หมายถึง พุทธคุณยิงฟันแทงไม่เข้าคงกระพัน /พระนางพญาแสนหัจจันท์ หมายถึง พุทธคุณเมตตามหานิยม เนื่องจากตอนเปิดกรุมีกลิ่นหอม

⁸ เทพย์ สาริกบุตร, พุทธาภิเษกพิธี พิธีกรรมปลุกเสกพระเครื่องรางของขลัง (พระนคร: ศิลปาบรรณาการ, 2509), 183-207.

⁹ หลวงวิจิตรวาทการ, พุทธานุภาพ (พระนคร: สำนักงาน ส.ธรรมภักดี, 2504), 94-101, อ้างถึงใน สนธิ สมัครการ, ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทยวิเคราะห์เชิงสังคม-มานุษยวิทยา (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2539), 59.

¹⁰ บุศรา สว่างศรี, “พุทธพาณิชย์ : พระเครื่อง” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2549), 64-70.

¹¹ ยอร์ช เซเดส์, ตำนานพระพิมพ์ (กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา, 2526), 48.

กระแจะจันทร์อบอวล เป็นต้น-การเรียกตามชื่อผู้สร้างหรือรูปของพระหรือพระเก็จนั้น ๆ มักมีชื่อรุ่นต่าง ๆ ต่อท้ายเพื่อให้ทราบถึงการสร้างในคราวใด หรือมีอาณาภาพใด เกิดเป็นกระแสความนิยมที่ได้ผลประการหนึ่ง ตัวอย่างคือ พระสมเด็จฯ วัดระฆัง หมายถึง สมเด็จพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) เหรียญหลวงพ่อกุณ รุ่นเศรษฐีมหามงคล หรือวัดอุ้มงคจตุคามรามเทพ รุ่นโคตรมหาเศรษฐี รุ่นโคตรรวย รุ่นรวยล้านฟ้า รุ่นราชาทรัพย์ รุ่นขอให้ได้ตั้งใจหวัง เป็นต้น

8. จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้บูชา ตามเทศกาลสำคัญ ๆ ทางศาสนา รวมทั้งวาระโอกาสอันเป็นมงคลต่าง ๆ ในสมัยปัจจุบันเพื่อสนับสนุนภาวะความปลอดภัยและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โฆษณากิจ เงินทอง ความรุ่งเรือง เมตตามหานิยม โดยมีผลต่อความเชื่อส่วนตัวเป็นหลักในการบูชาพระหรือวัตถุมงคล ต่อฐานะความมั่นคงของผู้มีไว้ในครอบครองสัมพันธ์กับความสุข ความรุ่งเรือง ความมั่งคั่ง นอกเหนือจากความชื่นชมในศิลปะและความศรัทธาในพุทธคุณ โดยมีราคาจากความนิยมที่แตกต่างกันจากปัจจัยต่าง ๆ อาทิ รายละเอียดศิลปะ อายุสมัยการสร้าง ขนาดของวัตถุมงคล พระสงฆ์ผู้สร้าง พิธีกรรมที่ถูกต้องตามตำราโบราณ และกระทำในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สำคัญ วัสดุวัสดุสารมีความศักดิ์สิทธิ์¹²

พระเศรษฐีนวโกฏิ วัดบ้านเด่น อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ ประดิษฐานอยู่ภายในศาลาสวยงามที่มีหลังคาคลุมในบริเวณที่ไม่ห่างไกลจากอุโบสถที่ตั้งองค์พระประธาน (ดังภาพ)

ภาพที่ 31 พระเศรษฐีนวโกฏิ วัดบ้านเด่น อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่
(ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย, 20 พฤศจิกายน 2556)

¹² เทพย์ สาริกบุตร, พุทธาภิเษกพิธี พิธีกรรมปลุกเสกพระเครื่องรางของขลัง, 64-77.

พระเศรษฐีนาวกุญ วัดคลองวาฬ พระอารามหลวง ประจวบคีรีขันธ์ ประดิษฐานอยู่
ภายในพื้นที่เดียวกันกับกลุ่มองค์พระอื่น ๆ ที่แวดล้อมพระประธาน

ภาพที่ 32 พระเศรษฐีนาวกุญ วัดคลองวาฬ พระอารามหลวง ประจวบคีรีขันธ์
ที่มา: วัดคลองวาฬ พระอารามหลวง, บรรยายภาคภายในวัด, เข้าถึงเมื่อ 7 ธันวาคม 2558,
เข้าถึงได้จาก <http://www.waiklongwan.com/บรรยายภาคภายในวัด>

การประชาสัมพันธ์

จากผลการศึกษา พบว่า ความสำคัญในการจัดสร้างนั้นเป็นเพียงขั้นตอนเริ่มต้นของ
การวางรากฐานสำคัญในการต่อยอดทางกิจกรรมอื่น ๆ ต่อไป อาทิ การจัดกิจกรรมทำบุญไหว้
พระ 9 วัดเพื่อสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่จัดสร้างเพื่อการบูชาเป็นประจำทุกปี ทำให้เกิดการหมุนเวียน
ของการลงทุน โดยอาศัยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมาเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ เช่น
การจัดทำเว็บไซต์ของวัดซึ่งประกอบไปด้วยการนำเสนอข้อความพาดหัวที่ชัดเจนดึงดูดสายตา
ภาพกิจกรรม ภาพเคลื่อนไหวสวยงาม แสงสีเสียงวิดีโอประมวลผลงานต่าง ๆ ที่ผ่านมาที่ทางวัด
ได้จัดขึ้นเป็นประจำ ข้อมูลกำหนดการงานบุญ วิธีบำเพ็ญกุศล และหัวข้อที่ถูกจัดอันดับว่าได้รับ
ความนิยมในการเข้าชมมากที่สุด ซึ่งประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ ได้โดยง่าย
เช่น ทวี สื่อออนไลน์ คลิปวิดีโอ นอกจากนี้ ยังมีการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ควรมีไว้
บูชาเพื่อความเป็นสิริมงคลตลอดทั้งปี โดยมีหลักการสร้างความน่าสนใจภายในวัดให้เป็นแหล่ง
ท่องเที่ยวเยี่ยมชม รวมถึงการสร้างจุดขาย เช่น พิธีบวงสรวงเทพพระราหูทรงครุฑหนึ่งเดียวใน

ภาคอีสาน เพื่อความเข้มแข็งด้านโชคลาภ การเงิน ตำแหน่งงาน การค้า การลงทุน แก้ปั้ง วัดในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา พิธีบำเพ็ญกุศลอุทิศดวงวิญญาณทารกที่เสียชีวิตจากการคลอดก่อนกำหนด (แท้ง) วัดในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งกลายเป็นข้อมูลบอกต่อที่ขึ้นชื่อสำหรับวัด กระทั่งเป็นกิจกรรมสำคัญทางความเชื่อที่หล่อหลอมให้เกิดแรงศรัทธาในที่สุด

ภาพที่ 33 ภาพกิจกรรมข่าวสารวัดศาลาลอย จ.นครราชสีมา
ที่มา: วัดศาลาลอย, ภาพจับหน้าจอ, เข้าถึงเมื่อ 7 ธันวาคม 2558, เข้าถึงได้จาก <http://www.watsalaloi.org>

ภาพที่ 34 ภาพข่าววิพากษ์วัดตั้งสุพรรณฯ ทำบุญทวารกฐกทำแท้ง
ที่มา: มติชนออนไลน์, ภาพข่าววิพากษ์วัดตั้งสุพรรณฯ, เข้าถึงเมื่อ 7 ธันวาคม 2558, เข้าถึงได้
จาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid

ภาพข่าววิพากษ์วัดตั้งสุพรรณฯ ทำบุญทวารกฐกทำแท้ง โดยพระครูไพศาลธรรมวงศ์ (สมศักดิ์ กตวฑฒโน) เจ้าอาวาสวัดแค เปิดเผยว่า วัดอุปประสงค์ของการจัดงานเพื่อให้ผู้ที่เคยทำผิดพลาดทั้งตั้งใจและไม่ตั้งใจ ได้เข้ามาบรรเทาจิตใจ เพื่อให้สบายใจ เพราะสิ่งเล็กๆ เหล่านี้จะ เป็นจุดเป็นแผลในใจ แต่ไม่สามารถแก้กรรมได้

ภาพที่ 35 สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์วัดและสิ่งที่ดีสร้างขึ้น
 ที่มา: พินธงดอทคอม, พินธงดวงชะตาของคุณที่เกิดลัคนาราศีธนู, เข้าถึงเมื่อ 7 ธันวาคม 2558, เข้าถึงได้จาก <http://www.thefuntong.com/>

สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์เสริมดวงชะตา ปี ๕๘(ปีมะโรง)
 ในปีนี้ควรหาโอกาสไปกราบสักการะ

1. กราบสักการะ**"บรมครูหมอชิวโกมารักษ์"** ณ **วัดลอยเคราะห์** จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นมงคลต่อดวงชะตา จะได้หมดเคราะห์หนักทุกข์โศกโศกภัย ที่สำคัญควรไปร่วมเขียนแผ่นทองอธิษฐานเพื่อร่วมสร้าง **"พระพุทธเฉลิมเคราะห์"** หรือ **"พระพุทธพจน์สภคิรินครพิงค์"** และ **"บรมครูหมอชิวโกมารักษ์"องค์ที่ ๓** ที่จะหล่อเป็นองค์พระพุทธรูปปั้นเศวตสีดั่งกับให้ลอยเคราะห์ลอยภัยจะประกอบพิธีเททองในวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๘ คุณสามารถเขียนแผ่นทองได้ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปครับ หรือจะไปกราบสักการะ **"บรมครูหมอชิวโกมารักษ์"** ณ **วัดศาลาลอย** จังหวัดนครราชสีมา และร่วมบุญบูชาเหรียญ**บรมครูหมอชิวโกมารักษ์** เพื่อร่วมบุญร่วมชื่อที่ถวายเป็นมงคลต่อดวงชะตา
2. หาโอกาสไปไหว้องค์ฤาษีมหาฤาษีอันศักดิ์สิทธิ์ และร่วมสร้าง **องค์พระกตมุนีฤาษี** จะได้เป็นมงคลแก่ดวงชะตา ณ **วัดป่าธรรมโสภณ** จังหวัดลพบุรี
3. สักการะ **"พระพุทธรูปมหาเศรษฐีนาโคก"** มหาเศรษฐีผู้ประทานโชคลาภ ความร่ำรวย ณ วัดบ้านเด่น อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่, วัดศาลาลอย จ.นครราชสีมา, วัดแค จ.สุพรรณบุรี, วัดคลองวาฬ จ.ประจวบคีรีขันธ์, วัดป่าธรรมโสภณ จ.ลพบุรี

ภาพที่ 36 คำแนะนำในการสักการะสิ่งศักดิ์เพื่อเสริมดวงชะตา
 ที่มา: พินธงดอทคอม, พินธงดวงชะตาของคุณที่เกิดลัคนาราศีธนู, เข้าถึงเมื่อ 7 ธันวาคม 2558, เข้าถึงได้จาก <http://www.thefuntong.com/>

<p>โครงการไหว้พระ ๔ ภาค</p> <p>ถวายเทียนพรรษา ๑๐ ต้น ๑๐ พระอารามแด่พระพุทธรูปมหาเศรษฐีนาบุญ</p> <p>ตามรอยนาคราช มหามงคลบุญใหญ่ตลอดพรรษากาล</p> <p>อ.ลักษณะ เรขานิเทศ นำอธิษฐาน สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์</p> <p>วันที่ 1 ณ วัดป่าธรรมโสภณ จ.สพบุรี</p> <p>เดินทางวันเสาร์ที่ 27 กรกฎาคม 2556</p>	<p>โอบนุสรณ์ที่ 1</p>
<p>โครงการไหว้พระ ๔ ภาค</p> <p>ถวายเทียนพรรษา ๑๐ ต้น ๑๐ พระอารามแด่พระพุทธรูปมหาเศรษฐีนาบุญ</p> <p>ตามรอยนาคราช มหามงคลบุญใหญ่ตลอดพรรษากาล</p> <p>อ.ลักษณะ เรขานิเทศ นำอธิษฐาน สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์</p> <p>วันที่ 2 ณ วัดป่าเม่น จ.เชียงใหม่</p> <p>วันที่ 3 ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จ.สุโขทัย</p> <p>เดินทางวันที่ 10 - 12 สิงหาคม 2556</p>	<p>โอบนุสรณ์ที่ 2</p>
<p>โครงการไหว้พระ ๔ ภาค</p> <p>ถวายเทียนพรรษา ๑๐ ต้น ๑๐ พระอารามแด่พระพุทธรูปมหาเศรษฐีนาบุญ</p> <p>ตามรอยนาคราช มหามงคลบุญใหญ่ตลอดพรรษากาล</p> <p>อ.ลักษณะ เรขานิเทศ นำอธิษฐาน สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์</p> <p>วันที่ 4 ณ วัดค จ.สุพรรณบุรี</p> <p>เดินทางวันอาทิตย์ที่ 25 สิงหาคม 2556</p>	<p>โอบนุสรณ์ที่ 3</p>

ภาพที่ 37 ตัวอย่างโปรแกรมทัวร์

ที่มา: โพรพินธ ลักษณะ เรขานิเทศ [นามแฝง], โปรแกรมทัวร์ไหว้พระ 4 ภาค, เข้าถึงเมื่อ 17 กรกฎาคม 2556, เข้าถึงได้จาก <https://th-th.facebook.com/lucklive/posts/574982682545071>

ตัวอย่างโปรแกรมทัวร์ เป็นการต่อยอดทางกิจกรรมที่สำคัญต่อการจัดสร้างวัดอุดมมงคล “โครงการไหว้พระ 4 ภาค ถวายเทียนพรรษา 10 ต้น 10 พระอารามแด่พระพุทธรูปมหาเศรษฐีนาบุญ¹³ ตามรอยนาคราช มหามงคลบุญใหญ่ตลอดพรรษากาล”

¹³ โพรพินธ ลักษณะ เรขานิเทศ [นามแฝง], โปรแกรมทัวร์ไหว้พระ 4 ภาค, เข้าถึงเมื่อ 17 กรกฎาคม 2556, เข้าถึงได้จาก <https://th-th.facebook.com/lucklive/posts/574982682545071>

กลยุทธ์ทางการตลาดที่ทำให้เกิดกระแสนิยม

การดำเนินธุรกิจพระเครื่องหรือการจัดสร้างวัตถุมงคล เป็นส่วนหนึ่งในการระดมทุนสร้างสาธารณกุศล อาทิ โรงเรียน โรงพยาบาล บูรณปฏิสังขรณ์วัด อารามหลวงและสิ่งปลูกสร้าง ฯลฯ รวมทั้งส่วนราชการก็ให้ความนิยมจัดสร้างพระเครื่องและพิธีพุทธาภิเษกเพื่อหารายได้ จึงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าปรากฏการณ์ทางพุทธพาณิชย์ตามที่ได้กล่าวมา มุ่งเน้นอภินิหารบนพื้นฐานความเชื่อเพื่อให้เกิดการตัดสินใจซื้อ สิ่งนี้ส่งผลกระทบทางสังคมให้เกิดการเบี่ยงเบนหลักธรรมพุทธศาสนาและทัศนคติความเชื่อของพุทธศาสนิกชน

ปัจจุบัน พระพุทธรูป พระเครื่อง หรือวัตถุมงคล ไม่ได้มีฐานะเพียงเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ หรือการระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น แต่กลายเป็น “สินค้า” ในรูปแบบธุรกิจที่ชัดเจนที่มีกระแสเงินสะพัดมากกว่าปีละสองหมื่นล้านบาท เสริมบาร์มีแก่ผู้ประกอบการ และมีความเกี่ยวเนื่องกับการฟอกเงินเนื่องจากการตรวจสอบแหล่งที่มาที่ไปทำได้ยาก จึงควรใช้วิจารณญาณอย่างมาก เนื่องจากศาสนาพุทธดำเนินคู่กันกับวิถีชีวิตและความเชื่อของคนไทยมาช้านาน จึงไม่ควรให้ผู้ใดหรือกลุ่มบุคคลใดมาหาผลประโยชน์หรือประกอบธุรกิจอันมิชอบบนความเชื่อและความศรัทธาของบุคคล

หากกล่าวถึง ปรากฏการณ์ตัวอย่างของ “วัดท่าไม้”¹⁴ ที่เกิดขึ้นในสังคมตอนนี้¹⁵ จะเห็นสื่อสตีกเกอร์ติดกระดาษที่ขยริบที่มีต้นทุนทางการตลาดที่ไม่แพงและคุ้มค่า สร้างความน่าค้นหา สร้างความสนใจอยากรู้ เพื่อดึงคนมาทำบุญที่วัดมากขึ้น สื่อป้ายบิลบอร์ดโฆษณาบนทางด่วนขนาดใหญ่ปรากฏภาพดาราคณดั่งและบุคคลมีชื่อเสียงที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างกว้างขวาง อาทิ การให้สัมภาษณ์ถึงดวงของดาราคณดั่งและกิจกรรมในการมาวัด ช่วยกวาดพื้น ล้างห้องน้ำ ทำความสะอาดพระ ฯลฯ เกิดกระแสปากต่อปากที่คำศัพท์เฉพาะทางการตลาดเรียกว่า Buzz Marketing แสดงถึงความเป็นวัดยอดนิยมของเหล่าดาราคณดั่ง รวมทั้งการได้ถ่ายรูปกับดาราคณดั่งแล้วแชร์ภาพต่อ ๆ กันและผู้สนับสนุนวัดที่มีนามสกุลดั่ง¹⁶ ที่มีส่วนช่วยในการสร้างความน่าสนใจเชื่อมโยงให้เกิดภาพแห่งผลสะท้อนความร่ำรวย การทำบุญ และการทำความดี นับเป็นกล

¹⁴ ผู้จัดการออนไลน์, คลิปปริศนา ‘วัดท่าไม้’ สตีกเกอร์หลังรถ-วัดตั้งชูปตาร์ท, เข้าถึงเมื่อ 6 มีนาคม 2558, เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/daily/viewnews.aspx?NewsID=956000028113>

¹⁵ ไทยรัฐออนไลน์, ฮือฮา! สุดช็อกทำไมจึงออก? เปิดใจ หลวงพี่อุเทน เจ้าอาวาสวัดท่าไม้ที่แรก, เข้าถึงเมื่อ 29 มกราคม 2558, เข้าถึงได้จาก <http://www.thairath.co.th/content/477906>

¹⁶ มิตชอนออนไลน์, “ณเดชน์-ญาญา” นำทีมร่วมเปิดมูลนิธิสิริสาโร วัดท่าไม้ อ.กระทุ่มแบน ช่วยผู้ยากไร้, เข้าถึงเมื่อ 11 กุมภาพันธ์ 2556, เข้าถึงได้จาก http://www.matchon.co.th/news_detail.php?newsid=1360544279

ยุทธ์หลักที่สำคัญ ในการใช้และการวางแผนทางการตลาด ส่งเสริมการสร้างเรื่องราว (Brand Story) ให้กับวัด ในฐานะยี่ห้อหรือแบรนด์สินค้า

ในทางกลับกัน สื่อบุคคลประเภทดาราดัง ดึงให้มีคนมาทำบุญที่วัดมากขึ้น จัดเป็นกลยุทธ์หลักของวัดในการใช้ช่องทางการตลาดเพื่อส่งเสริมสาธารณะประโยชน์อีกที เพราะทางวัดก็นำเงินบริจาคไปสร้างศูนย์ปฏิบัติธรรม จัดงานบวชชีพรามณ์ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ ควรใช้วิจารณญาณ ด้วยความเป็นกลางในการครองตนและดำรงชีวิต หากมองในแง่บวกนั่นคือพุทธศรัทธา หากมองในแง่ลบก็อาจจะกลายเป็นพุทธพาณิชย์ในทุกอย่าง เช่น ในปีชง จะเกิดกระแสนิยมในการเข้าวัดทำบุญเสริมดวง บูชาพระติดตัว บริจาคเงินทำบุญให้วัด เป็นต้น ในทางกลับกันความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธรศาสนาและการสืบทอดประเพณีและขนบธรรมเนียมอันดีงาม อาจกลายเป็นเครื่องมือแอบแฝงโดยอาศัยความเชื่อส่วนบุคคลเป็นสื่อกลางในการต่อยอดการค้าเงินธุรกิจอย่างใหม่

ภาพที่ 38 เปิดใจหลวงพี่อุเทน วัดท่าไม้ ระหว่างศรัทธากับความเชื่อ
ที่มา: Woody เกิดมาคุย, เปิดใจ หลวงพี่อุเทน วัดท่าไม้, เข้าถึงเมื่อ 5 พฤษภาคม 2556,
เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=0TwT1qZqAS0>

ภาพที่ 39 คลิปปริศนา 'วัดท่าไม้' สติกเกอร์หลังรถ-วัดตั้งชูปตาร
 ที่มา: ASTV ผู้จัดการรายวันออนไลน์, วัดท่าไม้, เข้าถึงเมื่อ 6 มีนาคม 2556, เข้าถึงได้จาก
<http://www.manager.co.th/daily/viewnews.aspx?NewsID=9560000028113>

ภาพที่ 40 พระอาจารย์อุเทน สิริสาโร กับข่าวลือ... "ถูกจับสึก มรณภาพ หนีไปเมืองนอก."
 ที่มา: ไตรเทพ ไกรงู [นามแฝง], ศาสนา พระเครื่อง : ข่าวทั่วไป, เข้าถึงเมื่อ 22 มิถุนายน
 2555, เข้าถึงได้จาก [http://www.komchadluek.net/detail/20120622/133401/พระ](http://www.komchadluek.net/detail/20120622/133401/พระอาจารย์อุเทนกับข่าวลือถูกจับสึก.html)
 อาจารย์อุเทนกับข่าวลือถูกจับสึก.html

ภาพที่ 41 แหล่งรวมข้อมูลข่าวสารภาพปริศนา วัดท่าไม้
ที่มา: โฮโลรเวิลด์, ภาพปริศนาวัดท่าไม้, เข้าถึงเมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2557, เข้าถึงได้จาก
<http://lotto.horoworld.com/tags>

เลขเด็ด.com **กรรวรสลากกินแบ**

เลขเด็ด ข่าวหวย ตารางหวย หวยดัง หวยเด็ด สูตรหวย

หวยดัง หวยรัฐบาล งวด 1 มี.ค. 57 [ปริศนาหวย 1]

โพสเมื่อ: วันพฤหัสบดี 27 กุมภาพันธ์ 2557, หมวดหวย หวยดัง เข้าดู 137 ครั้ง

ปริศนาวัดท่าไม้ เป็นปริศนาหวย อันหนึ่งที่มีคนหาขบติดตามกันมานานแล้ว ตอนนี้องค์วัดท่าไม้ได้ ออกมาชี้แจงแล้วว่า ปริศนาอันนี้ไม่ได้เกี่ยวกับทางวัดแต่อย่างใด แต่มีผู้หาเองขึ้นมาส่วนตัว ขอให้สมาชิกเข้าใจตามนี้ครับ เราเอาปริศนาของงวดนี้กัน

หรืออยู่

ภาพที่ 42 หวยดัง หวยรัฐบาล งวด 1 มี.ค. 57 [ปริศนาหวย 1]
ที่มา: เลขเด็ดดอทคอม, หวยดัง หวยรัฐบาล งวด 1 มี.ค. 57 [ปริศนาหวย 1], เข้าถึงเมื่อ
27 กุมภาพันธ์ 2557, เข้าถึงได้จาก <http://www.เลขเด็ด.com>

ภาพที่ 43 COVER STORY, Forbes THAILAND, January 2014
 ที่มา: กองบรรณาธิการ, “วัดพระธรรมกาย ชุมทรัพย์มหาศาล นี่หรือวิถีพุทธ?” นิตยสาร
 ฟอรับส์ ไทยแลนด์ (มกราคม 2557): 56-63.

ในบทนี้ จะเห็นได้ว่าความเชื่อมโยงระหว่างกันมีส่วนสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนและผลักดันกระบวนการต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จอย่างราบรื่น อาทิ ชื่อเสียงของวัดประจำจังหวัด ในแต่ละภูมิภาคที่สำคัญ พระเกจิอาจารย์ งานช่างศิลป์ ชื่อเสียงผู้จัดสร้าง รายการประชาสัมพันธ์ กำหนดการท่องเที่ยว ทำบุญ มีความสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องกันเป็นธุรกิจที่เติบโตและสร้างราย รูปแบบของประติมากรรมยังมีความใกล้เคียงกับการจัดสร้างพระพุทธรูป โดยไม่สามารถกำหนดความแตกต่างที่ชัดเจนระหว่างสาวกและพระพุทธรูปองค์ได้ อีกทั้งเรื่องราวจากคำบอกเล่าอาจมีอยู่จริงในพื้นที่ใกล้เคียงแต่บางแห่งไม่สามารถพิสูจน์ได้ อย่างไรก็ตาม การตลาดพุทธพาณิชย์มีวิธีการกระตุ้นเป้าหมายผ่านสิ่งเร้าภายในให้เกิดการเรียนรู้ อารมณ์ ความรู้สึก ความต้องการเป็นเจ้าของจับจองสินค้า โดยสร้างความน่าเชื่อถือขึ้นเริ่มต้นจากสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น วัดประจำรัชกาลในราชวงศ์จักรี และสร้างความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกับความเชื่อและความศรัทธาในรัชกาลปัจจุบัน เพื่อปูพื้นฐานต้นแบบให้กับการจัดสร้างประติมากรรมและวัตถุมงคลในขั้นตอนต่อไป

สิ่งสะท้อนแนวความคิดเรื่องกฎแห่งกรรม

ปรากฏการณ์ใหม่ของความเชื่อและพุทธพาณิชย์ เกิดขึ้นในยุคที่มีสื่อออนไลน์เป็นสื่อกลางในการเข้าถึงข้อมูล ซึ่งรวดเร็วและตอบรับกับข้อมูลจากผู้รับสารโดยตรงได้แบบวินาทีต่อวินาที กระแสการถูกวิพากษ์วิจารณ์จากสังคม ในกรณีที่มีสินค้าออกมาอย่างต่อเนื่องในรูปแบบที่แสวงหาผลกำไรในเชิงพาณิชย์ ย่อมกลายเป็นข้อถกเถียงถึงความเหมาะสมในสังคมที่มีความเข้มแข็งและรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งนำไปสู่การต่อต้านในที่สุด ดังจะเห็นได้จากภาพข่าว ปมการสร้าง “พระราหูทรงครุฑ¹⁷” ซึ่งมีข้อมูลที่ขัดแย้งกับหลักความเชื่อและหลักทางโหราศาสตร์ที่มีมาแต่เดิมตามตำนาน สร้างความไม่พอใจแก่บุคคลผู้ให้ความเคารพนับถือและบูชาองค์ครุฑในฐานะเทพที่ทรงความศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นเทพพาหนะของพระนารายณ์ อีกทั้งยังเป็นสัญลักษณ์ที่เป็นตราแผ่นดินของไทย (พระราชลัญจกรพระครุฑพ่าห์¹⁸) ราชอาณาจักรแห่งพระมหากษัตริย์กษัตริย์นอกเหนือจากนี้ ยังเป็นสัญลักษณ์ที่ปรากฏบนสถานที่และเอกสารทางราชการต่าง ๆ ของรัฐบาลไทย ทำให้เกิดกระแสต่อต้านการจัดสร้างอย่างรุนแรงและบั่นทอนความน่าเชื่อถือของผู้จัดสร้างวัตถุมงคลตามเจตนาแห่งการจัดสร้าง

¹⁷ ชาวเอ็มไทย, คนสงสัย! ปมหมอลักษณ์ สร้างพระราหูทรงครุฑ, เข้าถึงเมื่อ 14 สิงหาคม 2558, เข้าถึงได้จาก <http://news.mthai.com/hot-news/social-news/456914.html>.

¹⁸ วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, ตราแผ่นดินของไทย, เข้าถึงเมื่อ 17 สิงหาคม 2558, เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki>.

ภาพที่ 44 สื่จากสังคมออนไลน์ต่อการสร้างวัตถุมงคลในรูปแบบที่นอกเหนือจากพระพุทธรูป
ที่มา: ข่าวเอ็มไทย, วิจารณ์แซด! หมอลักษณ์ สร้างพระราหูทรงครุฑ ผิดตำราโหรหรือไม่ ?,
เข้าถึงเมื่อ 14 สิงหาคม 2558, เข้าถึงได้จาก [http://news.mthai.com/hot-news/social-
news/456914.html](http://news.mthai.com/hot-news/social-news/456914.html)

ภาพที่ 45 การจับกุม อดีต ผบช.ก. พร้อมพวกในข้อหาฉกรรจ์
ที่มา: คมชัดลึกออนไลน์, แกระรอย... วัตถุโบราณ ขุมสมบัติเครือข่าย'พงศ์พัฒน์', เข้าถึงเมื่อ
23 ธันวาคม 2557, เข้าถึงได้จาก [http://www.komchadluek.net/detail/20141201/
196896.html](http://www.komchadluek.net/detail/20141201/196896.html)

ปัจจัยกระตุ้นให้ความเชื่อและความนิยมในการสะสมวัตถุมงคลเป็นอย่างมาก นอกเหนือจากบริบทของความศรัทธาในสังคมไทย บางส่วนมีผลมาจากบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในวงราชการ¹⁹ และการเมืองไทยให้การสนับสนุนการค้าทางพุทธพาณิชย์และการล้มลอบค้าวัตถุโบราณที่ผิดกฎหมาย ดังจะเห็นได้จากภาพข่าว²⁰ การแกะรอยวัตถุโบราณในคดีจับกุมอดีตผู้บัญชาการกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง (ผบช.ก.) ในคดีผู้ต้องหาประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112, 149 พร้อมพวกในข้อหาฉ้อโกงฯ ทั้งหมดนี้เบื้องต้น และเรียกรับผลประโยชน์จากธุรกิจนอกกฎหมาย นับเป็นคดีใหญ่ที่สุดคดีหนึ่งในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย รวมทั้งมีผู้ถูกกล่าวหาว่าร่วมกันกระทำผิดส่วนใหญ่เป็นตำรวจ²¹ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการรักษากฎหมายยิ่งได้รับความสนใจจากสังคมมากเป็นพิเศษ ที่สำคัญในคดีนี้ได้ขยายผลจนปรากฏหลักฐานอาจมีเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมอีกหลายหน่วยงานเข้าไปพัวพันด้วย ซึ่งหากการขยายผลพบหลักฐานจนเชื่อได้ว่ากลุ่มคนเหล่านี้เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสียกับผลประโยชน์จำนวนมหาศาลจากธุรกิจนอกกฎหมายที่วุ่นวายจริง ย่อมส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

เรื่องราวที่เกิดขึ้น นอกจากตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องทางคดีจะเป็นที่สนใจของสังคมแล้ว ทรัพย์สินที่อายัดได้²² โดยเฉพาะพระพุทธรูป และโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เครื่องถ้วยชาม และภาพวาด กว่า 2 หมื่นชิ้น ซึ่งล้วนแล้วแต่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ยากต่อการประเมินค่า ยังเป็นที่สนใจของสังคมโดยเฉพาะในกลุ่มนักประวัติศาสตร์ด้วย โดยกรมศิลปากร จะร่วมมือกับตำรวจในการตรวจสอบวัตถุโบราณที่ยึดได้จากเครือข่ายทั้งหมด เพื่อขยายผลว่าจะรูปคดีนี้อาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับขบวนการค้าวัตถุโบราณและขบวนการฟอกเงิน²³ ในขั้นตอนต่อไป

¹⁹ คมชัดลึกออนไลน์, แกะรอย...วัตถุโบราณขุมสมบัติเครือข่าย'พงศ์พัฒน์', เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม 2557, เข้าถึงได้จาก <http://www.komchadluek.net/detail/20141201/196896.html>.

²⁰ โอเคเนชั่นออนไลน์, นายพลดั่งกับคดีดัง.., เข้าถึงเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2557, เข้าถึงได้จาก <http://www.oknation.net/blog/Mafia/2014/11/25/entry-1>

²¹ ข่าวสนุกดอทคอม, เส้นทางพลิกผันจากตำรวจสู่ผู้ต้องหา, เข้าถึงเมื่อ 24 พฤศจิกายน 2557, เข้าถึงได้จาก <http://news.sanook.com/1704669/>

²² สำนักข่าวทีนิวส์, คดีสะท้านยุทธจักรสีเทา!! แฉเซฟพงศ์พัฒน์ ฝังใต้ดิน!?, เข้าถึงเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2557, เข้าถึงได้จาก <http://crime.tnews.co.th/content/117334/>

²³ แนวหน้าออนไลน์, โยงเครือข่าย'พงศ์พัฒน์' จับอีก5ราย แอบอ้างเบื้องสูง-รีดทรัพย์, เข้าถึงเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2557, เข้าถึงได้จาก <http://www.naewna.com/politic/132768>

สิ่งนี้นับเป็นผลลัพธ์²⁴ จากการกระทำความผิดทางกฎหมายโดยตรงทางพุทธพาณิชย์
ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและความศรัทธาต่อคนส่วนใหญ่ในประเทศไทยในฐานะพุทธศาสนิกชน

---

²⁴ ข่าวสดออนไลน์, ตร.คุมตัว 'พล.ต.ท.พงศ์พัฒน์' ขอศาลฝากขังผิดแรก พบ
เครียด-อิดโรย-มีแผลที่ขา, เข้าถึงเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2557, เข้าถึงได้จาก http://www.khaosod.co.th/view_newsonline.php?newsid=TVRRreE56SXpNek16T0E9PQ==&subcatid=

บทที่ 5

บทสรุป

การศึกษาเรื่องปรากฏการณ์ใหม่ของความเชื่อและพุทธพาณิชย์ในครั้งนี้ เป็นการศึกษาแนวคิดการสร้างวัดอุ้มงคลในหลากหลายรูปแบบคติความเชื่อ และพุทธพาณิชย์ ผ่านการศึกษาบริบททางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ โดยการวิเคราะห์เอกสารและการประมวลผลการเก็บข้อมูลภาคสนามจากภาพเหตุการณ์และภาพข่าวที่เกิดขึ้นตลอดระยะเวลาของโครงการจัดสร้างวัดอุ้มงคลตามกรณีศึกษา สำหรับประดิษฐานที่วัดสำคัญในกรุงเทพมหานครและวัดในจังหวัดที่สำคัญของแต่ละภูมิภาค

ลักษณะของสิ่งที่จะจัดสร้างมีพื้นฐานมาจากสภาวะและวิกฤตการณ์ปัจจุบันทางสังคม โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิในระดับชั้นเจ้าคณะหรือชั้นผู้ใหญ่ในระดับสูงเป็นองค์ประกอบสำคัญในพิธีการที่กำหนดขึ้น การสร้างด้วยวัสดุวัสดุก่อสร้างที่แตกต่างกันเป็นส่วนหนึ่งในการเพิ่มมูลค่าและราคาให้วัดอุ้มงคลที่จะจัดสร้างขึ้น ปัจจุบันสิ่งจัดสร้างเหล่านี้ยังคงประดิษฐานในวัดที่สำคัญหลายแห่งทั่วภูมิภาคในประเทศไทย และเป็นประโยชน์ต่อการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับทางวัด ส่งเสริมอาชีพและรายได้ให้ชาวบ้านในบริเวณหมู่บ้าน ชุมชน อำเภอและจังหวัดบริเวณใกล้เคียง

จากการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะกระบวนการจัดสร้างวัดอุ้มงคลในปัจจุบัน โดยศึกษาจากกลุ่มพระเถระชั้นนวกโฎฐที่ถูกจัดสร้างโดยสถาบันพยานกรรมศาสตร์ และตัวอย่างจากโครงการ “สร้างมหาเถรสังฆมณฑล 9 องค์ ประดิษฐาน 9 สิริมงคลสถานทั่วภูมิภาคของประเทศไทย เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” ซึ่งพบว่ายังมีรายละเอียดที่เป็นลักษณะพิเศษ และสามารถใช้ผลที่ได้เป็นแนวทางในการศึกษาลักษณะรูปแบบของการจัดสร้างวัดอุ้มงคลอื่น ๆ ต่อไปได้ โดยสามารถสรุปประเด็นสำคัญในด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้

ลักษณะรูปแบบ

ผู้จัดสร้างเรียกประติมากรรมว่า “พระ” แต่สิ่งจัดสร้างดังกล่าวนั้น กล่าวโดยสรุปคือพระเถระชั้นนวกโฎฐไม่ใช่พระพุทธรูปเจ้า เพียงแต่มีลักษณะรูปแบบที่สืบทอดจากตำนานและคำบอกเล่าที่ยังไม่ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจน แต่สร้างให้มีลักษณะที่คล้ายกับพุทธลักษณะของพระพุทธรูปองค์รวมทั้งได้ประดับพระพุทธรูปขนาดเล็กไว้ที่ด้านบนสุดของเศียรพระ เพื่อความเหมาะสมในการกราบไหว้บูชา มีลักษณะผสมทางรูปแบบหลากหลายอิทธิพล ทั้งในแบบพุทธเถรวาทและพุทธ

มหายาน และผลงานอิทธิพลทางพิธีการจัดสร้างทั้งแบบพุทธรูป พราหมณ์ ฮินดู เทวดา เจ้าที่ ผีสง และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ในชุมชนและแบบใกล้เคียงตามคติความเชื่อดั้งเดิมไว้ด้วยกัน

จากการตรวจสอบและศึกษาเปรียบเทียบพระเศรษฐีนาวโกฏิทั้งหมดที่จัดสร้างขึ้น ซึ่งเป็นศิลปกรรมในปัจจุบันรูปแบบเดียวกันทั้งหมด โดยมีจุดสังเกตลักษณะรูปแบบเบื้องต้น มี 2 อย่างคือ องค์ปฐมที่มีชื่อเสียงที่นำมาใช้ประกอบการวิจัยนี้ มีการประดับด้วยซุ้มประดิษฐานพระชัชวราชนพิตรจำนวน 1 องค์บริเวณมวยผมบนสุดของเศียรพระ และมีพระพักตร์เรียงกัน 9 หน้าในแนวนอน ส่วนองค์อื่น ๆ ที่ได้จัดสร้างมีลักษณะการจัดเรียงใบหน้าที่แตกต่างกันทั้งแบบแนวนอนในแถวเดียวกัน และแนวตั้งสามชั้น โดยไม่ประดับองค์พระพุทธรูปขนาดเล็กที่มวยผม

พระเศรษฐีนาวโกฏิมีลักษณะรูปแบบที่หลากหลาย ปรางค์รูปแบบปาง เครื่องทรง และรายละเอียดที่ต่างกัน ไม่ตายตัว บางองค์ทรงจิวรแบบพระพุทธรูป บางองค์ทรงเครื่องหลายศิลปะคือมีทั้งแผงประดับ ขั้วรัตนแสน สายสังวาลย์แบบนิกบวชลักษณะเดียวกับพระกริ่งฯ และบางรูปแบบสวมเครื่องทรงแบบมีเทริดที่กระบังหน้า และมีลักษณะการจัดเรียงใบหน้าหลายชั้น รอบทิศที่เหมือนศาสนาพุทธในนิกายมหายาน แต่ทุกองค์มีลักษณะสำคัญที่เหมือนกัน คือ มี 9 พระพักตร์

ลักษณะของการจัดเรียงพระพักตร์ แบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มแรกเป็นการเรียงแนวเดียวกันในแนวระนาบ คือ การจัดวางใบหน้าทั้ง 9 เรียงเป็นวงกลม 360 องศาในแนวระนาบเดียวกันกับร่างกาย ส่วนกลุ่มที่สอง เรียงสูงขึ้นไปในแนวตั้ง 3 แถว ประกอบด้วยแถวล่าง 4 เศียร แถวกลาง 4 เศียร และแถวบนสุด 1 เศียรตามแบบนิกายมหายาน

การประทับนั่งมีลักษณะที่ต่างกัน ที่พบโดยมาก 3 ประเภท ได้แก่ การประทับนั่งแบบขัดสมาธิเพชรและขัดสมาธิราบ การประทับนั่งแบบพนมมือ เป็นลักษณะที่แตกต่างที่สุดเนื่องจากไม่เคยมีปรากฏในตำราการสร้างพระพุทธรูป และการประทับนั่งแบบหงายพระหัตถ์ประทานพร

แนวความเชื่อ

จากการศึกษาอาจสรุปได้ว่าการจัดสร้างวัตถุมงคลในลักษณะใหม่เป็นการนำแนวความคิดที่ผสมผสานความเชื่ออย่างหลากหลายมาใช้ ทั้งพราหมณ์ ฮินดู พุทธแบบเถรวาท หรือแบบมหายานมาใช้ร่วมกัน อีกทั้งความเชื่อแบบท้องถิ่นในสิ่งเหนือธรรมชาติหรือประเพณีนิยมที่สืบทอดต่อกันมา โดยมีพัฒนาการที่เปลี่ยนไปตามกาลเวลาหรือยุคสมัยของผู้สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ทั้งนี้อาจมีปัจจัยที่เป็นผลสะท้อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อแนวความเชื่อ เช่น การศึกษาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การติดต่อสื่อสารที่เชื่อมโยงถึงกัน ให้มีผลจากนามธรรมออกมาเป็นรูปธรรมมากขึ้น ปรับเปลี่ยนแนวคิดให้สะท้อนออกมาเป็นผลแห่งวัตถุนิยมที่จับต้องและเข้าถึงได้ตามแต่เจตนาของบุคคลที่อาจเป็นผลแห่งบุญกุศลหรือบุญพาณิชย์ได้อย่างใดอย่างหนึ่ง สิ่งเหล่านี้ได้สะท้อนออกมาให้เห็นในรูปแบบวัตถุนิยมเนื่องในพุทธศาสนาหรือการประกอบบุญกุศลขึ้นโดย

ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรม ทางแนวความคิดการถวายเป็นเครื่องบูชา เพื่อลirimงคล หรือดลบันดาลแห่งอานุภาพต่าง ๆ เพื่อตอบสนองขวัญกำลังใจและเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจและกลายเป็นสิ่งนิยมแพร่หลายในสังคมไทยไปในที่สุด

ความนิยมที่เพิ่มสูงขึ้นนี้ อาจมีผลมาจากบุคคลในหมู่ชนชั้นสูง ข้าราชการ ข้าราชการบริวาร หรือในกลุ่มผู้มีอิทธิพลมีชื่อเสียงทางสังคมในการชักนำความเชื่อ ผ่านการสร้างมูลค่าทางการตลาดและการซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน ตามลักษณะของพุทธคุณ ตามวัสดุที่สร้าง ตามอันดับความนิยมเป็นหมวดหมู่ เพื่อตอบสนองความมั่นใจในทรัพย์สิน หน้าที่การงาน การดำรงชีวิตและความมั่นคงทางจิตใจ สะท้อนให้เห็นจากการตั้งชื่อรุ่นวัตถุมงคล พระสงฆ์หรือพระเกจิอาจารย์ที่ได้รับการความนิยมในช่วงเวลานั้นตามผลจากยอดเงินบริจาคตามกำลังศรัทธา

รูปแบบศิลปกรรม

เป็นรูปแบบที่ไม่มีอยู่ในประติมาวิทยา ทั้งในแบบพุทธรูปและมหายาน หรือพราหมณ์ เป็นการสร้างขึ้นใหม่จาก

1. แนวทางของรูปแบบการสร้างพระกริ่งที่ประสบความสำเร็จ
2. การรวบรวมมวลสารและสร้างศูนย์รวมศรัทธาของคนไทยในยุคปัจจุบันคือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ โดยระบุดัตถุประสงค์การสร้างจำนวน 9 องค์ เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยเพิ่มการประดับ “พระพุทธรูปนารายณ์” ที่บริเวณด้านบนสุดของพระเศียร เปรียบเสมือนการบูชาองค์พระพุทธรูป อีกทั้งยังได้บูชาองค์พระพุทธรูปพิมพ์ที่พระเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดสร้างขึ้น
3. สร้างขึ้นเพื่อเป็นโอกาสในการตอบรับวัตถุประสงค์ตามสถานการณ์ปัจจุบัน คือการบูชาตามความเชื่อในการบรรเทาความทุกข์ยากในอดีต ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์วิกฤติเศรษฐกิจในปัจจุบัน เพื่อความเชื่อในการทำให้ดวงชะตาชีวิตดีขึ้นมีความรุ่งเรืองร่ำรวยเพิ่มขึ้น

เทคนิควิธีการ

จากการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะเทคนิควิธีการจัดสร้างสิ่งบูชาในปัจจุบันนั้นสามารถอธิบายได้เป็น 2 ส่วนหลัก ดังนี้

การจัดสร้าง

นอกเหนือจากการกำหนดขนาดหน้าตัก รูปแบบที่จะจัดสร้างและจำนวนองค์ที่จะจัดสร้างแล้วนั้น ลำดับขั้นตอนต่าง ๆ ในส่วนของพิธีการสามารถเพิ่มลักษณะที่โดดเด่นและเป็นองค์ประกอบที่สามารถเพิ่มมูลค่า สร้างกระแสนิยมและปริมาณความต้องการในท้องตลาดหรือกลุ่มนักเล่นพระให้กับสิ่งจัดสร้างเป็นสำคัญยิ่ง

1. พิธีการบวงสรวงและบูชาฤกษ์ เพื่อความเป็นสิริมงคลเป็นจุดประสงค์หลัก ขอพรให้เกิดความสบายใจและความราบรื่นในการทำงานไร้อุปสรรค โดยมีพิธีทั้งทางพุทธและทางพราหมณ์ร่วมกันเสมอ ประกอบด้วยเครื่องสังเวยและดอกไม้ธูปเทียนบูชา หากการกำหนดวันที่และเวลาที่เหมาะสมกับวาระและโอกาสที่เป็นมหาฤกษ์/มหามงคล มักกำหนดเป็น “วันขึ้น” ไม่ใช่ “วันแรม” ตามปฏิทินจันทรคติ รวมทั้งสภาพอากาศในระหว่างที่ประกอบพิธีเอื้ออำนวยในทุก ๆ ด้าน เช่น ฝนตกปรอย ๆ กำลังดี แดดไม่ร้อนจัดเกินไป อากาศสดใสท้องฟ้าเปิดไม่มีเมฆมาก เปรียบเสมือนได้รับการอวยพรและความพึงพอใจให้ดำเนินการทำงานต่อไปอย่างราบรื่น

2. อัญเชิญพระสงฆ์ซึ่งมีสมณศักดิ์เจริญพระพุทธรมณดีในบทธ่าง ๆ กล่าวคือ สมณศักดิ์คือ ยศที่พระมหากษัตริย์พระราชทานแก่พระสงฆ์ผู้ประพฤติดี จึงทำการอัญเชิญเพื่อให้เกิดกำลังความดีในการคุ้มครองปกป้องรักษา เกิดพลังความดี รวมทั้งเป็นนัยยะให้เกิดความขลัง ในปัจจุบัน สมณศักดิ์ เป็นหน้าที่ทางคณะสงฆ์ช่วยกันพิจารณาให้ความเห็นชอบตามลำดับชั้น จึงเสนอเรื่องเพื่อขอพระราชทานตามระเบียบ

3. จัดกิจกรรมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการทำบุญบริจาคเงินตามแต่กำลังทรัพย์หรือกำลังศรัทธาเพื่อซื้อแผ่นทองหรือแผ่นเงินในการเขียนชื่อ-สกุลจารึก อธิษฐานมีส่วนร่วมในการสร้างก่อนนำไปหลอม เพื่ออานิสงส์อันดีที่จะเกิดขึ้นต่อไป เนื่องจากได้มีส่วนร่วมในงานบุญจัดสร้างพระฯ หรือวัตถุมงคล ซึ่งถือว่าได้บุญมาก มักจัดตามวาระและโอกาสสำคัญทางศาสนาหรือวันเฉลิมพระชนมพรรษาฯ หรือเทศกาลตามประเพณี เช่น ปีใหม่ไทยในช่วงวันหยุดสงกรานต์ เพื่อเปิดโอกาสให้มีระยะเวลาได้รวบรวมเงินบริจาคในจำนวนที่เหมาะสม

4. จัดกิจกรรมเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมบริจาคทองคำบริสุทธิ์และชนวนมวลสารที่สำคัญในการนำมาทำพิธีเททองหล่อรูปในขั้นตอนต่อไป เพราะนอกเหนือจากเงินบริจาคตั้งที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว แร่โลหะที่จำเป็นในการนำมาเข้าสู่กระบวนการหล่อพระนั้นนับว่ามีราคาที่สูงมากในปัจจุบัน การเปิดโอกาสให้ผู้สนใจร่วมบริจาคแร่โลหะที่มีค่า เช่น ทองคำ เงิน นาค หรือทรัพย์สินส่วนตัว เช่น สร้อยคอทองคำ กรอบพระ ของมีค่าต่าง ๆ จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะสามารถประหยัดเงินทุนและค่าใช้จ่ายในการจัดสร้างได้อย่างมาก

5. พิธีเททองหล่อ นอกเหนือจากขั้นตอนเตรียมงานแม่พิมพ์อื่น ๆ แล้วนั้น ในระหว่างพิธีการนับเป็นโอกาสที่ผู้สนใจสามารถนำเงินหรือทรัพย์สินมาบริจาคเพิ่มเติมเพื่อหลอมทองร่วมกันลงในเตาได้ โดยเริ่มจากการเป่าสังข์เพื่อเริ่มพิธีพราหมณ์และพิธีพุทธไปพร้อม ๆ กัน จากนั้นชาวบ้านในบริเวณจะรอเก็บสิ่งของต่าง ๆ ที่เหลือจากการประกอบพิธีเททองเพื่อนำกลับไปบูชา เช่น สายสิญจน์ ยันต์แปดทิศ พวงมาลัย ดอกไม้

6. อัญเชิญพระสงฆ์ซึ่งมีสมณศักดิ์เจริญอันอริษฐานปรกจิต คือการเชิญพระสงฆ์ร่วมกันนั่งสวดมนต์ภาวนาอธิษฐานเพื่อปลุกเสกสิ่งจัดสร้างฯ ให้เกิดความเข้มขลังศักดิ์สิทธิ์ โดยมีสายสิญจน์โยงไว้รอบทิศคล้ายกับวิธีบายศรีทางพราหมณ์

การประชาสัมพันธ์ที่อาจมีส่วนในเชิงพุทธพาณิชย์

การจัดสร้างเรื่องราวเต็มทีประสบความสำเร็จเพื่อสนับสนุนการจัดสร้างวัดอุโมงค์ชนิดใหม่และประวัติที่มาให้เกิดความเข้มข้น เกิดเป็นกระแสความศรัทธาสร้างศรัทธาความน่าเชื่อถือในการบูชาที่เข้ากับยุคสมัยในช่วงเวลาที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจระหว่างภูมิภาคและภายในประเทศเพื่อเป็นส่วนสนับสนุนการจัดสร้าง มีการบอกเล่าถึงพิธีการปลุกเสก ขั้นตอนการใส่มวลสารสำคัญ การกำหนดวันเวลาที่เป็นมงคลตามหลักโหราศาสตร์ในการจัดสร้าง อีกทั้งยังเพิ่มปัจจัยทางการตลาดโดยการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์และการโฆษณาประชาสัมพันธ์ มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อการประชาสัมพันธ์มากกว่าร้อยละ 50¹ ผ่านหนังสือพิมพ์หัวสีต่าง ๆ แผ่นพับสี่สีสดใส โดยเฉพาะช่วงเปิดรับจองวัดอุโมงค์ เนื่องจากสะดวกและเป็นที่ยอมรับต่อการเก็บสะสม มีการสร้างเรื่องราวและวัตถุประสงค์ในการจัดสร้างที่ชัดเจน สื่อลักษณะการใช้งานตามสถานการณ์ที่ถูกต้องตามที่คำศัพท์ทางการตลาดเรียกว่า Usage Situation ที่ตรงใจผู้ให้ความสนใจในการบูชาวัดอุโมงค์ เช่น การบูชาเพื่อโชคลาภเงินทอง ความร่ำรวยรุ่งเรือง ประสบความสำเร็จ มีชื่อเสียง หรือความปลอดภัยในการเดินทาง และการจำกัดจำนวนวัดอุโมงค์ในการจัดสร้างเพื่อให้เกิดความหายากและมีคุณค่าทางโครงสร้างราคา รวมทั้งเน้นวัตถุประสงค์ในการทำบุญมากกว่าการหารายได้เข้าโครงการ

การประชาสัมพันธ์งานบุญหรือที่เรียกว่า “การบอกบุญ” ในปัจจุบันมีการพัฒนาปรับปรุงให้ทันสมัยขึ้นตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป นอกเหนือจากการประชาสัมพันธ์ผ่านทางวัดและการบอกต่อแล้วนั้น ทิว วิทยุและสื่อออนไลน์มีบทบาทอย่างมาก เปิดกว้างและเป็นที่ยอมรับหลายมากที่สุดขณะนี้ เนื่องจากมีภาพตัวอย่าง คลิปวีดีโอและแสง สี เสียงที่ชัดเจน ข้อมูลประกอบการบรรยายที่ชัดเจนและครบถ้วนทันสมัย รายการโทรทัศน์/ช่องวิทยุ รับผิดชอบ Spot สั้น ๆ เช่น ความยาวเวลา 30 วินาที 1 นาที สื่อโฆษณา เพื่อออกอากาศประชาสัมพันธ์ผ่านทางรายการโทรทัศน์ช่องฟรีทีวีและช่องเคเบิลเพื่อสื่อโดยตรงถึงผู้บริโภค รวมทั้งการซื้อช่องสัญญาณต่าง ๆ เอง

เว็บไซต์/เฟสบุ๊ก ในปัจจุบันบริการรับพัฒนาเว็บไซต์ เพื่อเข้าถึงกระดานสนทนา ตอบคำถามและโต้ตอบได้โดยตรงพร้อมคำติชมเสนอแนะประมวลภาพถ่ายกิจกรรมที่ผ่านมา เกร็ดความรู้ และกิจกรรมที่กำลังจะเกิดขึ้น แนะนำสถานที่กิน-เที่ยว ที่ใกล้วัดและแหล่งเยี่ยมชมสิ่งจัดสร้างฯ ที่ได้ดำเนินโครงการแล้วเสร็จ

กิจกรรมร่วมกับทางวัด/อำเภอและจังหวัด ดังจะเห็นได้จากภาพข่าวต่าง ๆ คือ การใช้ฟรีเซ็นเตอร์ ดารานักแสดงที่กำลังอยู่ในกระแสฯ ร่วมกับมูลนิธิฯ จัดกิจกรรมหารายได้สมทบทุนโครงการฯ เปิดสายโทรศัพท์รับเงินบริจาคร่วมศรัทธา-ร่วมสร้าง จัดงานเลี้ยงวันเกิดทำบุญ ณ

¹ วอยส์ ทิว ช่อง 21 ออนไลน์, การตลาด “พระเครื่อง”, เข้าถึงเมื่อ 6 มีนาคม 2557, เข้าถึงได้จาก <http://shows.voicetv.co.th/voice-market/99238.html>

รพ.สงฆ์และสถานปฏิบัติธรรม จัดตั้งป้ายสื่อสิ่งพิมพ์กิจกรรมประจำปีในการมาเคารพสักการะสิ่ง
 จัดสร้างฯ เพื่อความเป็นสิริมงคล จัดท่องเที่ยวไหว้พระ 9 วัด ทำบุญสะเดาะเคราะห์ประจำปี
 ทำบุญเสริมดวงชะตาตามปีเกิด

จากการศึกษาข้างต้น จึงอาจกล่าวได้ว่า เทคนิควิธีการจัดสร้างสิ่งบูชาได้มีการปรับปรุง
 ไปอย่างสิ้นเชิงจากในอดีต นอกจากความสวยงามในเรื่องรูปแบบแล้ว ยังแสดงให้เห็นการอิทธิพล
 ร่วมทางความเชื่อและกิจกรรมต่อยอดที่สืบเนื่องมาให้เกิดกระแสหมุนเวียนทางการเงินอย่าง
 ต่อเนื่อง กล่าวโดยสรุป ลักษณะรูปแบบ การจัดสร้างสิ่งบูชาที่ปรากฏในปัจจุบันมีความสัมพันธ์กัน
 กับปรากฏการณ์ใหม่ทางความเชื่อและพุทธพาณิชย์กันอย่างแนบแน่น พร้อมกับการพัฒนา
 ปรับปรุงขั้นตอนเทคนิคและวิธีการ ควบคู่กับการสอดแทรกลักษณะรูปแบบทางความเชื่อให้
 ปรากฏไว้อย่างแยบยล ในการศึกษาครั้งนี้จึงทำให้สามารถเข้าใจลักษณะการจัดสร้างวัตถุมงคล
 และสิ่งจัดสร้างต่าง ๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนขึ้น สามารถนำไปต่อยอดในการศึกษา
 ปรากฏการณ์ใหม่และเงื่อนไขใหม่ ๆ ทางความเชื่อและพุทธพาณิชย์ในรูปแบบอื่น ๆ ได้ต่อไป
 อาทิ ความนิยมเป็นอย่างมากจากผู้คนในสังคม ผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างวัตถุมงคลใน
 รูปแบบอื่น ๆ และการแสวงหาผลประโยชน์จากความศรัทธาของผู้คนที่มีต่อความเชื่อ

ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะเป็นฐานสำคัญที่จะช่วยให้สามารถศึกษาแนวคิดทาง
 พุทธศาสนาในสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม ในการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์รูปแบบอื่น
 ที่อาจจะเข้ามาแทนที่การบูชาพระพุทธรูปในฐานะสิ่งยึดเหนี่ยวทางใจ ในเชิงผลประโยชน์ทาง
 เศรษฐกิจและพาณิชย์แบบทรัพย์สินเพื่อปลุกกระแสให้เกิดความตื่นตัวทางการค้า อาทิ จตุคาม
 รามเทพ พระเศรษฐีนวโกฏิ พระราหูทรงครุฑ เป็นต้น ซึ่งสะท้อนถึงความเสื่อมถอยจากแก่นแท้
 แห่งพระพุทธศาสนาเพียงเพื่อการสร้างผลกำไรและต่อยอดการเติบโตทางธุรกิจบนความเชื่อและ
 ความศรัทธาในฐานะของพุทธศาสนิกชนของคนไทยที่มีศาสนาพุทธเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจและ
 ความดีงาม

รายการอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กองตลาดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. รอยธรรม..ไทยีสาน “พระธาตุนม ปฐมบรมสารีริกธาตุเจดีย์บนผืนแผ่นดินไทย”. เข้าถึงเมื่อ 7 พฤษภาคม 2559. เข้าถึงได้จาก http://e-shann.com/files/phatat_phanom.pdf
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กองตลาดภาคกลาง. พระธาตุนิมพลีพระเศรษฐีนวโกฏี. เข้าถึงเมื่อ 9 มกราคม 2557. เข้าถึงได้จาก <http://travel.truelife.com/>; www.เที่ยวภาคกลาง.com
- กาฬสินธุ์ นิวส์. ขอเชิญร่วมวางศิลาฤกษ์พระมหาเจดีย์อภิมหาเศรษฐีนวโกฏี มูลค่า 30 ล้านบาท. เข้าถึงเมื่อ 9 มกราคม 2557. เข้าถึงได้จาก http://news.kalasinnews.com/index.php?option=com_content&task=view&id=948&Itemid=39
- กระทรวงวัฒนธรรม. กรมการศาสนา. จดหมายเหตุการณ์สาธยายพระไตรปิฎกเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสสมทวงฉลองเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา, 2550.
- กระทรวงมหาดไทย. กรมพัฒนาชุมชน. “พระกริ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ฉลอง 100 ปี กระทรวงมหาดไทย องค์ปฐมเสนาบดี. ปี พ.ศ. 2435”. วารสารพัฒนาชุมชน (ฉบับพิเศษ 2555): 60.
- กระปุกดอทคอม. งานครอบครัวช่อง 3 ปี 2558 ดารานักแสดงร่วมงานคับคั่ง. เข้าถึงเมื่อ 19 มีนาคม 2558. เข้าถึงได้จาก <http://women.kapook.com/view115020.html>
- _____ . พอดีคำ จัดพิธีไหว้ครู 2558 ดาราช่อง 7 ตบเท้าร่วมงานคับคั่ง. เข้าถึงเมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2558. เข้าถึงได้จาก <http://women.kapook.com/view113343.html>
- กมลาศ เพ็งช่อม. “การศึกษารูปแบบ และคติการสร้างพระพุทธรูปไสยาสน์ในกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา” เอกสารการค้นคว้าเฉพาะบุคคลปริญญาบัณฑิต ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2552.
- กรมสรรพากร. ตรวจสอบรายชื่อสถานศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศกำหนดที่ผู้มีเงินได้มีสิทธิขอหักลดหย่อนเงินบริจาค. เข้าถึงเมื่อ 21 ตุลาคม 2558. เข้าถึงได้จาก <http://www.rd.go.th/publish/28654.0.html>
- กองบรรณาธิการ. “วัดพระธรรมกาย ชุมทรัพย์มหาศาล นี่หรือวิถีพุทธ?”. นิตยสารฟอร์บส ไทยแลนด์ (มกราคม 2557): 56-63.
- ข่าวสดออนไลน์. ดร.คุ่มตัว ‘พล.ต.ท.พงศ์พัฒน์’ ขอศาลฝากขังผิดแรก พบเครียด-อิดโรย-มีแผลที่ขา. เข้าถึงเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2557. เข้าถึงได้จาก http://www.khaosod.co.th/view_newsonline.php?newsid=TVRRreE56SXpNek16T0E9PQ==&subcatid=

- ข่าวสดออนไลน์. พระเศรษฐีนวโกฏิฯ วัดอุโมงค์วัดเสมียนนารี. เข้าถึงเมื่อ 25 มิถุนายน 2555. เข้าถึงได้จาก http://www.khaosod.co.th/view_newsonline.php?newsid=TVRNME1EVTFNRE0wTUE9PQ==&catid=
- ข่าวสนุกดอทคอม. เส้นทางพลิกผันจากตำรวจสู่ผู้ต้องหา. เข้าถึงเมื่อ 24 พฤศจิกายน 2557. เข้าถึงได้จาก <http://news.sanook.com/1704669/>
- ข่าวเอ็มไทย. คนสงสัย! ปมหมอลักษณ์ สร้างพระราหูทรงครุฑ. เข้าถึงเมื่อ 14 สิงหาคม 2558. เข้าถึงได้จาก <http://news.mthai.com/hot-news/social-news/456914.html>.
- _____. วิจารณ์แซด! หมอลักษณ์ สร้างพระราหูทรงครุฑ ผิดตำราโหรหรือไม่?. เข้าถึงเมื่อ 14 สิงหาคม 2558. เข้าถึงได้จาก <http://news.mthai.com/hot-news/social-news/456914.html>
- คณะกรรมการคู่มือศึกษาชาดก. ประตูลู่ชาดก. กรุงเทพฯ: หอไตรการพิมพ์, 2555.
- คณะวัดสามแยก. ข้อมูลเพื่อการศึกษา: พระไตรปิฎก และอรรถกถาแปล ชุด 91 เล่ม มหามถุฎราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์พุทธศักราช 2525 และฉบับตรวจชำระใหม่พุทธศักราช 2546. เข้าถึงเมื่อ 6 พฤษภาคม 2559. เข้าถึงได้จาก <http://www.baanspajai.com/upload/Tripitaka/02.pdf>
- คมชัดลึกออนไลน์. แกะรอย...วัตถุโบราณขุมสมบัติเครือข่าย'พงศ์พัฒน์'. เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม 2557. เข้าถึงได้จาก <http://www.komchadluek.net/detail/20141201/196896.html>.
- _____. พระเครื่องชินบัญชรปริศนาโหล่งสมร รัชชนะธรรมแต่ต้นพิมพ์. เข้าถึงเมื่อ 14 กรกฎาคม 2557. เข้าถึงได้จาก <http://www.komchadluek.net/detail/20140714/188171.html>
- _____. ศาสนา-พระเครื่อง : “ตำนานพระเครื่องอันลือลั่นพระเครื่องญาณวิทยาคม”. เข้าถึงเมื่อ 25 มีนาคม 2557. เข้าถึงได้จาก <http://www.komchadluek.net/detail/20140714/188171.html>
- _____. สสส.ปลุกกระแส'สวดมนต์ข้ามปี'. เข้าถึงเมื่อ 17 พฤษภาคม 2557. เข้าถึงได้จาก <http://www.komchadluek.net/detail/20131217/175029.html>.
- จตุรรัตน์ จิตโสภณ. “วิเคราะห์แนวคิดของรัชกาลที่ 4 ที่สะท้อนผ่านงานจิตรกรรมเรื่องอิเหนาในพระวิหารหลวง วัดโสมนัสวิหาร”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2554.
- ฉลองเดช คุณานูมาต. “แนวคิดมหาปฐพีลักษณะพุทธปฏิมาศิลปะไทลื้อ เมืองน่าน”. รายงานการวิจัยคณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2552.

- เดอะฟันธง. พระมหาเศรษฐีนิวโกฏิ องค์กรปฐม ประดิษฐานบนยอดภูเขาทองวัดสระเกษ.
เข้าถึงเมื่อ 9 ธันวาคม 2558. เข้าถึงได้จาก [http://www.thefuntong.com/
category/view/37-657-2.html](http://www.thefuntong.com/category/view/37-657-2.html)
- _____. แผนการดำเนินงานสร้าง พระมหาเศรษฐีนิวโกฏิ. เข้าถึงเมื่อ 9 ธันวาคม 2558.
เข้าถึงได้จาก [https://www.thefuntong.com/category/view/37-653-5-detail.
html](https://www.thefuntong.com/category/view/37-653-5-detail.html)
- ไตรเทพ ไกรงู [นามแฝง]. ศาสนา พระเครื่อง : ข้าวทั่วไป. เข้าถึงเมื่อ 22 มิถุนายน 2555.
เข้าถึงได้จาก [http://www.komchadluek.net/detail/20120622/133401/พระ
อาจารย์อุเทนกับข้าวลือถูกจับสึก.html](http://www.komchadluek.net/detail/20120622/133401/พระ
อาจารย์อุเทนกับข้าวลือถูกจับสึก.html)
- ทศพล จังพานิชย์กุล. พระมหาเศรษฐีนิวโกฏิ บูชาแล้วก้าวหน้าร่ำรวย. กรุงเทพฯ: คอมมา
ดีไซน์ แอนด์ พรินท์, 2552.
- เทพ สาริกบุตร. ปุ่มประวัติแห่งการก่อสร้าง เศรษฐีนิวโกฏิ. เข้าถึงเมื่อ 9 ธันวาคม 2558.
เข้าถึงได้จาก <http://www.thefuntong.com/content.php?topicid=37& id=662>
- เทพย์ สาริกบุตร. พุทธาภิเษกพิธี พิธีกรรมปลุกเสกพระเครื่องรางของขลัง. พระนคร:
ศิลปาบรรณาคาร, 2509.
- ไทยรัฐออนไลน์. ฮือฮา! สุดซึ้งทำไมจึงออก? เปิดใจ หลวงพ่ออุเทน เจ้าอาวาสวัดท่าไม้ที่
แรก. เข้าถึงเมื่อ 29 มกราคม 2558. เข้าถึงได้จาก [http://www.thairath.co.th/
content/477906](http://www.thairath.co.th/
content/477906)
- ธนาคารกสิกรไทย. ทริลลดหย่อนภาษีแบบได้บุญ ด้วยการบริจาคเงิน. เข้าถึงเมื่อ 21 ตุลาคม
2558. เข้าถึงได้จาก <http://money.kapook.com/view103406.html>
- ธีรพงศ์ จตุรพานิชย์. “พระเศรษฐีนิวโกฏิ.” เมืองโบราณ 27, 1 (มกราคม-มีนาคม 2544):
81-85.
- นุชนาฏ ดีเจริญ. พิธีไหว้ครูและครอบครูนาฏศิลป์ไทย. เข้าถึงเมื่อ 6 พฤษภาคม 2559.
เข้าถึงได้จาก [http://www.human.nu.ac.th/jhnu/file/journal/2011_02_17_
17_17_08-1-2-3.pdf](http://www.human.nu.ac.th/jhnu/file/journal/2011_02_17_
17_17_08-1-2-3.pdf)
- แนวหน้าออนไลน์. โยงเครือข่าย ‘พงศ์พัฒน์’ จับอีก 5 ราย แอบอ้างเบื้องสูง-ริตทรัพย์. เข้าถึง
เมื่อ 30 พฤศจิกายน 2557. เข้าถึงได้จาก [http://www.naewna.com/politic/
132768](http://www.naewna.com/politic/
132768)
- บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด. ธุรกิจพระเครื่องปี 48 : มูลค่าเกือบ 20.000 ล้านบาท.
เข้าถึงเมื่อ 21 ตุลาคม 2558. เข้าถึงได้จาก [https://www.kasikornresearch.com/
th/k-econanalysis/pages/ViewSummary.aspx?docid=4766](https://www.kasikornresearch.com/
th/k-econanalysis/pages/ViewSummary.aspx?docid=4766)

- บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด. **วงการพระเครื่องปี'51 : กระแสตุคาม-รามเทพชบเซา... ตลาดพระเครื่องยังทรงตัว**. เข้าถึงเมื่อ 21 ตุลาคม 2558. เข้าถึงได้จาก <https://www.kasikornresearch.com/th/k-econanalysis/pages/ViewSummary.aspx?docid=14166>
- บุศรา สว่างศรี. “พุทธพาณิชย์ : พระเครื่อง”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2549.
- ประมุลดอกท่อม. **พระกริ่งและพระชัยวัฒน์ ภ.ป.ร. จุฬาลงกรณ์**. เข้าถึงเมื่อ 9 มกราคม 2557. เข้าถึงได้จาก <http://www.pramool.com>
- ผู้จัดการออนไลน์. **คลี่ปริศนา 'วัดท่าไม้' สตักเกอร์หลังรถ-วัดดังชูปตาร์**. เข้าถึงเมื่อ 6 มีนาคม 2558. เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/daily/viewnews.aspx?NewsID=9560000028113>
- _____. **“...ปีหน้าเผาจริง” วิกฤตเศรษฐกิจ 2556-2560!?**. เข้าถึงเมื่อ 2 พฤษภาคม 2557. เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9550000122822>
- พลังจิต [นามแฝง]. **ขอเชิญบูชาผ้ายันต์เกราะเพชรและพระเศรษฐีนาโกฏิเสาร์ 5 ถวายหลวงปู่เงิน วัดเกาะแก้ว**. เข้าถึงเมื่อ 9 ธันวาคม 2558. เข้าถึงได้จาก <http://board.palungjit.org/>
- _____. **อภินิหารของหลวงปู่สำเร็จ (สมเด็จพระ) ลุน แห่งนครจำปาสัก**. เข้าถึงเมื่อ 10 พฤษภาคม 2558. เข้าถึงได้จาก <http://board.palungjit.org/f4/อภินิหาร-ของ-หลวงปู่สำเร็จ-สมเด็จพระ-ลุน-แห่งนครจำปาสัก-141242.html>
- พรหมพระเครื่อง สื่อ สว่างสรรค์ สะสม แลกเปลี่ยนวัตถุมงคล. **7 ความรู้พื้นฐานสำหรับนักสะสมพระเครื่อง**. เข้าถึงเมื่อ 3 มกราคม 2557. เข้าถึงได้จาก <https://sites.google.com/site/amuletbucha/7>
- พระครูปิยะธรรมวิมล (ธนชน นรินโท). “เปรียบเทียบบทบาทการอุปถัมภ์ศาสนาของอนาถบิณฑิกเศรษฐีกับเมชีเทเรซา”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ 1, 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2556): 59-76.
- พระครูสมุห์ไกรสร ปญญาวิโร (ราชนิจ). **เยือนถิ่นแดนพุทธภูมิ สักการะสังเวชนียสถาน ๔ ตามรอยพระพุทธบาท**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557.
- พระเครื่องสายอีสาน. **พระกริ่งเศรษฐีนาโกฏิ และพระอุบาเก็ง**. เข้าถึงเมื่อ 8 พฤษภาคม 2558. เข้าถึงได้จาก <http://www2.g-pra.com/auctionc/view.php?aid=3231337>

- พระจิรววัฒน์ อภินนโท. “วิเคราะห์ผลกระทบของเศรษฐกิจที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท”.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556.
- พระธรรมทูตอินเดีย. ข่าวสาร, งานชีวิต, ศาสนกิจพระธรรมทูตอินเดีย รู้เรื่องอินเดียเพื่อรู้
เรื่องชีวิต. เข้าถึงเมื่อ 6 พฤษภาคม 2559. เข้าถึงได้จาก <http://www.oknation.net/blog/mylifeandwork>
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ (ชำระ-
เพิ่มเติม ช่วงที่ 1). พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
2550.
- _____. พัฒนาสังคมไทย ด้วยความรู้เข้าใจไตรภูมิ. เข้าถึงเมื่อ 6 พฤษภาคม 2559.
เข้าถึงได้จาก http://www.watnyanaves.net/uploads/File/books/pdf/developing_thai_society_with_a_thorough_knowledge_and_understanding_of_the_three_planes.pdf
- พระมหาชมภู ไชยรบ. “กุศโลบายในคัมภีร์ธัมมปฏิกุฎฐา”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชา
สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554.
- พระมหาธิติพงษ์ อุตตมปัญญา. ไวยากรณ์บาลีเบื้องต้น พื้นฐานเพื่อการเรียนภาษาบาลี
เป็นประเพณีของชาวไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันสอนภาษาบาลีสำหรับบุคคลทั่วไป
วัดโมลีโลกยารามราชวรวิหาร, 2556.
- พระมหาบุญเลิศ ฐานทีนโน และคณะ. อริยวินัย รวบรวมจากพระไตรปิฎก. พิมพ์ครั้งที่ 10.
กรุงเทพฯ: คิว พรินท์ แมเนจเม้นท์, 2552.
- พระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติ. ธรรมวิภาคปริเฉทที่ 2. พิมพ์ครั้งที่ 23.
กรุงเทพฯ: คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2525.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุนยากร). สถานการณ์พุทธบริษัทในสังคมไทย: ศรีทธา
วิปริตหรือวิกฤติศรีทธา. เข้าถึงเมื่อ 2 พฤษภาคม 2557. เข้าถึงได้จาก http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=1520&articlegroup_id=278
- พระอุดมศักดิ์ ปัญญาวิโร (แก้วพันธวงศ์). “ศึกษาการดำเนินชีวิตตามศรีทธาในพุทธศาสนาของ
ชาวพุทธลาว”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556.
- พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจันทโร จันทโร). ศิริมานนทสูตร. เข้าถึงเมื่อ 8 พฤษภาคม 2559.
เข้าถึงได้จาก <http://www.buddhawisdom.info/assets/book/K8tuvn9T5K.pdf>

- พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์). กายรัลไฟหลวง โดย ภาษาภาคอีสาน. กรุงเทพฯ: เปงเฮง (กิมหลีหงวน), 2476. พิมพ์แจกในงานศพ นายหรั่ง ปาณทุรังคานนท์, 4 เมษายน 2476.
- พริยะ ไกรฤกษ์. พระพุทธปฏิมา อุตลักษณ์พุทธศิลป์ไทย. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พรินติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, 2551.
- พินธดอทคอม. พินธดอทคอมของคุณที่เกิดลัคนาราศีธนู. เข้าถึงเมื่อ 7 ธันวาคม 2558. เข้าถึงได้จาก <http://www.thefuntong.com/>
- พองสมุทร วิชามูล. “ศึกษามหาปริสลักษณ์ของพระพุทธเจ้า”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550.
- ภณกุล ภวคุณวรกิตติ. พุทธพาณิชย์และไสยพาณิชย์ในพุทธศาสนาเชิงปฏิบัติของไทย: กรณีศึกษาวัดในจังหวัดนครปฐม. เข้าถึงเมื่อ 28 พฤษภาคม 2557. เข้าถึงได้จาก <http://www.chulapedia.chula.ac.th/index.php/พุทธพาณิชย์และไสยพาณิชย์>
- มานิตา เชื้อนขันธ. “พระพุทธรูปขนาดปรกติลา ศิลปะขอมช่วงพุทธศตวรรษที่ 17-19 ที่พบในจังหวัดลพบุรี”. สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548.
- มูลนิธิ คิง เพาเวอร์. ความเป็นมาของมูลนิธิคิงเพาเวอร์. เข้าถึงเมื่อ 7 ธันวาคม 2558. เข้าถึงได้จาก <http://kingpowerfoundation.com/about.htm>
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. “การเผยแผ่พระพุทธศาสนา สมัยพุทธกาล” องค์ประกอบในการตัดสินใจในพุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา. เข้าถึงเมื่อ 6 พฤษภาคม 2559. เข้าถึงได้จาก http://www.mcukk.com/smartbook/files/02_proactive.pdf
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. “พระวินัยปิฎก มหาวรรค ภาค 2 เล่มที่ 5”. ใน พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ม.ป.ป.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี. พิธีไหว้ครูครอบครูโชน ละคร ดนตรีไทย ศิลปะและครูช่าง. เข้าถึงเมื่อ 23 ตุลาคม 2558. เข้าถึงได้จาก http://www.kru.ac.th/th/new_detail.php?new_id=1187
- มานพ นักการเรือน. “ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดทางรัฐศาสตร์ ในอรรถกถาธรรมบท”. สิริธรปริทรรศน์ 14, 39 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2556): 64.
- มูลนิธิศรัทธาธรรม. อริยธรรม ๓๔ : “โจรแก้แค้นเศรษฐี”. เชียงใหม่: ดาราวรรณการพิมพ์, 2553.

- มติชนออนไลน์. “ณเดชน์-ญาญา” นำทีมร่วมเปิดมูลนิธิสิริสาโร วัดท่าไม้ อ.กระทุ่มแบน ช่วยผู้ยากไร้. เข้าถึงเมื่อ 11 กุมภาพันธ์ 2556. เข้าถึงได้จาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1360544279
- _____. วัดเสมียนนารีระดมเกจิสร้าง “พระเก้าหน้า”. เข้าถึงเมื่อ 20 สิงหาคม 2558. เข้าถึงได้จาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1340010440
- _____. ภาพข่าววิพากษ์วัดดังสุพรรณฯ. เข้าถึงเมื่อ 7 ธันวาคม 2558. เข้าถึงได้จาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid
- ยอร์ช เซเดส์. ตำนานพระพิมพ์. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา, 2526.
- ร. ลีเฉลิมวงศ์ [นามแฝง]. “ทำไมต้องหล่อรูปเหมือน เป็นทองคำแท้ในยุคเศรษฐกิจแบบนี้”: วารสารอยู่ในบุญ. เข้าถึงเมื่อ 7 พฤษภาคม 2559. เข้าถึงได้จาก http://www.dmc.tv/pages/top_of_week/ทำไมต้องหล่อรูปเหมือนเป็นทองคำแท้ในยุคเศรษฐกิจแบบนี้.html
- รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง. รู้เรื่องพระพุทธรูป. นนทบุรี: มิวเซียมเพรส, 2558.
- โรงเรียนสว่างวีระวงศ์. “ประวัติความเป็นมาของชาวไทยอีสาน” ชุมชนอีสานสมัยประวัติศาสตร์ : การขยายวัฒนธรรมไทยลาวเข้าสู่ดินแดนแอ่งโคราช. เข้าถึงเมื่อ 9 พฤษภาคม 2559. เข้าถึงได้จาก http://www.esansawang.in.th/esanweb/es3_text/legend.pdf
- เลขเด็ดดอทคอม. หวยดัง หวยรัฐบาล งวด 1 มี.ค. 57 [ปริศนาหวย 1]. เข้าถึงเมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2557. เข้าถึงได้จาก <http://www.เลขเด็ด.com>
- วิรัช กมลนาวิน. “บทวิจารณ์หนังสือ ‘ลาวหลง’ ของท้าวเชียงดาว”. วารสารภาษาและวัฒนธรรม 33, 1 (มกราคม-มิถุนายน 2557): 128-135.
- วัฒน์ ศรีสว่าง. ชุดความรู้ 3 ลักษณะของวรรณกรรมอีสาน. เข้าถึงเมื่อ 7 พฤษภาคม 2559. เข้าถึงได้จาก http://www.esansawang.in.th/esanweb/es3_text/literform.pdf
- วัดคลองวาฬ พระอารามหลวง. บรรยากาศภายในวัด. เข้าถึงเมื่อ 7 ธันวาคม 2558. เข้าถึงได้จาก <http://www.watklongwan.com/บรรยากาศภายในวัด>
- วัดไตรมิตรวิทยารามวรวิหาร. มวลสารศักดิ์สิทธิ์. เข้าถึงเมื่อ 7 ธันวาคม 2558. เข้าถึงได้จาก <http://www.wattraimitr.com/index.php?topic=62.0>
- วัดไทยเซตะวันมหาวิหาร. คฤหาสน์มหาเศรษฐี. เข้าถึงเมื่อ 6 พฤษภาคม 2559. เข้าถึงได้จาก www.watthaichetavan.org
- วัดศาลาลอย. ภาพจับหน้าจอก. เข้าถึงเมื่อ 7 ธันวาคม 2558. เข้าถึงได้จาก <http://www.watsalaloi.org>

- วอยส์ ทีวี ช่อง 21 ออนไลน์. การตลาด “พระเครื่อง”. เข้าถึงเมื่อ 6 มีนาคม 2557. เข้าถึงได้จาก <http://shows.voicetv.co.th/voice-market/99238.html>
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. トラแผ่นดินของไทย. เข้าถึงเมื่อ 17 สิงหาคม 2558. เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki>.
- _____. พระพุทธนาราชบพิตร. เข้าถึงเมื่อ 9 พฤษภาคม 2558. เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki>
- _____. พระเศรษฐีนวโกฏิ. เข้าถึงเมื่อ 9 มีนาคม 2557. เข้าถึงได้จาก <http://th.wikipedia.org/wiki/พระเศรษฐีนวโกฏิ>
- _____. พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจันโท). เข้าถึงเมื่อ 6 พฤษภาคม 2558. เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/พระอุบาลีคุณูปมาจารย์>
- _____. สมณศักดิ์. เข้าถึงเมื่อ 6 ธันวาคม 2558. เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/สมณศักดิ์>
- ศ.ธรรมทัสสี [นามแฝง]. อานิสงส์ทำบุญด้วยทองคำ. เข้าถึงเมื่อ 7 ธันวาคม 2558. เข้าถึงได้จาก <https://sites.google.com/site/sphrathewtheph/Home-8-5-5>
- ศศิ ยุกตะนันท์. “คตินิยมในการสร้างพระพุทธรูปทรงเครื่องในสมัยอยุธยา”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2532.
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์. พระพุทธรูปในประเทศไทย : รูปแบบ พัฒนาการ และความเชื่อของคนไทย. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2556.
- ศูนย์พุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์เรียนรวม 2. โขติกเศรษฐี. เข้าถึงเมื่อ 6 พฤษภาคม 2559. เข้าถึงได้จาก http://www.buddhism.rilc.ku.ac.th/chachawarn/oldpage/script/no_298.pdf
- _____. สุนทรสามเณรเพื่อนรัก, การบรรยายครั้งที่ 287. เข้าถึงเมื่อ 6 พฤษภาคม 2559. เข้าถึงได้จาก http://www.buddhism.rilc.ku.ac.th/chachawarn/oldpage/script/no_287.pdf
- ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยราชพฤกษ์. จิตสัมผัส: ไหว้ครุตนตรี-นาฏศิลป์ไทย. กรุงเทพฯ: คัลเลอร์โอเดีย อินโนเวชั่น, 2555.
- สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.). ระบบบริหารราชการของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. กรุงเทพฯ: กรรณกการพิมพ์, 2558.
- สนิท สมัครการ. ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทยวิเคราะห์เชิงสังคมมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2539.

- สมลักษณ์ บุญฤทธิ์. “ประเพณีการไหว้ครู”. วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2513.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. ไหว้ครู ครอบครุ นาฏศิลป์และดนตรี ประเพณีพื้นเมืองอาเซียน ไม่มีในอินเดีย. เข้าถึงเมื่อ 6 พฤษภาคม 2559. เข้าถึงได้จาก <http://www.sujitwongthes.com/wp-content/uploads/2016/03/ไหว้ครู11359.pdf>
- สุชพี ปัญญาภาพ. พระไตรปิฎกฉบับประชาชน : “อรรถกถา ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท. โกธวรรคที่ 17 เรื่องอุตตราอุบาลิกา [176]”. เข้าถึงเมื่อ 6 พฤษภาคม 2559. เข้าถึงได้จาก <http://www.84000.org/tipitaka/attha/attha.php?b=25&i=27&p=3>
- _____. พระไตรปิฎกฉบับประชาชน : “อรรถกถา ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท. มลวรรคที่ 18 เรื่องเมณฑกเศรษฐี [191]”. เข้าถึงเมื่อ 6 พฤษภาคม 2559. เข้าถึงได้จาก <http://www.84000.org/tipitaka/attha/attha.php?b=25&I=28&p=10>
- สุธัญญา สวรรณา. “พระมหาเศรษฐีนาโกฎิ “หลวงปู่บุญหนา” 5 คณาจารย์นามมงคลรวม อธิษฐานจิต-เหนือลิขิตประกาศิตฟ้า.” เดลินิวส์ (26 พฤษภาคม 2555).
- สุนทรีย์ สังข์อยู่. ตรัง... ในร่มพระบารมีจักรีวงศ์. เข้าถึงเมื่อ 3 พฤษภาคม 2558. เข้าถึงได้จาก http://www.dopatrang.go.th/datacenter/doc_download/a_180712_103127.pdf
- สุริวัตร จันทรโสภา. ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม : พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยม ศึกษาปีที่ 1. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์, 2551.
- สำนักข่าวทีนิวส์. คดีสะท้านยุทธจักรสีกาลิ!! แฉเซฟพงศ์พัฒน์ ฝังใต้ดิน!?. เข้าถึงเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2557. เข้าถึงได้จาก <http://crime.tnews.co.th/content/117334/>
- สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจันโท). เข้าถึงเมื่อ 8 พฤษภาคม 2559. เข้าถึงได้จาก <http://www.lib.ubu.ac.th/monkubon/file/MO43.pdf>
- สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. สำเร็จลุน (ลุน) (ราว พ.ศ. 2379-2463). เข้าถึงเมื่อ 7 พฤษภาคม 2559. เข้าถึงได้จาก <http://www.lib.ubu.ac.th/monkubon/file/MO45.pdf>
- หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน. บวชเรียนค้นคว้าพระไตรปิฎก. เข้าถึงเมื่อ 7 พฤษภาคม 2559. เข้าถึงได้จาก <http://www.luangta.com/upload/ThammaBook/content/20120113143343.pdf>
- _____. ไม่มาเกิดมาตายเรียกว่าชาติสุดท้าย. กรุงเทพฯ: ศิลป์สยามบรรจุมันต์และการพิมพ์, 2554.

- หลวงตามอด. แสนสุขสมบูรณ์: “สร้างพระแก้วมรกต ตอบแทนความเมตตา เจ้าคณะแขวงจำปาสัก”. เข้าถึงเมื่อ 7 พฤษภาคม 2559. เข้าถึงได้จาก <http://sansook.wdfiles.com/local--files/download/3sbny1v3.pdf>
- หลวงวิจิตรวาทการ. พุทธานุภาพ. พระนคร: ส.ธรรมภักดี, 2504.
- โทรฟั่นธง ลักษณะ เรขานิเทศ [นามแฝง]. บุญสร้างพระพุทธรูปมหาเศรษฐีนวโกฏิ ประทานพรให้คุณโชคดีร่ำรวยตลอดปีมะโรง. เข้าถึงเมื่อ 2 มกราคม 2555. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/lucklive/posts/214433545312884>
- โทรฟั่นธง ลักษณะ เรขานิเทศ [นามแฝง]. โปรแกรมทัวร์ไหว้พระ 4 ภาค. เข้าถึงเมื่อ 17 กรกฎาคม 2556. เข้าถึงได้จาก <https://th-th.facebook.com/lucklive/posts/574982682545071>
- อนุชิต สิงห์สุวรรณ. “ประวัติศาสตร์นิพนธ์อีสาน พ.ศ. 2475 ถึงสิ้นทศวรรษ 2520”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2553.
- อมรศักดิ์ จันทร์อินทร์. “บทบาทของเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ต่อพิธีไหว้ครูโขนละครไทย”. สารนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2543.
- อุทัย ภัทรสุข. “การศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554.
- อิทธิปาฏิหาริย์ พระเครื่อง [ออนไลน์]. “พระมหาเศรษฐีนวโกฏิ (พระแก้วหน้า) เปิดบุธโชวที่สวนอัมพร.” ข่าวสด (6 กุมภาพันธ์ 2553).
- อำนาจ ยอดทอง. นางวิสาขาต้นแบบชาวพุทธที่ดีในยุคโลกาภิวัตน์. เข้าถึงเมื่อ 9 มีนาคม 2557. เข้าถึงได้จาก <http://www.oknation.net/blog/buddhistethics/2013/01/12/entry-1>
- โอเคนั้นออนไลน์. นายพลดั่งกับคดีดัง... เข้าถึงเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2557. เข้าถึงได้จาก <http://www.oknation.net/blog/Mafia/2014/11/25/entry-1>
- ไฮโลเวิลด์. ภาพปริศนาวัดท่าไม้. เข้าถึงเมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2557. เข้าถึงได้จาก <http://lotto.horoworld.com/tags>
- ASTV ผู้จัดการรายวันออนไลน์. วัดท่าไม้. เข้าถึงเมื่อ 6 มีนาคม 2556. เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/daily/viewnews.aspx?NewsID=9560000028113>
- YouTube. อนุสาวรีย์เจ้าราชครูหลวงโพนสะเม็ก วัดพระธาตุพนมมรรมหาวิหาร. เข้าถึงเมื่อ 9 พฤษภาคม 2559. เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=IEzlnszXgw>

VOICE TV21. การตลาด “พระเครื่อง”. เข้าถึงเมื่อ 6 มีนาคม 2557. เข้าถึงได้จาก

<http://shows.voicetv.co.th/voice-market/99238.html>

Woody เกิดมาคุย. เปิดใจ หลวงปู่เทน วัดท่าไม้. เข้าถึงเมื่อ 5 พฤษภาคม 2556. เข้าถึงได้

จาก <https://www.youtube.com/watch?v=0TwT1qZqAS0>

Wikipedia. **Astrology**. Accessed November 6, 2015. Available from [https://en.](https://en.wikipedia.org/wiki/Astrology)

[wikipedia.org/wiki/Astrology](https://en.wikipedia.org/wiki/Astrology)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล นางสาวโรชิน บุตรน้ำเพชร
 ที่อยู่ปัจจุบัน 333/101 มบ.ลดาวลัย-สุขุมวิท ถ.เฉลิมพระเกียรติ ร.๙
 แขวงหนองบอน เขตประเวศ กรุงเทพฯ 10250

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. 2546 ปริญญาบัตรวิทยาลัย สาขาพาณิชยศาสตร์และอุตสาหกรรม
 (Understanding Industry) OulderHill6th Form College, Manchester,
 England
- พ.ศ. 2550 ปริญญาโทเศรษฐศาสตรบัณฑิต (นศ.บ.) สาขาวิชาการโฆษณา
 เกียรตินิยม (นักเรียนทุนศตวรรษสมโภช) คณะนิเทศศาสตร์
 มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
- พ.ศ. 2554 ศึกษาต่อระดับปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ

ประวัติการทำงาน

- พ.ศ. 2553 กระทรวงการต่างประเทศ สำนักงานเลขานุการกรมเศรษฐกิจระหว่าง
 ประเทศ เลขานุการรองอธิบดี และเลขานุการอธิบดี
- พ.ศ. 2554 กระทรวงการต่างประเทศ กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กองสนเทศ
 เศรษฐกิจ เจ้าหน้าที่วิเคราะห์และประสานงาน พิธีการและประชุม
 เตรียมการนำภาคเอกชน ร่วมคณะนายกรัฐมนตรีในการเดินทางเยือน
 ต่างประเทศ
- พ.ศ. 2559 ศูนย์ให้คำปรึกษาและพัฒนาผู้บริหารทางธุรกิจแห่ง
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
 (CONC Thammasat) คณะทำงานที่ปรึกษาทางการตลาด
 PROJECT CONSULTANT (MARKETING & STRATEGY)